

สาเหตุความเสื่อมสูญของพระพุทธศาสนาในอินเดีย

ดี.ซี. อาหิระ

พันเอก(พิเศษ)นวม สงวนทรัพย์

สาเหตุความเสื่อมสูญ
ของ
พระพุทธศาสนา
ในอินเดีย

ดี.ซี. อหิระ

พันเอก (พิเศษ) นวม สงวนทรัพย์

สาเหตุความเสื่อมสูญ

ของพระพุทธศาสนาในอินเดีย

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ดี. ซี. อหิระ

สาเหตุความเสื่อมสูญของพระพุทธศาสนาในอินเดีย.--

พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2542.

116 หน้า

1. พระพุทธศาสนา--อินเดีย.

I. นวม สงวนทรัพย์, ผู้แต่งร่วม II. ชื่อเรื่อง.

294.30945

ISBN 974-580-960-8

พิมพ์ครั้งที่ ๑/๒๕๔๒ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พลอากาศเอก หะริน หงสกุล

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย

หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ

โทร. ๒๘๑๗๗๘๐

คำนำ

...กว่า ๒,๔๐๐ ปีล่วงมาแล้ว ประเทศอินเดีย ประชาชนทั้งหลาย...พระเจ้าแผ่นดิน นักปราชญ์ คฤหบดี สามัญชน...ทุกชนชั้น ต่างแข่งขันกันสำแดงความรักต่อพระพุทธศาสนา นานแสนนานนับศตวรรษ ๆ ...ในขุนเขา ไพรสัณฑ์ นคร คามนิคมน้อยใหญ่...ล้วนมีอาศรมและวัดที่เงียบสงบ มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแผ่กระจายไปทั่วประเทศอินเดีย... หลังจากความแผ่ไพศาลและความสำเร็จของพระพุทธศาสนาผ่านพ้นไปแล้ว มรดกของพระพุทธศาสนาถูกฝังลึกลงไป... ฝังลึกลงไป...ภายใต้เทือกขุนเขาและกองฝุ่น จนถึงกับว่าประชาชนอินเดียทั้งหลายจำพระนามพระพุทธเจ้าไม่ได้ !

ความเสื่อมสูญสลายของพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย...ดินแดนปฐมกำเนิด ดินแดนพัฒนาและความสำเร็จสูงสุด...นับว่าเป็นปรากฏการณ์อันน่ามหัศจรรย์ที่สุด ! เจ็บปวดรวดร้าวหัวใจพุทธศาสนิกชนมากที่สุด !

กาลเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ยังทรงพระชนม์อยู่ ทรงพร่ำสอน ตักเตือน ชี้แจง สาเหตุที่ทำให้พระสัทธรรมเสื่อมว่า

"...ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการ ย่อมเป็นไปเพื่อความลบเลือนเสื่อมสูญแห่งพระสัทธรรม คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

ไม่ฟังธรรมโดยเคารพ
ไม่เล่าเรียนธรรมโดยเคารพ
ไม่ทรงจำธรรมโดยเคารพ
ไม่ใคร่ครวญอรรถแห่งธรรมที่ทรงจำไว้โดยเคารพ
รู้อรรถธรรมแล้วไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมโดยเคารพ
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แลย่อมเป็นไปเพื่อความลบเลือนเสื่อมสูญแห่งพระสัทธรรม..."

(ปัญจกนิบาต อังคุตตรนิกาย)

เหตุใด ?
ทำไม ?

พระพุทธศาสนาจึงได้เสื่อมสูญไปจากประเทศอินเดีย ปวงปราชญ์ทั้งหลายพยายามอธิบาย แต่ว่าไม่มีคำตอบที่ตรงกันเลย มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ พิจารณาเห็นว่าหนังสือ How and Why Buddhism Declined in India ซึ่ง ดี.ซี. อหิระ (D.C. Ahira) เป็นผู้เขียน ได้ให้คำตอบเรื่องนี้ไว้ในทัศนะที่น่าศึกษาและวิจัยอย่างยิ่ง จึงมอบให้ พันเอก (พิเศษ) นวม สงวนทรัพย์ แปลนำลงพิมพ์เผยแพร่ในนิตยสารธรรมจักษุจนจบ ปรากฏว่าเป็นที่สนใจของพระภิกษุ นักวิชาการและประชาชนทั่วไป เพื่อให้หนังสือ "สาเหตุความเสื่อมสูญของพระพุทธศาสนาในอินเดีย" สมบูรณ์ พันเอก (พิเศษ) นวม สงวนทรัพย์ ได้เรียบเรียง "บทที่ ๑ พระพุทธศาสนาหลังยุคพระเจ้าอโศกมหาราช" เพิ่มเติม

มหามกุฏราชวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่า หนังสือ "สาเหตุความเสื่อมสูญของพระพุทธศาสนาในอินเดีย" เป็นหนังสือที่มีคุณค่า ในการศึกษาและวิเคราะห์เรื่องความเสื่อมสูญของศาสนธรรม จึงได้จัดพิมพ์เผยแผ่ ขออำนวยพรให้ ดี.ซี. อหิระ และครอบครัว พันเอก (พิเศษ) นวม สงวนทรัพย์ และ ครอบครัว จงเจริญด้วยจตุรพิธพร ตลอดกาลทุกเมื่อเทอญ

(พระธรรมกวี)
หัวหน้าแผนกตำรา

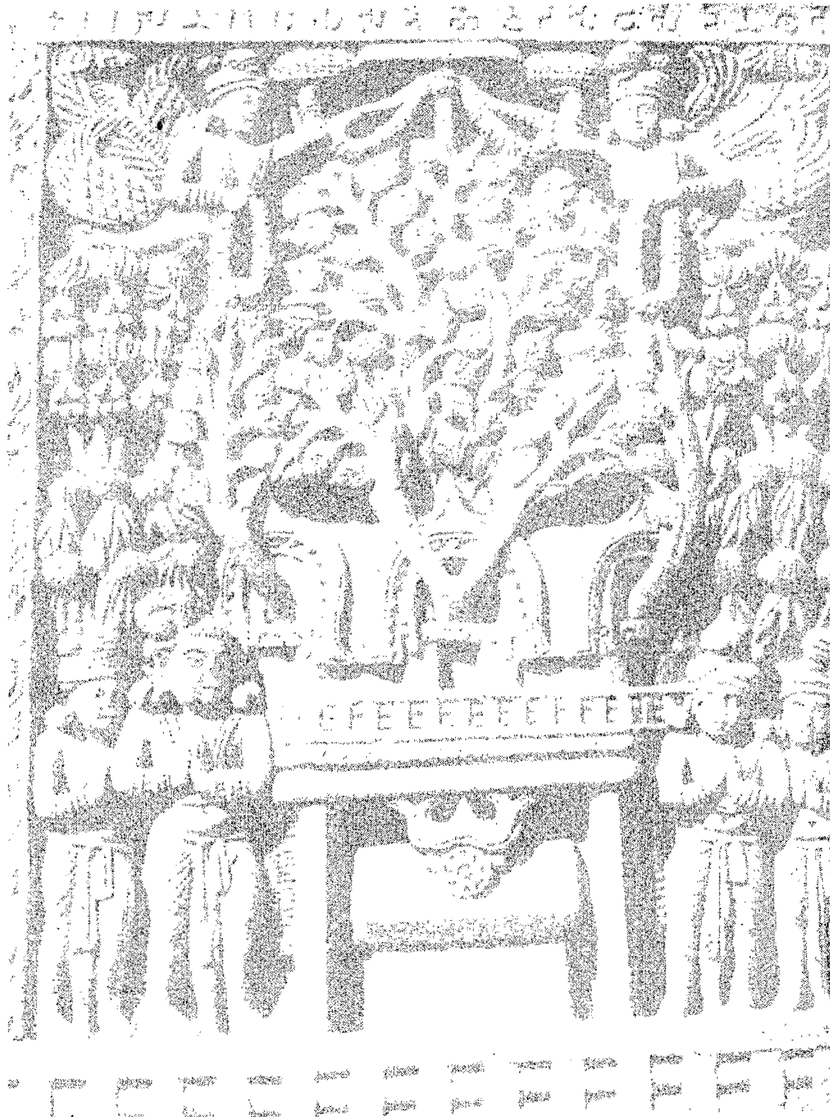
มหามกุฏราชวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์
พฤษภาคม ๒๕๔๒

สารบาญ

บทที่
๑

พระพุทธศาสนา
หลังยุคพระเจ้าอโศกมหาราช

การบูชาต้นพระศรีมหาโพธิ์

พระพุทธศาสนาหลังยุคพระเจ้าอโศกมหาราช

ประมาณ ๑๘๐ ปีก่อน ค.ศ. ขุนพลปุษยมิตรได้โค่นราชบัลลังก์กษัตริย์องค์สุดท้ายของราชวงศ์โมรยะ สถาปนาราชวงศ์สุงคะขึ้นมาปกครองแคว้นมคธแทน แต่อาณาเขตปกครองของพระเจ้าปุษยมิตรมิได้ขยายเกินกว่าทุ่งราบลุ่มแม่น้ำคงคา เวลาเดียวกันนี้เอง กษัตริย์ชาวกรีกซึ่งสืบสายมาจากเหล่าขุนศึกของพระเจ้าอเลกซานเดอร์มหาราช ได้สถาปนาราชวงศ์หลายวงศ์ขึ้นปกครองดินแดนต่าง ๆ ในอินเดียภาคใต้ ราชวงศ์ศาตวาหนะและราชวงศ์อานธระ ตั้งราชอาณาจักรในทุ่งราบเดกกัน ครองอำนาจยาวนานจาก ๒๐๐ ปี ก่อน ค.ศ. จนถึงศตวรรษที่ ๓ แห่งคริสต์กาล ฝั่งทะเลทิศตะวันออกของแคว้นกาลิงคะ ราชวงศ์เจติได้ปกครองดินแดนแห่งนี้ พระเจ้าขารเวละกษัตริย์องค์ที่ ๓ ของราชวงศ์เจติเป็นกษัตริย์ที่มีชื่อเสียงมาก

ราชวงศ์สุงคะ

ผู้ตั้งราชวงศ์นี้คือพระเจ้าปุษยมิตร ราชวงศ์สุงคะ มีอำนาจครองแคว้นมคธนาน ๑๑๒ ปี พระเจ้าปุษยมิตรนับถือศาสนาพราหมณ์ จึงได้ทำลายล้างผลาญพระพุทธศาสนา แต่กษัตริย์ส่วนมากของราชวงศ์สุงคะนับถือพระพุทธศาสนา ศิลาจารึกที่ค้นพบได้บันทึกว่า พระเจ้าธานภูติ-วาฉิปุตะ ทรงก่อสร้างประตูและตึกศิลาที่สถูปเจดีย์พระพุทธศาสนาที่ภารหุท ราชโอรสของพระองค์ คือเจ้าชายวาธปาละทรงสร้างเสาลูกกรงล้อมสถูปเจดีย์ พระมเหสีนาครักหิตาสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ก่อสร้างลูกกรงล้อมสถูปเจดีย์ด้วยเช่นกัน ศิลาจารึกที่ค้นพบที่สถูปเจดีย์มธุราก็บอกชัดว่า เจ้าชายวาธปาละทรงก่อสร้างลูกกรงล้อมรอบสถูปเจดีย์มธุราอีกด้วย

สถูปเจดีย์พระพุทธศาสนาที่ภารหุท ตั้งอยู่ในภาคตะวันตกเฉียงใต้ของอินเดียภาคกลาง บนถนนสายหลักจากที่ราบฝั่งตะวันตกไปสู่แคว้นมคธ เพราะเหตุที่ว่าสถานที่ตั้งของพุทธเจดีย์แห่งนี้เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญ กาลเมื่อกองทัพมุสลิมรุกรานอินเดีย จึงได้ถูกทำลายจนพังพินาศสิ้น สันนิษฐานว่าสถูปเจดีย์ภารหุทได้ก่อสร้างในกลางศตวรรษที่ ๒ ก่อนคริสต์กาล คำจารึกเรื่องพระเจ้าธานภูติพบบนเสาด้านประตูทิศตะวันออกของสถูปเจดีย์

นครปาตลิบุตรและเมืองเวทิสา เป็นศูนย์กลางการปกครองของราชวงศ์สุงคะ เจ้าชายมหินทะราชโอรสพระเจ้าอโศกมหาราช ประสูติที่เมืองเวทิสา เพราะฉะนั้น เมืองเวทิสาจึงเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา มีสถูปเจดีย์มากกว่า ๖๐ แห่ง เรียกชื่อว่า Bhilsa Topes ส่วนสถูปเจดีย์สัญจิเป็นสถูปเจดีย์สำคัญยิ่ง สูง ๑๖.๔ เมตร กว้าง ๓๗ เมตร หลักฐานคำจารึกบอกว่าสถูปเจดีย์องค์เดิมได้รับการก่อสร้างในรัชสมัยราชวงศ์โมรยะ ได้รับการก่อสร้างขยายมากขึ้นในสมัยราชวงศ์สุงคะและราชวงศ์อานธระ ประตูทางเข้า ๔ ประตู นับเป็นยอดศิลปะในสายตาของนักประวัติศาสตร์ เนื่องจากว่ากษัตริย์ราชวงศ์สุงคะส่วนมากนับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาจึงเจริญรุ่งเรือง พยานข้อนี้พิสูจน์ได้จากภาพแกะสลักหินลูกกรงล้อมรอบสถูปเจดีย์ภารหุท คำจารึก ๑๕ แผ่น จารึกเรื่องพระพุทธประวัติ ๓๒ แผ่น จารึกเรื่องชาดกต่าง ๆ กาลครั้งนั้นพระพุทธปฏิมายังไม่มี สัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้าจึงจารึกเป็นต้นมหาโพธิ นอกจากนี้ยังมีการจารึกชื่อบุคคลทั้งหลายที่ได้บริจาคทรัพย์สนับสนุนการก่อสร้างไว้ด้วย เพียงเท่านี้ก็หามิได้ยังมีการจารึกชื่อพระภิกษุพระภิกษุณีผู้รอบรู้พระธรรมวินัย คำจารึกที่รวบรวมได้จากสถูปเจดีย์ภารหุท มีจำนวน ๒๐๙ แผ่น

สถูปเจดีย์สัญจิตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของภารหุทใกล้เขตแดนระหว่างอินเดียภาคกลางและอินเดียภาคตะวันตก คำจารึกที่ค้นพบ ณ สถูปเจดีย์สัญจิมีจำนวน ๙๐๔

แผ่น ประตูใหญ่ ๔ ประตู และเสาลูกกรงล้อมสถูปเจดีย์ ก่อสร้างประมาณศตวรรษที่ ๑ ก่อน ค.ศ. ประตูแกะสลักเป็นรูปทวยเทพพิทักษ์รักษาพระพุทธศาสนา ภาพพระพุทธประวัติ ๒๘ ภาพเรื่องชาดก ๖ ภาพ จารึกนามผู้บริจาคทรัพย์ร่วมการก่อสร้างเช่น "ภิกษุณียขีผู้อยู่ที่วาฬีวหนะ" ตลอดจนนามภิกษุและภิกษุณี ส่วนมากเป็นนามภิกษุณี

ราชวงศ์กาณวะ

พระเจ้าเทวภูติกษัตริย์องค์ที่ ๙ ของราชวงศ์สุงคะครองราชสมบัติได้ปีที่ ๑๐ เสนาบดีวสุเทวะของพระองค์ได้ปลงพระชนม์พระเจ้าเทวภูติ ประมาณ ๗๐ ปี ก่อน ค.ศ. เสนาบดีวสุเทวะสถาปนาราชวงศ์กาณวะ ราชวงศ์นี้มีอำนาจปกครองที่ราบลุ่มแม่น้ำคงคาได้เพียง ๔๕ ปี เนื่องจากเป็นราชวงศ์ที่อ่อนแอในการปกครองและการป้องกันราชอาณาจักร เพราะฉะนั้น ในห้วงรัชสมัยของกษัตริย์องค์ที่ ๔ ของราชวงศ์กาณวะ ราชวงศ์อานธระจากดินแดนภาคใต้ก็เข้าครอบครองแคว้นมคธและมีอำนาจยาวนาน

...นับจาก ๑๘๐ ปี ก่อน ค.ศ. เป็นต้นมา กาลเมื่ออำนาจของราชอาณาจักรอ่อนกำลังลง สายธารการรุกรานอินเดียจากชาวต่างชาติทวีมากขึ้น ๆ กองทัพชาวต่างชาติครอบครอง

ดินแดนได้เป็นเวลานาน ชาวกรีกเป็นพวกแรกที่รุกรานอินเดีย ภาษาสันสกฤตเรียกชาวกรีกว่า "ยวนะ" ส่วนภาษาบาลีเรียกว่า "โยนะ" ทั้ง ๒ คำนี้อาจหมายถึงคำว่า "ไอโอเนีย" (Ionia)

อเลกซานเดอร์มหาราช กรีฑาทัพเมซิโดเนียรุกรานอินเดีย ประมาณปี ๓๒๗ ก่อน ค.ศ. แผ่วัฒนธรรมและขนบประเพณีกรีก ภายหลังการสวรรคตของพระเจ้าอเลกซานเดอร์มหาราช อินเดียภาคตะวันตกอยู่ภายใต้การปกครองของชาวกรีก ชาวกรีกคนหนึ่งชื่อเมกาสเธนีส (Megasthenes) ปฏิบัติหน้าที่ราชทูตประจำราชสำนักพระเจ้าจันทร์คุปต์ ผู้สถาปนาราชวงศ์โมรยะครองแคว้นมคธ ตั้งเมืองหลวงที่นครปาตลิบุตร ประมาณกลางศตวรรษที่ ๓ ก่อน ค.ศ. แบกเตรีย (Bactria) ดินแดนระหว่างแม่น้ำโอซุสและแม่น้ำสินธุในอาฟฆานิสถานภาคเหนือ และปาร์เธีย ได้รับเอกราชจากการปกครองของราชวงศ์เซลูคุส จากศตวรรษที่ ๓ ก่อน ค.ศ. พระเจ้าแอนติโอคุสที่ ๓ แห่งซีเรีย พระเจ้าเดเมตริออส กษัตริย์องค์ที่ ๔ แห่งแบกเตรีย ได้รุกรานอินเดีย กษัตริย์สองพระองค์นี้ยึดครองอินเดียภาคเหนือไว้ได้แล้วเริ่มแผ่อำนาจลงสู่อินเดียภาคกลาง ในศตวรรษที่ ๑ ก่อน ค.ศ. พระเจ้ามอเอส (Maues) ของชาวศะกะรุกรานอินเดีย การปกครองอินเดียภาคตะวันตกเฉียงเหนือของกษัตริย์กรีกทั้งหลายก็ได้ปิดฉากลงไป

บรรดากษัตริย์ชาวกรีกทั้งหลายที่ได้จารึกพระนามไว้ในประวัติศาสตร์อินเดีย พระเจ้าเมนันดรอส (Menandros) หรือ

พระเจ้ามิลินท์ (Milinda) ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นกษัตริย์ที่สำคัญที่สุด พระเจ้ามิลินท์รุกรานอินเดียปกครองอินเดียจากอินเดียภาคกลางไปจนถึงอาฟฆานิสถาน ปีที่รุกรานประมาณปี ๑๖๐-๑๔๐ ก่อน ค.ศ. นครหลวงราชอาณาจักรของพระองค์คือนครศากะละ พระเจ้ามิลินท์ทรงโต้วาทะเรื่องพระพุทธ-ศาสนากับพระนาคเสนเถระ คำโต้วาทะได้รับการรวบรวมเป็นคัมภีร์ชื่อมิลินท์ปัญหา

คัมภีร์มิลินท์ปัญหาคือภาพสะท้อนอัจฉริยภาพ ของพระเจ้ามิลินท์ กับ พระนาคเสนเถระ ขอนำเสนอ "คำถาม" และ "คำตอบ" บางตอน ดังต่อไปนี้

สติลักขณปัญหา

พระราชาตรัสถามว่า "พระผู้เป็นเจ้า สติมีลักษณะเป็นอย่างไร?"

พระเถรเจ้าทูลตอบว่า "สติมีลักษณะให้นึกได้ และมีลักษณะถือไว้"

ร. "สติมีลักษณะให้นึกได้เป็นอย่างไร ?"

ถ. "สติเมื่อเกิดขึ้น ย่อมให้นึกถึงธรรมที่เป็นกุศลและอกุศล มีโทษและไม่มีโทษ เลวทรามและประณีต มีส่วนเปรียบด้วยของดำและของขาว และให้นึกได้ว่า "นี้สติปัฏฐานสี่ นี้สัมมัปปธานสี่ นี้อิทธิบาทสี่ นี้อินทรีย์ห้า นี้พละห้า นี้โพชฌงค์เจ็ด นี้มรรคมีองค์แปดอย่างประเสริฐ นี้สมถะ นี้วิปัสสนา นี้วิชชา นี้วิมุตติ" ดังนี้ แต่นั้นพระโยคาวจร ย่อมเสพธรรมที่ควรเสพ ย่อมไม่เสพธรรมที่ไม่ควรเสพ ย่อมคบธรรมที่ควรคบ ย่อมไม่คบธรรมที่ไม่ควรคบ สตินี้มีลักษณะให้นึกได้อย่างนี้"

ร. "ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ข้าพเจ้าฟัง"

ถ. "เหมือนอย่างว่าคฤหบดีรัตน์ผู้จัดการพระคลังหลวงของพระเจ้าจักรพรรดิราช กราบทูลพระเจ้าจักรพรรดิราชให้ทรงระลึกพระราชอิสริยยศของพระองค์ได้ทุกเย็นเช้าว่า "ช้างของพระองค์มีเท่านั้น ม้ามีเท่านั้น รถมีเท่านั้น พลราบมีเท่านั้น เงินมีเท่านั้น ทองมีเท่านั้น พัสดุต่าง ๆ มีอย่างละเท่านั้น ๆ" เขากราบทูลพระเจ้าจักรพรรดิราชให้ทรงนึกถึงราชสมบัติได้ ข้อนั้นมีอุปมาฉันใด สติเมื่อเกิดขึ้นก็ย่อมให้นึกถึงธรรมที่เป็นกุศลและอกุศล มีโทษและไม่มีโทษ เลวทรามและประณีต มีส่วนเปรียบด้วยของดำและของขาวได้ และให้นึกได้ว่า "นี้สติปัฏฐานสี่, นี้สัมมัปปธานสี่ นี้อิทธิบาทสี่ นี้อินทรีย์ห้า นี้พละห้า นี้โพชฌงค์เจ็ด นี้มรรคมีองค์แปดอย่างประเสริฐ นี้สมถะ นี้วิปัสสนา นี้วิชชา นี้วิมุตติ" ดังนี้ แต่นั้น พระโยคาวจรย่อมเสพธรรมที่ควรเสพ ย่อมไม่เสพธรรมที่ไม่ควรเสพ ย่อมคบธรรมที่ควรคบย่อมไม่คบธรรมที่ไม่ควรคบ ข้อนี้ก็มีอุปไมยฉันนั้น สติมีลักษณะให้นึกได้อย่างนี้"

ร. "สติมีลักษณะถือไว้นั้นเป็นอย่างไร ?"

ถ. "สติเมื่อเกิดขึ้นย่อมค้นหาที่ไปแห่งธรรมทั้งหลายที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ ให้รู้ว่า "ธรรมเหล่านี้เป็นประโยชน์ ธรรมเหล่านี้ไม่เป็นประโยชน์ ธรรมเหล่านี้เป็นอุปการะ ธรรมเหล่านี้ไม่เป็นอุปการะ" แต่นั้น พระโยคาวจรย่อมเกียดกันธรรมที่ไม่เป็นประโยชน์เสีย ถือไว้แต่ธรรมที่เป็นประโยชน์ ย่อมเกียดกันธรรมที่ไม่เป็นอุปการะเสีย ถือไว้แต่ธรรมที่เป็นอุปการะ สติมีลักษณะถือไว้อย่างนี้"

ร. "ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ข้าพเจ้าฟัง."

ถ. "เหมือนอย่างว่า ปริณายกรัตน์ของพระเจ้าจักรพรรดิราชย่อมทราบสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ กราบทูลแด่พระเจ้าจักรพรรดิราชว่า "สิ่งนี้เป็นประโยชน์แด่พระราชา สิ่งนี้ไม่เป็นประโยชน์ สิ่งนี้เป็นอุปการะ สิ่งนี้ไม่เป็นอุปการะ" แต่นั้น ย่อมเกียดกันสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เสีย ประคองไว้แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ย่อมเกียดกันสิ่งที่ไม่เป็นอุปการะเสีย ถือไว้แต่สิ่งที่เป็นอุปการะ ข้อนั้นมีอุปมาฉันใด สติเมื่อเกิดขึ้น ย่อมค้นหาที่ไปแห่งธรรมทั้งหลายที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ ให้รู้ว่า "ธรรมเหล่านี้เป็นประโยชน์ ธรรมเหล่านี้ไม่เป็นประโยชน์ ธรรมเหล่านี้เป็นอุปการะ ธรรมเหล่านี้ไม่เป็นอุปการะ" แต่นั้น พระโยคาวจรย่อมเกียดกันธรรมที่ไม่เป็นประโยชน์เสีย ถือไว้แต่ธรรมที่เป็นประโยชน์ ย่อมเกียดกันธรรมที่ไม่เป็นอุปการะเสีย ถือไว้แต่ธรรมที่เป็นอุปการะ ข้อนี้ก็มีอุปไมยฉันนั้น สติมีลักษณะถือไว้อย่างนี้ แม้พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวสติว่าเป็นธรรมที่ควรปรารถนาในที่ทั้งปวง ดังนี้"

ร. "พระผู้เป็นเจ้าช่างฉลาดจริง ๆ"

สมาธิลักขณปัญหา

พระราชาตรัสถามว่า "พระผู้เป็นเจ้า สมาธิ มีลักษณะเป็นอย่างไร ?"

พระเถรเจ้าทูลตอบว่า "สมาธิ มีลักษณะเป็นประธาน บรรดากุศลธรรมทั้งหลาย ล้วนมีสมาธิเป็นประธาน เป็นไปในสมาธิ น้อมไปในสมาธิ เงื้อมไปในสมาธิ"

ร. "ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ข้าพเจ้าฟัง"

ถ. "บรรดากลอนของเรือนที่มียอด ย่อมน้อมไปหายอด ย่อมเอนไปหายอด มียอดเป็นที่ชุมนุม เขาจึงกล่าวยอดว่าเป็นประธานของกลอนเหล่านั้น ข้อนั้นฉันใด บรรดากุศลธรรมทั้งหลาย ล้วนมีสมาธิเป็นประธาน เป็นไปในสมาธิ น้อมไปในสมาธิ เงื้อมไปในสมาธิข้อนี้ก็ฉันนั้น"

ร. "ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ข้าพเจ้าฟังอีก"

ถ. "เหมือนอย่างว่า พระราชาพระองค์หนึ่ง จะเสด็จพระราชดำเนินสู่งานพระราชสงคราม พร้อมด้วยจตุรงคินีเสนา บรรดาหมู่กองทัพนั้น หมดทั้งช้างม้ารถและพลราบ ย่อมมีพระราชานั้นเป็นประธานตามเสด็จห้อมล้อมพระราชานั้น ข้อนั้น

ฉันใด; บรรดากุศลธรรมทั้งหลายล้วนมีสมาธิเป็นประธาน เป็นไปในสมาธิ น้อมไปในสมาธิ เงื้อมไปในสมาธิ ข้อนี้ก็ฉันนั้น. สมาธิมีลักษณะเป็นประธาน อย่างนี้ แม้พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ได้ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายเจริญสมาธิเถิด เพราะว่าผู้ที่มีจิตตั้งมั่นแล้ว ย่อมรู้ประจักษ์ตามเป็นจริงอย่างไรดังนี้"

ร. "พระผู้เปนเจ้าช่างฉลาดจริง ๆ"

ปัญญาลักขณปัญหา

พระราชาตรัสถามว่า "พระผู้เป็นเจ้า ปัญญา มีลักษณะเป็นอย่างไร ?"

พระเถรเจ้าทูลตอบว่า "แต่ก่อนอาตมภาพได้กล่าวว่า 'ปัญญา มีลักษณะตัดให้ขาด' อีกอย่างหนึ่ง ปัญญา มีลักษณะส่องให้สว่าง"

ร. "ปัญญามีลักษณะส่องให้สว่างเป็นอย่างไร ?"

ถ. "ปัญญา เมื่อเกิดขึ้นย่อมกำจัดมืด คือ อวิชชา ทำความสว่าง คือ วิชชาให้เกิด ส่องแสง คือ ญาณ ทออริยสัจทั้งหลายให้ปรากฏ แต่นั้น พระโยคาวจรย่อมเห็นด้วยปัญญาอันชอบว่า 'สิ่งนี้ไม่เที่ยง สิ่งนี้เป็นทุกข์ สิ่งนี้ไม่ใช่ตัว"

ร. "ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ข้าพเจ้าฟัง"

ถ. "เหมือนอย่างว่า จะมีบุรุษถือไฟเข้าไปในเรือนที่มืด ไฟที่เข้าไปแล้วนั้นย่อมกำจัดมืดเสีย ทำความสว่างให้เกิด ส่องแสง ทำรูปให้ปรากฏ ข้อนั้นฉันใด ปัญญา เมื่อเกิดขึ้นย่อมกำจัดมืด คือ อวิชชา ทำความสว่าง คือ วิชชาให้เกิด ส่องแสง คือ ญาณ ทำอริยสัจทั้งหลายให้ปรากฏ แต่นั้น พระโยคาวจรย่อมเห็นด้วยปัญญาอันชอบว่า 'สิ่งนี้ไม่เที่ยง สิ่งนี้เป็นทุกข์ สิ่งนี้มิใช่ตัว' ข้อนี้ก็ฉันนั้น ปัญญา มีลักษณะส่องให้สว่างอย่างนี้"

ร. "พระผู้เป็นเจ้าช่างฉลาดจริง ๆ"

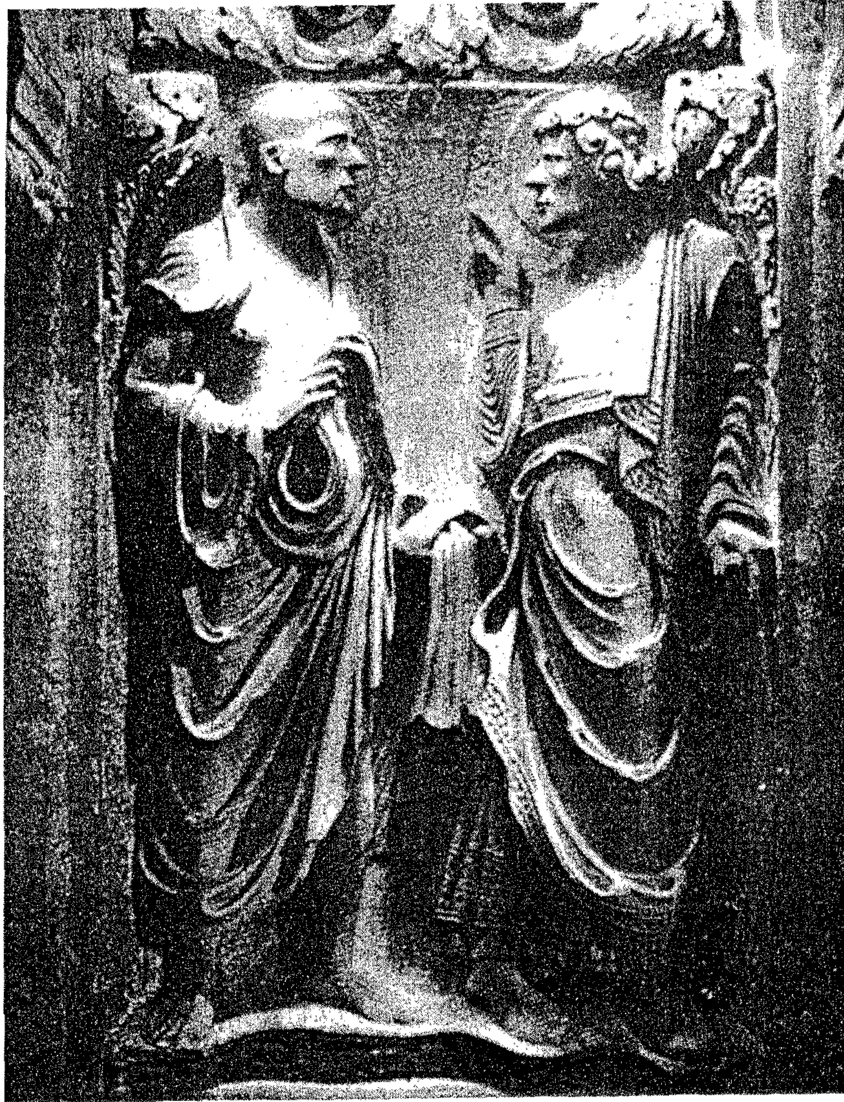
นานาเอกกิจจกรณปัญหา

พระราชาตรัสถามว่า "พระผู้เป็นเจ้า ธรรมเหล่านี้เป็นต่าง ๆ กัน แต่ทำประโยชน์ให้สำเร็จได้เป็นอันเดียวกันหรือ ?"

พระเถรเจ้าทูลตอบว่า "ขอถวายพระพร ธรรมเหล่านี้ เป็นต่าง ๆ กัน แต่ทำประโยชน์ให้สำเร็จได้เป็นอันเดียวกัน คือ กำจัดกิเลส"

ร. "ข้อนี้เป็นอย่างไร, ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ข้าพเจ้าฟัง"

ถ. "เหมือนอย่างว่า กองทัพเป็นต่าง ๆ กัน คือ ช้าง ม้า รถ และ พลราบ แต่ทำประโยชน์ให้สำเร็จได้เป็นอันเดียวกัน คือ เอาชัยชำนะกองทัพข้าศึกในสงครามได้ ฉันใด ธรรมเหล่านี้ถึงเป็นต่าง ๆ กันแต่ทำประโยชน์ให้สำเร็จได้เป็นอันเดียวกัน คือ กำจัดกิเลส ฉันนั้น"

พระเจ้ามิลินท์ กับ พระนาคเสนเถระ

ร. "พระผู้เป็นเจ้าช่างฉลาดจริง ๆ"

นามรูปปฏิสนธิคหณปัญหา

พระราชาตรัสถามว่า "พระผู้เป็นเจ้า อะไรเล่าจะปฏิสนธิ?"

พระเถรเจ้าทูลตอบว่า "นามและรูปนั่นแหละจะปฏิสนธิ"

ร. "นามและรูปนี้หรือจะปฏิสนธิ ?"

ถ. "นามและรูปนี้จะปฏิสนธิหามิได้ ก็แต่ใครทำกรรมดีกรรมชั่วไว้ด้วยนามและรูปนี้ นามและรูปอื่นจะปฏิสนธิขึ้นด้วยกรรมนั้น"

ร. "ถ้าว่า นามและรูปนั้นไม่ปฏิสนธิ ผู้นั้นเขาจักพ้นจากบาปกรรมมิใช่หรือ ?"

ถ. "ถ้าว่า นามและรูปนั้นจะไม่ปฏิสนธิ เขาก็อาจพ้นจากบาปกรรมได้ ก็แต่ว่า เหตุใดนามและรูปนั้นยังจะปฏิสนธิอยู่ เหตุนั้น เขาจึงไม่พ้นจากบาปกรรมได้"

ร. "ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ข้าพเจ้าฟัง"

ถ. "เหมือนอย่างว่า บุรุษคนหนึ่งไปลักมะม่วงของคนใดคนหนึ่ง เจ้าของมะม่วงก็จับบุรุษนั้นไปถวายแด่พระเจ้าแผ่นดินว่า 'บุรุษนี้ลักมะม่วงของข้าพระองค์' ฉะนี้ บุรุษนั้นก็ให้การแก้ว่า 'ข้าพระองค์ไม่ได้ลักมะม่วงของบุรุษนี้ มะม่วงที่บุรุษนี้ปลูกไว้นั้นต้นหนึ่งต่างหาก มะม่วงที่ข้าพระองค์ลักนั้นต้นหนึ่งต่างหาก ข้าพระองค์ไม่ต้องรับราชทัณฑ์เลย' ฉะนี้

บุรุษนั้นจะต้องรับทัณฑ์หรือไม่ ?"

ร. "ต้องรับซิ พระผู้เป็นเจ้า"

ถ. "ต้องรับเพราะเหตุอะไร ?"

ร. "ถึงบุรุษนั้นจะให้การปฏิเสธมะม่วงที่เขาหาเสีย ก็ต้องรับราชทัณฑ์ด้วยมะม่วงที่ตนรับทีหลัง"

ถ. "ข้อนั้นฉันใด ใครทำกรรมดีหรือชั่วไว้ด้วยนามและรูปนี้ นามและรูปอื่นก็ปฏิสนธิขึ้นด้วยกรรมนั้น เพราะเหตุนั้น เขาจึงไม่พ้นจากบาปกรรม ก็ฉันนั้น"

ร. "ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ข้าพเจ้าฟังให้ยิ่งขึ้นอีก"

ถ. "ก็อุปมาบุรุษลักข้าวสาลี ลักอ้อย เหมือนฉะนั้น อีกอุปมาหนึ่งว่า บุรุษก่อไฟผิงในฤดูหนาวแล้วไม่ดับ หลีกไปเสีย ไฟนั้นก็ไหม้ไร่ของบุรุษผู้อื่น เจ้าของไร่จับบุรุษนั้นมาถวายแด่พระเจ้าแผ่นดิน (กราบทูลฟ้อง) ว่า 'บุรุษผู้นี้เผาไร่ของข้าพระองค์' ฉะนี้ บุรุษนั้นกราบทูลว่า 'ข้าพระองค์ไม่ได้เผาไร่ของบุรุษนี้' ไฟที่ข้าพระองค์ไม่ได้ดับนั้นแห่งหนึ่ง ไฟที่เผาไร่ของบุรุษนั้นแห่งหนึ่ง ข้าพระองค์ไม่ต้องรับราชทัณฑ์เลย' ฉะนี้ บุรุษนั้น จะต้องรับราชทัณฑ์หรือไม่ ?"

ร. "ต้องรับซิ พระผู้เป็นเจ้า."

ถ. "ต้องรับเพราะเหตุไร ?"

ร. "ถึงบุรุษนั้นจะให้การปฏิเสธไฟที่เขาหาเสีย ก็ต้องรับราชทัณฑ์ด้วยไฟที่ตนรับทีหลัง"

ถ. "ข้อนั้นฉันใด ใครทำกรรมดีหรือชั่วไว้ด้วยนามและรูปนี้ นามและรูปอื่นก็ปฏิสนธิขึ้นด้วยกรรมนั้น เพราะเหตุนั้น เขาจึงไม่พ้นจากบาปกรรม ก็ฉันนั้น."

ร. "ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ข้าพเจ้าฟังให้ยิ่งขึ้นอีก"

ถ. "เหมือนอย่างว่า บุรุษคนหนึ่งถือไฟขึ้นสู่เรือนแล้วบริโภคอาหารอยู่ เมื่อไฟไหม้อยู่ก็ไหม้หญ้า เมื่อหญ้าไหม้อยู่ ก็ไหม้เรือน เมื่อเรือนไหม้อยู่ ก็ไหม้บ้าน ชนชาวบ้านจับบุรุษนั้นได้แล้วถามว่า 'เหตุไฉนเจ้าจึงทำให้ไฟไหม้บ้าน' บุรุษนั้นบอกว่า 'ข้าพเจ้าไม่ได้ทำไฟให้ไหม้บ้าน ข้าพเจ้าบริโภคอาหารด้วยแสงสว่างไฟดวงหนึ่ง ไฟที่ไหม้บ้านนั้นดวงหนึ่ง' ฉะนี้ เมื่อชนเหล่านั้นวิวาทกันอยู่ มาในราชสำนักของพระองค์ ๆ จะทรงวินิจฉัยอรรถคดีข้อนั้นให้ใคร (ชนะ)"

ร. "วินิจฉัยให้ชนชาวบ้าน (ชนะ) นะซิ พระผู้เป็นเจ้า"

ถ. "เพราะเหตุไร พระองค์จึงทรงวินิจฉัยอย่างนั้น ?

ร. "ถึงบุรุษนั้นจะพูดอย่างนั้น ก็แต่ว่า ไฟนั้นเกิดขึ้นแต่ไฟนั้นนั่นเอง"

ถ. "ข้อนั้นมีอุปมาฉันใด ถึงนามและรูปที่มีในสมัยใกล้ต่อมรณะแผนกหนึ่ง นามและรูปที่ปฏิสนธิแผนกหนึ่ง ก็แต่ว่า นามรูปในปฏิสนธินั้น เกิดขึ้นแต่นามและรูปที่มีในสมัยใกล้ต่อมรณะนั่นเอง เพราะเหตุนั้น เขาจึงไม่พ้นบาปกรรมได้ ก็มีอุปไมยฉันนั้น"

ร. "ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ข้าพเจ้าฟังอีก"

ถ. "เหมือนอย่างว่า บุรุษคนหนึ่งขอนางทาริกาที่ยังเด็กอยู่แล้วหมั้นไว้แล้วหลีกไปเสีย ภายหลังนางทาริกานั้นโตเป็นสาวขึ้น แต่นั้นบุรุษอื่นก็มาหมั้นแล้วกระทำวิวาหมงคลเสีย บุรุษคนที่ขอไว้เดิมนั้นมาแล้วพูดว่า 'ก็เหตุไฉนท่านจึงนำเอาภริยาของเราไป' บุรุษนั้นจึงพูดว่า 'เราไม่ได้นำเอาภริยาของท่านมา นางทาริกาที่ยังเด็กเล็กอยู่ยังไม่เป็นสาว และซึ่งท่านได้ขอไว้และได้หมั้นไว้นั้นคนหนึ่ง นางทาริกาที่โตเป็นสาวขึ้น ข้าพเจ้าได้ขอได้และได้หมั้นไว้นั้นคนหนึ่ง' ฉะนี้, เมื่อชนเหล่านั้นวิวาทกันอยู่ มาในพระราชสำนักของพระองค์ ๆ จะทรงวินิจฉัยอรรถคดีข้อนั้นให้ใคร (ชนะ)"

ร. "วินิจฉัยให้บุรุษเดิม (ชนะ) นะซิ พระผู้เป็นเจ้า"

ถ. "เพราะเหตุไร พระองค์จึงทรงวินิจฉัยอย่างนั้น ?"

ร. "ถึงบุรุษนั้นจะพูดอย่างนั้น ก็แต่ว่า นางทาริกานั้นก็โตเป็นสาวขึ้นแต่นางทาริกานั้นนั่นเอง"

ถ. "ข้อนั้นมีอุปมาฉันใด ถึงนามและรูปที่มีในสมัยใกล้ต่อมรณะแผนกหนึ่ง นามและรูปในปฏิสนธิแผนกหนึ่ง ก็แต่ว่า นามและรูปในปฏิสนธินั้น เกิดแต่นามและรูปที่มีในสมัยใกล้ต่อมรณะนั้นเอง เพราะเหตุนั้น เขาจึงไม่พ้นจากบาปกรรมได้ ก็มีอุปไมยฉันนั้น"

ร. "ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ข้าพเจ้าฟังอีก"

ถ. "เหมือนอย่างว่า บุรุษคนหนึ่งซื้อน้ำนมสดแต่มือนายโคบาลแล้ว ฝากไว้ในมือนายโคบาลแล้วหลีกไปเสีย ด้วยคิดว่า 'ในวันรุ่งขึ้นเราจักไปเอา' ฉะนี้ ในเวลาอื่น นมสดนั้นก็แปรเป็นนมส้มไปเสีย บุรุษนั้นมาแล้วกล่าวว่า 'ท่านจงให้นมสดนั้นแก่เรา' ฉะนี้ นายโคบาลนั้นก็ให้นมส้ม บุรุษนั้นกล่าวว่า 'เราไม่ได้ซื้อนมส้มแต่มือท่าน ๆ จงให้นมสดนั้นแก่เรา' นายโคบาลบอกว่า 'ท่านไม่รู้จัก นมสดนั้นแหละกลายเป็นนมส้ม' ฉะนี้ เมื่อชนเหล่านั้นวิวาทกันอยู่ มาในราชสำนักของพระองค์ ๆ จะทรงวินิจฉัยอรรถคดีข้อนั้นให้ใคร (ชนะ) ?"

ร. "วินิจฉัยให้นายโคบาล (ชนะ) นะซิ พระผู้เป็นเจ้า"

ถ. "เพราะเหตุไร พระองค์จึงทรงวินิจฉัยอย่างนั้น ?"

ร. "ถึงบุรุษนั้นจะพูดอย่างนั้น ก็แต่ว่า นมส้มนั้นเกิดแต่นมสดนั้นนั่นเอง"

ถ. "ข้อนั้นมีอุปมาฉันใด ถึงนามและรูปที่มีในสมัยใกล้ต่อมรณะแผนกหนึ่ง นามรูปในปฏิสนธิแผนกหนึ่ง ก็แต่ว่านามรูปในปฏิสนธินั้นเกิดแต่นามและรูปที่มีในสมัยใกล้ต่อมรณะนั้นเอง เพราะเหตุนั้น เขาจึงไม่พ้นจากบาปกรรมได้ ก็มีอุปไมยฉันนั้น"

ร. "พระผู้เป็นเจ้าช่างฉลาดจริง ๆ."

ปุนปฏิสนธิคหณปัญหา

พระราชาตรัสถามว่า "ก็พระผู้เป็นเจ้าจักปฏิสนธิหรือไม่ ?"

พระเถรเจ้าทูลตอบว่า "อย่าเลย มหาราช ประโยชน์อะไรของพระองค์ด้วยข้อที่ตรัสถามนั้น อาตมภาพได้กล่าวไว้ก่อนแล้วมิใช่หรือว่า ถ้าว่าอาตมภาพยังมีอุปาทานอยู่ ก็จักปฏิสนธิ ถ้าว่าไม่มีอุปาทาน ก็จักไม่ปฏิสนธิ"

ร. "ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ข้าพเจ้าฟัง"

ถ. "เหมือนอย่างว่า บุรุษคนหนึ่งทำความชอบไว้แก่พระเจ้าแผ่นดิน ๆ ก็ทรงยินดี พระราชทานบำเหน็จแก่บุรุษนั้น ๆ บำเรอตนให้เอิบอิ่มบริบูรณ์ ด้วยกามคุณทั้งห้า เพราะบำเหน็จที่ได้รับพระราชทานนั้น ถ้าว่าบุรุษนั้นบอกแก่ชนว่า 'พระเจ้าแผ่นดินไม่ทรงตอบแทนแก่เราสักนิดเดียว' ฉะนี้ บุรุษนั้นจะชื่อว่าทำถูกหรือไม่ ?"

ร. "ไม่ถูกเลย พระผู้เป็นเจ้า"

ถ. "ข้อนั้นมีอุปมาฉันใด ประโยชน์อะไร ของพระองค์ด้วยข้อที่ตรัสถามนั้น อาตมภาพได้กล่าวไว้ก่อนแล้วมิใช่หรือว่า ถ้าว่าอาตมภาพยังมีอุปาทานอยู่ ก็จักปฏิสนธิ ถ้าว่าไม่มีอุปาทาน ก็จักไม่ปฏิสนธิ ก็มีอุปไมยฉันนั้น"

ร. "พระผู้เป็นเจ้าช่างฉลาดจริง ๆ"

นามรูปปัญหา

พระราชาตรัสถามว่า "ข้อที่พระผู้เป็นเจ้ากล่าวว่า 'นามและรูป' ดังนี้นั้น อะไรเป็นนาม อะไรเป็นรูป ?"

พระเถรเจ้าทูลตอบว่า "สิ่งใดหยาบ สิ่งนั้นเป็นรูป ธรรมทั้งหลาย คือ จิตและอารมณ์ที่เกิดกับจิตอันใดซึ่งเป็นของละเอียด สิ่งนั้นเป็นนาม"

ร. "เพราะเหตุไร นามอย่างเดียวก็ไม่ปฏิสนธิ หรือรูปอย่างเดียวก็ไม่ปฏิสนธิ"

ถ. "เพราะธรรมเหล่านั้น อาศัยกันและกัน เกิดขึ้นด้วยกัน"

ร. "ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ข้าพเจ้าฟัง"

ถ. "เหมือนอย่างว่า ถ้ากลละของแม่ไก่ไม่มี ฟองของแม่ไก่ก็ไม่มี สิ่งใดเป็นกลละ สิ่งใดเป็นฟอง แม้สิ่งทั้งสองนั้นอาศัยกันและกัน เกิดขึ้นด้วยกัน ข้อนั้นฉันใด ถ้าว่า ในนามและรูปนั้น นามไม่มีแม้รูปก็ไม่มี ฉันนั้น สิ่งใดเป็นนาม สิ่งใดเป็นรูป สิ่งทั้งสองนั้น อาศัยกันและกัน เกิดขึ้นด้วยกัน ข้อนี้ได้เป็นมาแล้ว สิ้นกาลยืดยาว"

ร. "พระผู้เป็นเจ้าช่างฉลาดจริง ๆ"

ทีฆมัทธาปัญหา

พระราชาตรัสถามว่า "ข้อที่พระผู้เป็นเจ้ากล่าวว่า 'กาลไกลอันยืดยาว' ฉะนี้นั้น อะไรชื่อว่ากาลไกลนั้น ?"

พระเถรเจ้าทูลตอบว่า "กาลไกลที่เป็นอดีตอย่างหนึ่ง กาลไกลที่เป็นอนาคตอย่างหนึ่ง กาลไกลที่เป็นปัจจุบันอย่างหนึ่ง"

ร. "กาลไกลทั้งหมดนั้น มีหรือพระผู้เป็นเจ้า"

ถ. "บางอย่างมี บางอย่างไม่มี"

ร. "อย่างไหนมี อย่างไหนไม่มี"

ถ. "สังขารทั้งหลายใด ที่เป็นอดีตล่วงไปแล้ว ดับไปแล้ว แปรไปแล้ว กาลไกลนั้นไม่มี ธรรมทั้งหลายใด ที่เป็นวิบากและธรรมที่มีวิบากเป็นธรรมดา และธรรมที่ให้ปฏิสนธิในที่อื่น กาลไกลนั้นมีอยู่ สัตว์ทั้งหลายใด ทำกาลกิริยาแล้ว เกิดในที่อื่น กาลไกลนั้นมีอยู่, ส่วนสัตว์ทั้งหลายใด ปรินิพพานแล้ว กาลไกลนั้นไม่มี เพราะว่ากาลไกลนั้น ดับเสียแล้ว"

ร. "พระผู้เป็นเจ้าช่างฉลาดจริง ๆ*"

ในยุคพระเจ้าอโศกมหาราช พระมัชฌันติกเถระ เดินทางไปประกาศพระพุทธศาสนา ในอินเดียภาคตะวันตกเฉียงเหนือ

---

* มิลินท์ปัญหา (ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย). หน้า ๔๙-๕๓, ๖๔-๗๐. กรุงเทพ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

เป็นที่เชื่อกันว่าพระพุทธศาสนาที่ไปแพร่หลายในแคว้นแคชเมียร์และคันธาระเป็นนิกายสรวาสติวาทิน ปี ค.ศ. ๑๙๓๗ (พ.ศ. ๒๔๘๐) มีการค้นพบซากเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ณ ชินกอท (Shinkot) ในหุบเขาแม่น้ำสวัท คำจารึกที่เจดีย์นี้บอกไว้ชัดเจนว่าพระเจดีย์นี้สร้างในรัชสมัยพระเจ้ามิลินท์ข้อนี้เป็นหลักฐานยืนยันได้แน่นอนว่า พระพุทธศาสนาแผ่ไปภาคเหนือของอินเดียในรัชสมัยพระเจ้ามิลินท์

จากซากสถูปเจดีย์จำนวนมากที่พบในภาคเหนือของอินเดียย่อมยืนยันได้ว่าดินแดนแห่งนี้ประมาณศตวรรษที่ ๒ ก่อน ค.ศ. พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาก หลักฐานที่สำคัญที่สุดก็คือสถูปเจดีย์ธรมราชิกะที่เมืองตักกสิลา สถูปเจดีย์เดิมเป็นยุคพระเจ้าอโศกมหาราช แต่ได้รับการขยายให้ใหญ่โตขึ้น ทั้งนี้สันนิษฐานจากซากที่เหลือของสถูปเจดีย์ บริเวณล้อมรอบเป็นที่อยู่ของพุทธศาสนิกชนในยุคนั้น ไม่ต้องสงสัยเลย สถานที่บริเวณนี้ต้องเป็นศูนย์กลางความเจริญของพระพุทธศาสนาแห่งหนึ่งในอดีต ม้วนแผ่นเงินบางที่ค้นพบในห้องโถงเก่าโบราณห้องหนึ่งใกล้สถูปเจดีย์ได้ถูกค้นพบใน ค.ศ. ๑๙๑๔ (พ.ศ. ๒๔๕๗) จารึกบอกว่าชาวแบกเตรียชื่ออุรสะกะสร้างที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ในห้องโถงอุทิศถวายพระโพธิสัตว์ แผ่นเงินจารึกนี้อายุประมาณครึ่งศตวรรษที่ ๑ ก่อน ค.ศ.

หลักฐานจารึกมากหลายที่ค้นพบได้กล่าวถึงชื่อชาวกรีกจำนวนมากที่เปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนา เช่น ธีโอโดรอส

(Theodoros) เจ้าหน้าที่ปกครองท้องถิ่นพร้อมภริยาได้สร้างสถูปเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ชาวกรีกที่นับถือพระพุทธศาสนาเริ่มมีตั้งแต่ยุคพระเจ้าอโศกมหาราชทั้งนี้เพราะเหตุว่า **"...พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผลและศีลธรรมบริสุทธิ์..."** ฉะนั้น จึงเป็นการง่ายที่ชาวต่างชาติจะรับคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและเคารพนับถือพระสถูปเจดีย์พระพุทธศาสนา มิใช่แต่ชาวกรีกผู้รุกรานอินเดียจะเปลี่ยนใจมานับถือพระพุทธศาสนาพวกเดียวเท่านั้น ชาวต่างชาติทั้งหลาย เช่น ชาวศะกะ ชาวปาร์เธีย และชาวกุษาณะเมื่อเข้ามารุกรานอินเดีย ต่างก็ล้วนกลับใจมานับถือพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น...

การรุกรานของชาวศะกะ

ชาวศะกะเดิมอาศัยอยู่ใกล้แม่น้ำไอลิ (Ili) ในเอเชียกลาง ชาวจีนเรียกว่า "ไซ-จุง" (Sai-Chung) ประมาณ ๑๘๐ ปีก่อน ค.ศ. ถูกพวก Uighurs ขับไล่ออกจากดินแดนไปทางทิศตะวันตก ชาวศะกะเข้ายึดรัฐของชาวเมซิโดเนียในแบกเตรียได้ พวก Uighurs ก็ลงมาขับไล่ชาวศะกะออกจากแบกเตรียเข้ายึดแบกเตรียแทน ชาวศะกะเคลื่อนลงใต้เข้ารุกรานอินเดียประมาณ ๑๕๐ ปีก่อน ค.ศ. พระเจ้ามอเอสกลายเป็นปฐมกษัตริย์ของชาวศะกะ พระองค์สามารถพิชิตอินเดียภาคเหนือได้ ทรงเรียกพระองค์ว่า "จอมราชา" (King of Kings) แต่กาลเมื่อพระเจ้ามอเอสสวรรคตแล้ว อาณาจักรศะกะแตกแยกเป็นกลุ่ม ๆ แต่ละกลุ่มมีผู้ปกครองเรียกว่า "มหากษัตรปะ" ผู้ปกครองคนสำคัญของกลุ่มเหล่านี้คือ กุสุลุกุและปะติกะบุตรของเขา เป็นผู้ปกครองอินเดียภาคเหนือ ส่วนหัวหน้ากลุ่มที่ชื่อระชุละปกครองเมืองมธุรา

ผู้ปกครองชาวศะกะทั้งหลายนับถือพระพุทธศาสนา จากหลักฐานแผ่นทองแดงจารึกที่ค้นพบ ณ สถูปเจดีย์เมืองตักกสิลา มีอายุประมาณศตวรรษที่ ๑ ก่อน ค.ศ. ได้ระบุว่า ปะติกะได้ก่อสร้างสถูปเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุในดินแดนที่ไม่มีใครเคยสร้างมาก่อนเลย นอกจากนี้ยังได้สร้างวัดพระพุทธศาสนาอีกหลายวัด จากคำจารึกบนเสาสิงห์โตที่ค้นพบ ณ มธุรา พระนางอะยะเซียกะมุเอีย ชายาระชุละพร้อมกับเครือญาติตลอดจนสตรีในราชสำนักร่วมกันก่อสร้างสถูปเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ สร้างวัดหลายวัด ถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์นิกายสรวาสติวาทิน บุตรชายระชุละชื่อศุฑะสะถวายที่ดินสร้างวัดในถ้ำเขา แก่ภิกษุพุทธเทวะ และภิกษุพุธิละ พระภิกษุนิกายสรวาสติวาทิน คำจารึกนี้ประมาณอายุ ๑๐ ปีก่อน ค.ศ.

การรุกรานของชาวปาร์เธีย

ชาวปาร์เธียมีแหล่งกำเนิดที่ตะวันออกเฉียงใต้ของทะเลสาบแคสเปียน ประมาณศตวรรษที่ ๓ ก่อน ค.ศ. อาร์สะเกส ก่อการกบฏต่อกษัตริย์ซีเรีย สถาปนาราชอาณาจักรปาร์เธียขึ้น ชาวจีนเรียกชาวปาร์เธียว่า "อาน-สี่" (An-hsi) ชาวปาร์เธียขยายอาณาจักรคืบหน้าเข้าครอบครองดินแดนที่ชาวกรีกเคยปกครอง โดยการรุกไล่ชาวกรีกออกไป กาลต่อมาในรัชสมัยพระเจ้าอาเซส กองทัพปาร์เธียก็ได้รุกรานอินเดีย กษัตริย์องค์ต่อจากพระเจ้าอาเซส คือพระเจ้าคอนโดพาร์เนสได้เข้าปกครองดินแดนอินเดียภาคตะวันตกเฉียงเหนือ พอสิ้นศตวรรษที่ ๑ ก่อน ค.ศ. ชาวปาร์เธียได้เข้าครอบครองดินแดนชาวศะกะทั้งหมดในฐานะผู้ครองอินเดียตะวันตกเฉียงเหนืออย่างสมบูรณ์ แต่ก็ไม่นานนักราชวงศ์กุษาณะได้แผ่อำนาจบารมีเข้ายึดดินแดนชาวปาร์เธียนี้ไว้ได้ทั้งหมด

ชาวปาร์เธียเป็นชาวพุทธแท้ พระภิกษุปาร์เธียแสดงบทบาทสำคัญยิ่งในการประกาศพุทธธรรมพระพุทธศาสนาเข้าไปเผยแผ่ในประเทศจีน เช่น พระชิห์เกา (Shihkao) เป็นเจ้าชายปาร์เธีย อุปสมบทเป็นพระภิกษุได้ศึกษาพระคัมภีร์อภิธรรมเชี่ยวชาญรอบรู้ในเทคนิคการบำเพ็ญสมาธิ เดินทางไปประกาศพระพุทธศาสนายังประเทศจีนในรัชสมัยราชวงศ์ฮั่นตรงกับสมัยพระจักรพรรดิฮวน (Huan) พระชิห์เกาได้แปล

คัมภีร์มากหลายจากคัมภีร์อาคมะ และคัมภีร์อภิธรมะ อีกหลายปีต่อมาภิกษุชาวปาร์เธียชื่อ ฮวน (Hsuan) ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศจีน ครั้นกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๓ พระภิกษุชาวปาร์เธียชื่อตาน-ติ (Tan-ti) ได้ไปประกาศพระพุทธศาสนาในประเทศจีนอีกครั้ง

ราชวงศ์กุษาณะ

ชาวจีนเรียกประชาชนกุษาณะว่า "ตา-ง้วย-สีห์" (Ta-yueh-chih) มีถิ่นกำเนิดในเอเชียกลางระหว่างตัน-ฮวงกับชิเลียน ชาวกุษาณะเคลื่อนอพยพไปทางตะวันตก เข้าครอบครองดินแดนภาคเหนือของแม่น้ำโอซุสอยู่คราวหนึ่ง แล้วก็เคลื่อนที่ต่อไปประมาณ ๑๒๐ ปีก่อน ค.ศ. เข้าสู่อาณาจักรเก่าของแบกเตรีย กาลครั้งนั้นมีเผ่าชาวตา-ง้วย-สีห์ อยู่ ๕ เผ่า เผ่าที่เข้มแข็งที่สุดเป็นเผ่ากุษาณะ เผ่ากุษาณะสามารถรวบรวมชาวตา-ยูห์-ชิห์ อีก ๔ กลุ่มเข้าไว้ในอำนาจได้ ประมาณครึ่งศตวรรษสุดท้ายที่ ๑ ก่อน ค.ศ. ชาวกุษาณะมีชัยเหนือชาวปาร์เธีย นำทัพรุกรานอินเดีย กษัตริย์กุษาณะองค์แรกที่เข้าปกครองดินแดนอินเดียคือพระเจ้ากุชูละ กัทผิเสส ต่อมาได้แก่พระเจ้าเวมะ กัทผิเสส พอถึงครึ่งศตวรรษที่ ๒ ก่อน ค.ศ. พระเจ้ากนิษกะครองอำนาจแผ่ราชอาณาจักรยาวเหยียดจากเอเชียกลางไปจนถึง

อาฟฆานิสถาน รวมทั้งดินแดนอินเดียตะวันตกเฉียงเหนือและอินเดียภาคเหนือบางส่วนด้วย

นับแต่กาลสิ้นพระเจ้าอโศกมหาราชแล้ว ราชอาณาจักรพระเจ้ากนิษกะใหญ่ที่สุดในเอเชียใต้ ราชอาณาจักรของพระองค์ครอบคลุมประชาชนกรีก อินเดีย ศะกะ ปาร์เธีย นอกจากนี้ราชอาณาจักรพระเจ้ากนิษกะยังควบคุมเส้นทางค้าขายระหว่างจักรวรรดิโรมัน ประเทศอินเดีย และประเทศจีนเอาไว้อีกด้วย วัฒนธรรมของคนต่างเผ่าในราชอาณาจักรได้ผสมผสานกันเป็นวัฒนธรรมรูปใหม่ สังคมรูปใหม่ในประเทศอินเดียภาคเหนือ พระพุทธศาสนาลัทธิมหายานภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์ได้พัฒนาไปมากมาย โดยอิทธิพลของวัฒนธรรมกรีก วัฒนธรรมกรีก-โรมัน ศิลปินชาวพุทธได้ผลิตรูปแบบสถาปัตยกรรม และประติมากรรมใหม่ ๆ ไว้มากมาย เช่น ศิลปยุคคันธาระได้รับอิทธิพลจากกรีก วัดพระพุทธศาสนาลัทธิมหายานในราชอาณาจักรพระเจ้ากนิษกะเริ่มมีเสาใหญ่แบบ Corinthian ของกรีก การตกแต่งประดับประดาอาคารแบบกรีก โดยอิทธิพลของราชอาณาจักรพระเจ้ากนิษกะ ทำให้วัฒนธรรมกรีกแผ่เข้าไปยังประเทศจีนและประเทศญี่ปุ่น

ช่วงกาลนี้เอง งานศิลปได้ก้าวหน้ามากมาย ประติมากรรมได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมกรีก ใบหน้า เสื้อผ้าอาภรณ์ในรูปประติมากรรมเป็นแบบกรีก ศิลปกรีก-โรมันทำให้เกิดประติมากรรมรูปมนุษย์ แต่ในห้วงระยะแรกไม่มีการสร้าง

ประติมากรรมองค์พระพุทธปฏิมา ประติมากรรมองค์พระพุทธปฏิมาเกิดขึ้นในแคว้นคันธาระและแคว้นมธุรา ระหว่างครึ่งศตวรรษหลังของศตวรรษที่ ๑ ก่อน ค.ศ. พระเจ้ากุชูละ กัทผิเสส และพระเจ้าเวฆะ กัทผิเสส กษัตริย์สององค์ชาวกุษาณะจะนับถือพระพุทธศาสนาหรือไม่นั้น ไม่มีหลักฐานยืนยันแน่ชัด แต่เรื่องที่แน่นอนก็คือในช่วง ๒ รัชกาลนี้ พระพุทธศาสนาลัทธิมหายานเจริญรุ่งเรืองมากในอินเดียภาคเหนือ ซากสถูปเจดีย์เป็นหลักฐานยืนยันอย่างดียิ่ง เช่น สถูปเจดีย์ธรมราชิกะที่นครตักกสิลา ซากสถูปเจดีย์กุณาละ ตลอดจนซากสถูปเจดีย์ที่กะละวานเป็นอาทิ

ส่วนพระเจ้ากนิษกะนั้นมีหลักฐานยืนยันแน่ชัด พระองค์นับถือพระพุทธศาสนาลัทธิมหายานนิกายสรวาสติวาทิน หลักฐานข้อนี้ค้นพบจากคำจารึกที่ขุดค้นได้จากสถูปเจดีย์กนิษกะ เมื่อพระเจ้ากนิษกะยกกองทัพใหญ่รุกรานอินเดีย พระองค์เรียกร้องให้ชาวอินเดียถวายบาตรพระพุทธเจ้าให้แก่พระองค์ และเรียกร้องให้ส่งอัศวโฆษะปราชญ์พระพุทธศาสนาลัทธิมหายานของอินเดีย ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาลัทธิมหายานในอินเดียภาคเหนือ อัศวโฆษะได้เดินทางไปตามพระบัญชา พระเจ้ากนิษกะทรงเลื่อมใสพระภิกษุปารศวะ ลัทธิสรวาสติวาทิน พระภิกษุปารศวะทูลพระเจ้ากนิษกะให้อาราธนาพระสงฆ์อรหันต์ ๕๐๐ องค์ ประชุมสังคายนาพระธรรมวินัย การสังคายนาครั้งนี้เรียกว่า "จตุตถสังคายนา" (นับต่อจากตติยสังคายนาสมัยพระเจ้า

อโศกมหาราช) เชื่อกันว่าคัมภีร์มหาวิภาษา คัมภีร์สำคัญของพระพุทธศาสนาลัทธิมหายานได้รับการรจนาในที่ประชุมการสังคายนาครั้งนี้

ครั้งสิ้นรัชสมัยพระเจ้ากนิษกะแล้ว ราชวงศ์กุษาณะมีกษัตริย์ครองราชสมบัติสืบต่อมาคือ (๑) พระเจ้าวาษิสกะ (๒) พระเจ้าหุวิษกะ (๓) พระเจ้าวาสุเทวะ อำนาจทางการเมืองและอำนาจทางทหารของราชวงศ์กุษาณะอ่อนกำลังลงตามลำดับ จนถึงปลายศตวรรษที่ ๓ แห่งคริสต์กาล ราชวงศ์กุษาณะครองอำนาจเพียงดินแดนส่วนน้อยของอินเดียภาคเหนือเท่านั้น แต่ว่าพระพุทธศาสนาลัทธิมหายานก็ยังคงเจริญรุ่งเรืองในอินเดียภาคเหนืออย่างต่อเนื่อง ผู้ครองแคว้นมธุรา (กษัตรปะ) ชื่อศุฑะสะได้สร้างวัดคุหะวิหาร ในปีที่ ๔๗ ของราชวงศ์กุษาณะพระเจ้าหุวิษกะ ทรงสร้างวัดหุวิษกะ วิหารที่ชุมปุระชายเมืองมธุรา ประดับประดาด้วยประติมากรรมสวยงามยิ่งนัก วัดหุวิษกะวิหารแห่งนี้ กองทัพเดียรถีย์ได้ทำลายพินาศ แต่สวรรค์เป็นพยานเถิด! ซากเหลือของวัดหุวิษกะวิหารนี้ยังบ่งบอกความงดงามของวัดได้อยู่! ดินแดนมธุรามีซากเหลือวัดเกลื่อนกล่นจากคำจารึกที่ค้นพบบอกให้ทราบว่ามีวัดพระพุทธศาสนานิกายต่าง ๆ มากมาย เช่น วัดนิกายมหาสังฆิกะ วัดนิกายสรวาสติวาทิน วัดนิกายสมมติยะ วัดนิกายธรมคุปตกะ จากหลักฐานบันทึกการเดินทางของภิกษุชาวจีนชื่อฟาเหียนและภิกษุเหี้ยนจัง

ดินแดนมธุราเป็นศูนย์สำคัญแห่งหนึ่งของพระพุทธศาสนา ในกาลก่อนหน้าที่จะถูกกองทัพเดียรถีย์เข้าทำลายล้างผลาญ...!

ราชวงศ์อานธระ

ยุคของราชวงศ์อานธระแบ่งออกเป็น ๒ ยุคด้วยกัน

๑. ยุคราชวงศ์สาตวาหนะปกครองดินแดนคาบสมุทรเดกกัน

๒. ยุคเสื่อมของราชวงศ์สาตวาหนะ เป็นยุคที่สกุลต่าง ๆ ทำสงครามแย่งอำนาจซึ่งกันและกัน

กาลเมื่อราชวงศ์โมรยะของพระเจ้าอโศกมหาราชเสื่อมอำนาจลง ประมาณ ๒๐๐ ปี ก่อน ค.ศ. ชาวเผ่าสาตวาหนะอพยพมาจากภาคตะวันตกของเดกกัน เผ่านี้มีอิทธิพลมากขึ้น ๆ จนกระทั่งคริสต์ศตวรรษที่ ๓ ในคริสต์ศตวรรษที่ ๒ ราชวงศ์สาตวาหนะเข้าครอบครองดินแดนภาคใต้ของเทือกเขาวินธัย และแม่น้ำนามทาครอบคลุมดินแดนธรรมชาติระหว่างอินเดียภาคกลาง และ อินเดียภาคเหนือ กาลต่อมาขยายอาณาเขตไปจนถึงภาคเหนือของลุ่มแม่น้ำนามทา เมืองหลวงของราชอาณาจักร คือธานะยะกะฏะกะ ตั้งอยู่บนฝั่งทะเลตะวันออกใกล้แม่น้ำกะฟะษะณา

ตามตำนานเล่าสืบกันมาว่าราชวงศ์สาตวาหนะปกครองยาวนานถึง ๔๐๐ ปี มีกษัตริย์สืบสันตติวงศ์ได้ ๓๐ องค์ พออย่างเข้าคริสต์ศตวรรษที่ ๓ ราชวงศ์สาตวาหนะเริ่มเสื่อมอิทธิพล ดินแดนเดกกันถูกแยกปกครองโดยหัวหน้าสกุลต่าง ๆ แต่ละสกุลปกครองพื้นที่ไม่กว้างขวาง ส่วนสกุลอิกษวากุครอบครองพื้นที่รอบแม่น้ำโคธาวรี สกุลนี้นับถือพระพุทธศาสนา[๒]

ในประเทศอินเดีย พระพุทธศาสนาในดินแดนเดกกันมีความเจริญรุ่งเรืองโดดเด่นเป็นอัศจรรย์ยิ่งกว่าดินแดนอื่น ๆ นั่นคือ "การสร้างวัดในถ้ำเขา" (Cave-temples) นับว่าเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมและประติมากรรมล้ำเลิศของโลก วัดในถ้ำอันขอนำมากล่าวเพื่อสะท้อนภาพความเจริญของพระพุทธศาสนาในอดีตกาล ได้แก่

๑. วัดถ้ำเมืองภาชา (Bhaja) วัดถ้ำเมืองนี้สร้างมาแต่ศตวรรษที่ ๒ ก่อน ค.ศ. อุปกรณ์การก่อสร้างเป็นไม้เสา ๘ เหลี่ยม ทุกเสามีภาพจิตรกรรม พระพุทธรูปและแกะสลักรูปสุริยเทพ รูปพระราชาทรงคชสาร

๒. วัดถ้ำอชันตะ (Ajanta) มีวัดถ้ำไม่น้อยกว่า ๒๙ วัด วัดถ้ำหมายเลข ๑ เป็นวิหารสวยงามที่สุดในอินเดีย สถูปเจดีย์ที่ประดิษฐาน ในถ้ำเลขที่ ๑๐ มีขนาด ๑๐๐x๔๐x๓๓ ฟุต

[๒] Hirakawa Akira. A History of Indian Buddhism. PP. 223-236. Delhi : Motilal Banarsidass (P) Ltd, 1993.

สถูปเจดีย์ในถ้ำเลขที่ ๒๖ มีพระพุทธรูปขนาดใหญ่ งดงามที่สุดในอินเดีย วัดถ้ำอชันตะมีชื่อเสียงเด่นที่สุดในด้านจิตรกรรม ซึ่งสวยสดงดงามสุดพรรณนา ทุกภาพเขียนด้วยความประณีต เป็นภาพพระพุทธประวัติและชาดก วัดถ้ำที่ยังเหลืออีก ๑๓ ถ้ำ ล้วนมีสภาพสวยงามทั้งสิ้น

ห้องประดิษฐานเจดีย์ที่เบตสา ห่างจากสถานีรถไฟกัมเชต ทางตะวันออกเฉียงใต้ ๔ ไมล์ เนื้อที่ ๔๕ x ๒๑ ฟุต ฐานเสาทำเป็นรูปแจกัน ยอดเสาเป็นรูปคนนั่งบนหลังช้าง ปรากฏร่องรอยจิตรกรรมตามเสาสถูปเจดีย์

๓. วัดถ้ำเมืองนาสิก (Nasik) มีวัดถ้ำ ๒๓ ถ้ำ สร้างศตวรรษที่ ๑ ก่อน ค.ศ. วัดถ้ำเลขที่ ๓ ชื่อ "โคตมีปุตรวิหาร" เป็นถ้ำขนาดใหญ่ มีเสา ๖ เสา ยอดเสาเป็นรูปช้าง วัว ม้า วัดถ้ำเลขที่ ๑๐ เรียกว่า "นหปานวิหาร" วัดถ้ำเมืองนาสิกนี้มีความสำคัญพิเศษ เพราะพบคำจารึกของ (๑) พระเจ้านหปานะ (๒) พระเจ้าคาตมีบุตร และ (๓) พระเจ้าศรียัชญ์ศตกรณี[๓]

ระบบการศึกษาของภิกษุ

...หลังพุทธปรินิพพาน ณ นครกุสินารา ประมาณ ๔๐๐ ปี พระสงฆ์พุทธสาวกท่องเที่ยวจาริกไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาทั่วประเทศอินเดีย มีบุคคลนิยมเข้ามาอุปสมบทในพระ

[๓] ๒,๕๐๐ years of Buddhism. PP.331-332. Delhi : The Publications Division, 1956.

พุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก ปัญหาเรื่องการฝึกหัดอบรมภิกษุใหม่จึงเกิดขึ้น วิธีการฝึกอบรมเรียกว่า "การถือนิสัย" หรือการอยู่กับอาจารย์กล่าวคือ ภิกษุใหม่ต้องอยู่ศึกษาอบรมในสำนักอาจารย์ ๕ ปี ยกเว้นภิกษุที่ฉลาด ระบบการศึกษาคงเป็นระบบ "มุขปาฐะ" คือการสอนด้วยปากเปล่า และศิษย์ก็ท่องจำจากคำสอนของอาจารย์ หลักฐานข้อนี้พบได้จากภาพแกะสลักในพิพิธภัณฑ์โบราณคดีเมืองมธุรา เป็นรูปอาจารย์ยืนสอนศิษย์ ศิษย์นั่งราบบนพื้นดินที่กลางแจ้ง

เรื่องที่อาจารย์นำมาสอนคือ พระสุตตันตปิฎก และพระวินัยปิฎก อาจารย์ผู้สอนพระสุตตันตปิฎกเรียกว่า "พระสุตตันติกะ" ส่วนอาจารย์ผู้สอนพระวินัยปิฎกเรียกว่า "พระวินัยธระ" เมื่อการศึกษาเจริญมากขึ้น ๆ วัดต่าง ๆ ก็ค่อยแปรสภาพเป็นทั้ง "วัด" และ "สถานศึกษา" ศาสตราจารย์มูเกอร์จี (Mookerji) ได้กล่าวถึงระบบการศึกษาอันแตกต่างกันของศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนาไว้ว่า **"...ระบบการศึกษาศาสนาพราหมณ์ไม่สามารถขยายออกไปกว้างขวางได้ เพราะสภาพสิ่งแวดล้อมไม่อำนวย กล่าวคือครูคนเดียวสอนศิษย์ได้เพียงกลุ่มน้อย ๆ ในหมู่บ้านของตน ส่วนระบบการศึกษาของพระพุทธศาสนาดำเนินงานโดยครูหลายคนและมีศิษย์มาก จึงสามารถขยายการศึกษาออกไปได้กว้างขวาง..."**

เพราะฉะนั้น การศึกษาของพระพุทธศาสนาจึงขยายตัวและพัฒนาจาก "สำนักศึกษาของวัด" เป็น "มหาวิทยาลัย"

อย่างรวดเร็ว มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงในอดีตกาลได้แก่

๑. มหาวิทยาลัยนาลันทาและมหาวิทยาลัยวัลภี มหาวิทยาลัยวัลภีเป็นมหาวิทยาลัยนิกายหีนยานตั้งอยู่ในภาคตะวันตก มหาวิทยาลัยนาลันทาเป็นมหาวิทยาลัยนิกายมหายานตั้งอยู่ในภาคตะวันออก ภิกษุยวนฉ่าง นักพรตจีนเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยนาลันทา ศึกษากับท่านศีลภัทระนาน ๕ ปี มหาวิทยาลัยนาลันทา...มีอาจารย์ ๑,๕๐๐ คน นักศึกษา ๑๐,๐๐๐ คน วิชาที่ศึกษาคัมภีร์พระเวท คัมภีร์อถรรพเวท เหตุวิทยา (ตรรกวิทยา) ศัพทวิทยา จิกิตสาวิทยา มีห้องสมุดใหญ่ ๓ แห่ง (๑) ตึกรัตนทธิสูง ๙ ชั้น (๒) ตึกรัตนสาคร (๓) ตึกรัตนรัญชกะ...

๒. มหาวิทยาลัยวิกรมศิลา ตั้งอยู่เชิงเขาฝั่งขวาแม่น้ำคงคา กษัตริย์ราชวงศ์ปาละถวายความอุปถัมภ์ ภิกษุชาวทิเบตชื่อทีปังกรศรีญาณ (ค.ศ. ๙๘๐-๑๐๕๓) ผู้จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยโอทันตบุรี ได้มาดำรงตำแหน่งอธิการบดี ระหว่างปี ค.ศ. ๑๐๓๔-๑๐๓๘ สอนแบบเดียวกับมหาวิทยาลัยนาลันทา

๓. มหาวิทยาลัยชคัททละ และมหาวิทยาลัยโอทันตบุรี พระเจ้ารามปาละ กษัตริย์ราชวงศ์ปาละทรงสถาปนาเมืองหลวงใหม่ ตรงพื้นที่ประจบกันของแม่น้ำคงคากับแม่น้ำกะระตัว ทรงตั้งชื่อเมืองหลวงใหม่ว่า "รามาวดี" และได้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยชคัททละ มหาวิทยาลัยแห่งนี้เปิดสอนได้ ๑๕๐ ปี ก็

ถูกกองทัพมุสลิมทำลายล้าง ส่วนมหาวิทยาลัยโอทันตบุรีเดิม เป็นวัดโอทันตบุรี กล่าวกันว่า ปฐมวัดพระพุทธศาสนาในประเทศทิเบต ได้ก่อสร้างตามแบบวัดโอทันตบุรี

วัดพระพุทธศาสนา

พระภิกษุชาวจีนชื่อ เหี้ยน จัง เดินทางจากประเทศจีนไปสืบพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย เมื่อคริสต์ศตวรรษที่ ๗ ได้จัดทำบัญชีจำนวนวัดและจำนวนพระภิกษุแต่ละวัดไว้ดังนี้

นิกายสถวีระ (เถรวาท)

สถานที่	จำนวนวัด	จำนวนพระภิกษุ
สะมะตะฎะ	๓๐	๒๐๐
ทราวิฎะ	๑๐๐	๑๐,๐๐๐
รวม	๑๓๐	๑๐,๒๐๐

นิกายมหายานสถวีระ

สถานที่	จำนวนวัด	จำนวนพระภิกษุ
โพธคยา มหาโพธิมหาวิหาร	๑	๑,๐๐๐
แคว้นกลิงคะ	๑๐	๕๐๐
ภรุกัจฉะ	๑๐	๓๐๐
สุราษฎระ	๕๐	๓,๐๐๐
รวม	๗๑	๔,๘๐๐

นิกายมหาสังฆิกะ

สถานที่	จำนวนวัด	จำนวนพระภิกษุ
นครปาตลิบุตร	๑	๑๐๐
ธะนะกะฎะกะ (อมราวดี)	๒๐	๑,๐๐๐
รวม	๒๑	๑,๑๐๐

นิกายสรวาสติวาทิน

สถานที่	จำนวนวัด	จำนวนพระภิกษุ
ตะมะสาวะนะ	๑	๓๐๐
มะติปุระ	๒๐	๘๐๐
นะวะเทวะคุละ	๓	๕๐๐
กะโปตะวิหาร (แคว้นมคธ)	๑	๒๐๐
ฮิรัณยะปะระวะตะ	๒	๑,๐๐๐
คุรัชชะระ	๑	๑๐๐
รวม	๒๘	๒,๙๐๐

นิกายสมมติยะ

สถานที่	จำนวนวัด	จำนวนพระภิกษุ
อหิจฉัตระ	๑๐	๑,๐๐๐
กปิตะ	๔	๑,๐๐๐
หะยะมุธะ	๕	๑,๐๐๐
วิโศกะ	๒๐	๓,๐๐๐
สาวัตถี	บางวัดพัง	น้อย
กบิลพัสดุ์	ส่วนมากพัง	๓๐

สถานที่	จำนวนวัด	จำนวนพระภิกษุ
วะระณะสี	๓๐	๓,๐๐๐
สารนาถ	๑	๑,๕๐๐
ไพสาลี	๑	น้อย
หิรัณยะปะระวะตะ	๑๐	๔,๐๐๐
กะระณะสุวะระณะ	๑๐	๒,๐๐๐
มาละวะ	น้อย	๒๐,๐๐๐
วะละภิ	๑๐๐	๖,๐๐๐
อานันทปุตระ	๑๐	๑,๐๐๐
ซินธ์	มาก	๑๐,๐๐๐
อวินธะกะระณะ	๘๐	๕๐,๐๐๐
พะทักชัน	๕๐	๓,๐๐๐
อะ-ฟัน-ตุ	๒๐	๒,๐๐๐
รวม	๓๕๑	๑๐๘,๕๓๐

นิกายหีนยาน

สถานที่	จำนวนวัด	จำนวนพระภิกษุ
เปชวาร์	๑	น้อย
ชะพะชะคารฮี	๑	๕๐
สาคละ	๑	๑๐๐
กุลุโต	พัง	น้อย

ไบรัฐ	พัง	น้อย
สถาเนศวะระ	๓	๗๐๐
ศรุฆะนะ	๕	๑,๐๐๐
มติปุระ	๑	๒๐๐
โควิสะนะ	๒	น้อย
ประยาคะ	๒	น้อย
โกสัมพี	๑๐	๓๐๐
ฆะชิปุระ	๑๐	๑,๐๐๐
มคธ	๑	๕๐
จัมปา	น้อย	๒๐๐
รวม	๓๗	๓,๖๐๐

นิกายมหายาน

สถานที่	จำนวนวัด	จำนวนพระภิกษุ
อุทยานะ	๑๔๐	๑๘,๐๐๐
ตักกสิลา	น้อย	น้อย
สิงหปุระ	๑	๑๐๐
กุลละ	๒๐	๑,๐๐๐
วะระณะ	น้อย	๓๐๐
รวม	๑๖๑	๑๙,๔๐๐

นิกายมหายานและนิกายหีนยาน

สถานที่	จำนวนวัด	จำนวนพระภิกษุ
แคชเมียร์	-	น้อย
ปุนัจ	๑๐	น้อย
มถุรา	๒๐	ไม่มีสถิติ
อโยธยา	๑๐๐	๓๐๐
ประยาคะ	๒	น้อย
ไพสาลี	๒-๓ พัง	น้อย
ศเวตปุระ	๑๐	ไม่มีสถิติ
เนปาล	ไม่มีสถิติ	๒,๐๐๐
กุชังคะละ	๖	๓๐๐
บัณฑระวะระธะนะ	๒๐	๓,๐๐๐
ตามระลิปิ	๑๐	๑,๐๐๐
โกนกัณปุระ	๑๐๐	๑๐,๐๐๐
อุชชยินิ	๓ หรือ ๔	๓๐๐
มหาราษฎร	๑๐๐	๕,๐๐๐
เขทะ	๑๐	๑,๐๐๐
รวม	๓๙๗	๒๒,๙๐๐[๔]

[๔] Nalinaksha Dutt. Buddhist Sects in India. PP.284-287, Delhi : Motilal Banarsidass, 1978.

บทที่
๒

สาเหตุความเสื่อมสูญ
ของพระพุทธศาสนาในอินเดีย

สาเหตุความเสื่อมสูญของพระพุทธศาสนาในอินเดีย

"ประเทศอินเดียสมัยโบราณ ประชาชนทั้งหลายจากพระเจ้าแผ่นดินถึงยาจก ทรชนถึงนักปราชญ์ สามัญชนถึงปัญญาชน ทุกชนชั้นต่างแข่งขันกันแสดงความรักต่อพระพุทธ-ศาสนานานนับศตวรรษ ๆ ในทุกขุนเขา ไพรสณฑ์ นคร คาม-นิคมน้อยใหญ่ ล้วนมีอาศรมนักพรต วัดที่เงียบสงบ มหา-วิทยาลัยของพระพุทธศาสนาแผ่กระจายไปทั่วประเทศอินเดียกาลนานนับพันปีมาแล้ว นักศึกษานับพันจากนานาประเทศหลั่งไหลกันมาศึกษาคำสั่งสอนอันสูงสุดของพระพุทธเจ้าศึกษาคำสั่งสอนปรัชญาความรักและภราดรภาพแห่งมวลมนุษยชาติ โดยอัจฉริยภาพของปวงปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลายนักโยคศาสตร์คนสำคัญ ๆ พระอริยบุคคลทั้งหลายของพระพุทธศาสนา ได้สร้างความตรึงตราเหนือความคิดของประชาชน ประติมากรและศิลปินทั้งหลายของพระพุทธศาสนาได้ สร้างวัดและสถูปเจดีย์จากหินผา เช่น ที่อชันตะ สิ่งเหล่านี้และอื่น ๆ อีกมากมาย ปัจจุบันนี้ได้กลายเป็นความสำเร็จที่

ยิ่งใหญ่ที่สุดของมนุษยชาติ..." มหาบัณฑิต ราหุล สันกฤตยะ-ยัน พรรณนาไว้ หลังจากความแผ่ไพศาลและความสำเร็จของพระพุทธศาสนาผ่านพ้นไปแล้ว *มรดกของพระพุทธศาสนาถูกฝังลึกลงไป...ฝังลึกลงไป ฝังลึกลงไปภายใต้เทือกเขา กองฝุ่นจนถึงกับว่าประชาชนชาวอินเดียทั้งหลายจำพระนามของพระพุทธเจ้าไม่ได้...*

ความเสื่อมสูญของพระพุทธศาสนาจากประเทศอินเดีย ดินแดนปฐมกำเนิด ดินแดนพัฒนาและความสำเร็จสูงสุด นับว่าเป็นปรากฏการณ์อันน่ามหัศจรรย์ที่สุด เจ็บปวดรวดร้าวหัวใจพุทธศาสนิกชนมากที่สุด เหตุใด ? ทำไม ? พระพุทธ-ศาสนาจึงเสื่อมสูญจากอินเดีย ปัญหานี้เป็นปัญหาเชิงซ้อนที่สุด ไม่มีคำตอบต่อปัญหานี้ของปวงปราชญ์ที่ตรงกันเลย คำตอบที่ได้รับการโฆษณาเผยแพร่มากที่สุด เป็นคำอธิบายของปวงปราชญ์ฮินดูที่กล่าวว่า "...เกิดจากความตกต่ำเสื่อมโทรมทางศีลธรรมและชีวิตจิตภาพของพระภิกษุและพระภิกษุณี..." แต่ว่าจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ข้อกล่าวหาที่ว่าพระพุทธ-ศาสนาเสื่อมสูญเพราะมาตรฐานทางศีลธรรมตกต่ำนั้น ปรากฏว่าเป็นเพียงโบราณนิยายที่ปราศจากหลักฐานข้อเท็จจริง ส่วนว่าสวามี วิเวกานันทะอธิบายว่า "...การตายของพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียเป็นการตายตามธรรมชาติ เพราะว่า สาวกทั้งหลายของพระพุทธเจ้าล้วนมาจากคนที่นับถือพระเจ้า - พระพรหม..." คำตอบนี้ดูเหมือนว่าจะไม่ถูกต้อง ทั้งนี้ก็เพราะว่า

ถ้าหากว่าเป็นจริงเช่นที่กล่าวอ้างแล้วไซร้ ทำไมเล่า ? ศาสนาเชนจึงยังคงอยู่ในประเทศอินเดีย เพราะว่ามหาวีระศาสดาศาสนาเชน ก็ได้คัดค้านเรื่องพระเจ้า - พระพรหม และคัดค้านหลักคำสอนในคัมภีร์พระเวทของศาสนาพราหมณ์ดุจเดียวกับพระพุทธศาสนา

แนวคิดของข้าพเจ้า (ดี.ซี. อหิระ) เห็นว่า การตายของพระพุทธศาสนามิใช่การตายตามธรรมชาติ เหตุผลสำคัญที่นำไปสู่ความเสื่อมสูญของพระพุทธศาสนาจากดินแดนมาตุภูมิเกิดจากสาเหตุร้ายแรงภายนอกมากกว่าสาเหตุภายใน สาเหตุสำคัญได้แก่

คำสั่งสอนที่ขัดแย้งกันของพระพุทธศาสนากับศาสนาพราหมณ์

ก่อนการอุบัติขึ้นของพระพุทธศาสนา ประเทศอินเดียไม่มีจริยศาสตร์เรื่อง **"ความเสมอภาค"** และ **"ภราดรภาพ"** คัมภีร์ฤคเวทสอนเรื่องกำเนิดวรรณะไว้ว่า "...พราหมณ์เกิดจากโอษฐ์ กษัตริย์เกิดจากแขน แพศย์เกิดจากขาอ่อน ศูทร์เกิดจากเท้าของพระพรหม..." ระบบสังคมนี้มีรากฐานบนกำเนิดโบราณนิยายที่เรียกว่า "จตุรวรรณะ" กับทั้งถูกควบคุมโดยระบบความไม่เสมอภาคทางวรรณะ - พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์

ศูทร์ - กฎความไม่เสมอภาคนี้แผ่เข้าควบคุมเรื่องสิทธิ์และอภิสิทธิ์ของแต่ละวรรณะอีกด้วย แม้ว่าการลงโทษผู้กระทำผิดก็มีรากฐานบนหลักแห่งความไม่เสมอภาคเช่นกัน วรรณะพราหมณ์กระทำความผิด ได้รับโทษสถานเบา แต่ถ้าวรรณะศูทร์กระทำความผิดกลับถูกลงโทษสถานหนัก

พระพุทธเจ้าทรงปฏิวัติระบบสังคมที่กดขี่ทางชนชั้น ประณามระบบวรรณะ ท้าทายเรื่องทิพยกำเนิดของวรรณะแบบขุดรากถอนโคน พระองค์ทรงปฏิเสธข้ออ้างของพราหมณ์ที่ประกาศว่า"...พราหมณ์เท่านั้นสามารถบรรลุคุณธรรมทางจิตได้..." พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนตลอดเวลาว่า **"...ทุกวรรณะสามารถพัฒนาดวงจิตเพื่อบรรลุคุณธรรมทางจิตได้เท่าเทียมกัน บุคคลทั้งหลายไม่ว่าชายและหญิง ไม่ว่าสถานภาพทางสังคมและทางเศรษฐกิจจะเป็นเช่นไร จะไม่ถูกกีดกันจากคำสั่งสอนเพื่อบรรลุคุณธรรมสูงสุด การบรรลุคุณธรรมเป็นสิทธิ์ของคนทุกคน การบรรลุคุณธรรมมิได้เกิดจากการดลบันดาลของทิพยอำนาจใด ๆ..."**

"...มนุษย์ทุกคนมีสภาพเหมือนกัน การแบ่งแยกคนเป็นความผิดพลาด สัตว์แตกต่างกันเพราะอัตลักษณ์แตกต่างกัน ข้อนี้ฉันใด ในพืช ก็ฉันนั้น เหมือนกัน แต่ความแตกต่างกันเช่นว่านี้ไม่มีในมนุษย์ มนุษย์ทุกคนเป็น "หนึ่ง" และ "เหมือนกัน" ในอัตลักษณ์แก่นสาร คุณค่าของคนเกิดจากกรรม การกระทำมิใช่แตกต่างจากสถานภาพของกำเนิด..."

พระพุทธเจ้าทรงตรัสสั่งสอนเช่นนี้

ขั้นตอนที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติเพื่อทำลายสังคมระบบวรรณะเป็นมาตรการที่น่าศึกษามาก **(๑) ประกาศว่าความสูงส่งทางพันธุกรรมที่พราหมณ์กล่าวอ้างเป็นเพียงโบราณนิยาย (๒) ทรงรับนิมนต์ไปฉันภัตตาหารในบ้านของคนวรรณะต่ำ (๓) ทรงรับคนวรรณะต่ำเข้ามาอุปสมบทเป็นพระภิกษุมีสภาพเท่าเทียมกันในสังฆมณฑล** พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนให้ภิกษุทั้งหลายลืมตราประทับทางวรรณะด้วยการสั่งสอนว่า **"...ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กระแสน้ำมหานทีทั้งหลายคือ คงคา ยมุนา อจิรวดี สรัสวดี และมหิ เมื่อไหลลงสู่ห้วงมหาสมุทรแล้ว ชื่อแม่น้ำมหานทีทั้งหลายที่แตกต่างกันย่อมหมดไป กลายเป็นห้วงน้ำในมหาสมุทร ข้อนี้ฉันใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลายวรรณะทั้งสี่ก็ฉันนั้นเหมือนกัน พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ ศูทร์ เมื่อเข้าสู่พระธรรมวินัยที่ตถาคตตรัสสั่งสอนดีแล้ว ย่อมปราศจากความแตกต่างกันทางวรรณะและสถานภาพทางสังคม กลายเป็นสมาชิกเท่าเทียมกันของสังฆมณฑลเดียวกัน..."**

ประเทศอินเดียเมื่อ ๖๐๐ ปีก่อน ค.ศ. พราหมณ์ปฏิบัติโมกษวิธี - ทางพ้นทุกข์หลุดพ้นจากกิเลส โดยการประกอบยัญพิธี ส่วนนักบวชเชนและพวกอาชีวกทั้งหลายปฏิบัติโยควิธี - ทรมานร่างกายแบบต่าง ๆ แต่ว่าพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนสาวกทั้งหลายให้ข้ามมหาสมุทรแห่งสังสารวัฏ โดยการกระทำความดีต่อคนอื่น และตรัสสั่งสอนวิสุทธิมรรค อย่างเป็นขั้นตอน (๑)

บำเพ็ญเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ (๒) บำเพ็ญประโยชน์ต่อคนยากจนและอ่อนแอ (๓) ควบคุมตนเองและขจัดกิเลสโดยการปฏิบัติอริยมรรคมีองค์แปด นอกจากนี้พระองค์ทรงเน้นถึงความสำคัญอย่างสูงในเรื่อง (๑) โอกาสเสมอภาคสำหรับทุกชนชั้น (๒) สถานภาพเสมอภาคทุกชนชั้น (๓) เสรีภาพแห่งความคิด และ (๔) ภราดรภาพมนุษยชาติ

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงประกาศพระพุทธศาสนา คำสั่งสอนสูงส่งของพระองค์มีพลังมหาศาลก่อความสนใจแก่ประชาชนทุกชนชั้น ... คหบดีและยาจก ชนชั้นสูงและนักบวช ชนชั้นต่ำและพราหมณ์... ความจริงแล้วสาวกส่วนใหญ่ของพระพุทธเจ้าล้วนแต่เป็นพราหมณ์ที่กลับใจมานับถือพระพุทธศาสนา แต่เมื่อกาลผ่านไป ๆ นานนับศตวรรษ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามีประสิทธิผลมากมายในการปรับปรุงสังคมอินเดียให้ดีขึ้น ๆ เวลาเดียวกันนี้เอง ชนชั้นต่ำเริ่มยืนยันสิทธิ์ความเสมอภาคของพวกเขาตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเอาไว้ จากจุดนี้พราหมณ์จึงได้ประกาศความเป็นศัตรูสำคัญต่อพระพุทธศาสนา

พราหมณ์มิได้คัดค้านพระพุทธศาสนาในเรื่องหลักคำสอนและหลักจริยศาสตร์ แต่พวกเขาไม่ชอบและเกลียดชังที่สุดคือคำสั่งสอนเรื่องความเสมอภาค ดร.อัมเบดการ์ (Ambedgar) ได้อธิบาย ณ จุดนี้ไว้ว่า “**...ความไม่เสมอภาคทางวรรณะ คือคำสอนหัวใจของศาสนาพราหมณ์ พระพุทธเจ้าทรงคัดค้านเรื่องนี้แบบขุดรากแก้วถอนลำต้น พระองค์เป็นนักคัดค้าน**

ระบบวรรณะที่แข็งแกร่งที่สุด ยกย่องส่งเสริมความเสมอภาคอย่างบริสุทธิ์ใจเด็ดเดี่ยวที่สุด...” การปลุกจิตวิญญาณความเสมอภาคที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศ ย่อมเป็นพลังให้คนวรรณะต่ำตื่นตัวเรียกร้องสิทธิ์แห่งเสรีภาพ พากันลุกขึ้นมาท้าทายความยิ่งใหญ่ของวรรณะพราหมณ์ ทำให้รากฐานระบบวรรณะสั่นคลอนและโค่นสลายลงพื้นดิน

การอุบัติขึ้นของพระพุทธศาสนาก่อให้เกิดความสั่นคลอนต่อระบบสังคมวรรณะฮินดู มีปรากฏหลักฐานชัดเจนในคัมภีร์ฮินดูศาสตร์ในประวัติของสันนากะซึ่งพระพรหมตรัสกับเทพพระศุกร์ว่า “...กาลเมื่อกาลียุคมาถึง เรา-พระพรหมส่งพระพุทธเจ้าโอรสพระเจ้าสุทโธทนะผู้ใจบุญลงมาเผยแพร่ความดีในการสร้างสรรค์ คนนุ่งห่มผ้าแดงทั้งหลาย (ภิกษุ) ผู้ถือกำเนิดจากพระพุทธเจ้าเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่าง ศักดิ์ศรียิ่งใหญ่ ของพราหมณ์ทั้งหลายจะตกต่ำลงมา จนถึงระดับที่พวกศูทร์และจัณฑาลมีส่วนร่วมรับของบูชาคุณเสมอภาคเท่าพราหมณ์...”

กาลครั้นเมื่อพระพุทธศาสนาเริ่มอ่อนพลังลงมา พราหมณ์ลงมือปฏิบัติมาตรการรุกตอบโต้ทุกประการ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจและศักดิ์ศรีที่สูญเสียไปกลับคืนมา การรุกตอบโต้ของพราหมณ์มิใช่เพียงเพื่อสถาปนาระบบวรรณะให้กลับคืนสถานภาพเดิมเท่านั้น แต่มีปณิธานแน่วแน่ที่จะทำลายพระพุทธศาสนาให้สูญไปจากแผ่นดินอินเดียอีกด้วย ฮาร์ ดายัล

เขียนอธิบายไว้ดังนี้

"...นักบวชพราหมณ์ทั้งหลายมุ่งมั่นทำลายภาษาบาลีให้สูญไปจากอินเดีย พวกเขามิได้เกลียดชังภาษาบาลีในเรื่องคำสอนหลักปรัชญาหรือหลักธรรมจริยศาสตร์ของพระพุทธศาสนา นักบวชพราหมณ์ยอมรับว่าพระพุทธเจ้าคือพระบรมครูผู้ยิ่งใหญ่พระองค์หนึ่ง นอกจากนี้ยังยกย่องสรรเสริญพระองค์ว่าเป็นเทพเจ้า แต่นักบวชพราหมณ์มีความปรารถนาแรงกล้าที่จะไม่ยอมให้ชาวอินเดีย ได้ยินได้ฟังคำสอนมหัศจรรย์ของพระพุทธเจ้าอีกต่อไป เพราะว่าคำสั่งสอนทั้งหมดของพระองค์มีอำนาจทำลายป้อมปราการระบบวรรณะให้ราบลงมาสู่พื้นพสุธา นักบวชพราหมณ์พากันประกาศก้องว่าจงทำลายภาษาบาลี ! จงทำลายอินเดีย ! แต่ว่าระบบวรรณะของเราต้องปกครองต่อไป..."

ในการต่อสู้กับพระพุทธศาสนา พราหมณ์ได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงมากหลายของศาสนาพราหมณ์ เช่น ยกเลิกการใช้สรรพสัตว์บูชายัญ ใช่แต่เพียงเท่านี้ก็หามิได้ มีการเตรียมการยกเลิกหลักคำสอน "ความไม่ผิด" ของคัมภีร์พระเวทอีกด้วย อย่างไรก็ดีพราหมณ์คงยึดหลักปกป้องระบบวรรณะอย่างสุดชีวิต เนื่องจากทราบดีว่าข้อโต้แย้งระบบวรรณะของพระพุทธเจ้า มีผลกระทบมากมายต่อสังคมอินเดีย พราหมณ์จึงพัฒนาตรรกวิทยาระบบวรรณะขึ้นมาใหม่ พัฒนาคำอธิบายปรัชญาระบบวรรณะเสียใหม่ คำอธิบายนี้ปรากฏในคัมภีร์ภควัทคีตา คัมภีร์นี้พราหมณ์ได้เขียนขึ้นมาภายหลังพุทธกาล พี.แอล.นาราสุ

อธิบายไว้ในหนังสือ The Essence of Buddhism ว่า

"...วัตถุประสงค์สำคัญของคัมภีร์ภควัทคีตา คือการสนับสนุนอิทธิพลและศักดิ์ศรีวรรณะพราหมณ์ ในรูปที่ไม่ขัดแย้งกับพระพุทธศาสนาทุกสิ่งทุกอย่างที่ดีเลิศในคัมภีร์ภควัทคีตาพราหมณ์ได้ลอกเลียนเอามาจากคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น กับใช้คำสั่งสอนที่ลอกเลียนมาเพื่อวัตถุประสงค์ที่ตนต้องการ เฉพาะอย่างยิ่งปกป้องมิให้วรรณะศูทร์พากันละทิ้งศาสนาพราหมณ์ หันมานับถือพระพุทธศาสนาแทน..."

"...วัตถุประสงค์สำคัญของคัมภีร์ภควัทคีตา คือการสร้างปราการระบบวรรณะให้แข็งแกร่ง หลักฐานที่ปรากฏชัดเจนที่สุด พราหมณ์ได้เปลี่ยนแนวการอธิบายคำว่า "ธรรม" เสียใหม่ คัมภีร์พระเวทคำว่า "ธรรม" หมายถึง "พิธีกรรม" แต่ในคัมภีร์ภควัทคีตาและคัมภีร์มนูสมริติอธิบายว่า "...ธรรมคือการหน้าที่ของวรรณะทั้งสี่ในปัจจุบันภพ..." คัมภีร์ภควัทคีตาพรรณนาถึงการที่พระกฤษณะสั่งสอนให้อรชุนต่อสู้ เพราะเป็น การหน้าที่ของวรรณะ พระกฤษณะสอนว่า "...เป็นความดีที่ต้องตายเพราะการปฏิบัติหน้าที่ตามวรรณะของตน ส่วนการเข้าไปทำหน้าที่ของวรรณะอื่นอันมิใช่หน้าที่ของตนนั้นเป็นสิ่งชั่วร้าย.." (ภควัทคีตา ๓.๓๕) เวลาเดียวกันนี้เอง พุทธศาสนิกชนทั้งหลายต่างยืนหยัดแข็งกร้าวต่อ 'ความเสมอภาค' ของชนชั้นข้อนี้คือเหตุผลปฐมภูมิความขัดแย้งของพระพุทธศาสนากับศาสนาพราหมณ์..."

ดร. อัมเบดการ์อธิบายกำเนิดความขัดแย้งไว้อีกแนวทางหนึ่งว่า "...เมื่อศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาอย่างละเอียดละออข้าพเจ้าได้พบความจริงว่า ๙๐ เปอร์เซนต์ของพุทธสาวกล้วนแต่เป็นพราหมณ์ทั้งสิ้น คนเหล่านี้มาโต้คารมและซักถามปัญหากับพระพุทธเจ้า เมื่อพ่ายแพ้พระพุทธเจ้าจึงเกิดศรัทธาแรงกล้าต่อพระองค์ ในที่สุดนับถือพระพุทธศาสนา บางคนก็ขออุปสมบทเป็นพระภิกษุ คัมภีร์พระพุทธศาสนามีแต่เรื่องเหล่านี้ทั้งสิ้น เมื่อพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองท่ามกลางมหาชนพราหมณ์ กาลต่อมาก็ถูกมหาชนพราหมณ์นั่นเองทำลายสูญสิ้นไปจากอินเดีย..."

แต่ในทัศนะของข้าพเจ้า (ดี.ซี. อหิระ) ความขัดแย้งร้ายแรงของพระพุทธศาสนากับศาสนาพราหมณ์คือเรื่อง**"สกุลบูชา-การบูชาเทพประจำสกุล"** ในประเทศอินเดีย นอกจากมีการประกอบพิธีบูชาเทพประจำชาติและเทพประจำหมู่บ้านแล้ว ยังมีการประกอบพิธีบูชาเทพประจำสกุลอีกด้วย การประกอบพิธีบูชาเทพประจำชาติ เทพประจำหมู่บ้าน เทพประจำสกุล พราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี เป็นผลทำให้พราหมณ์มีอิทธิพลต่อภารกิจของรัฐและประชาชนทุกครอบครัว เกิดผลประโยชน์มีรายได้มากมาย ภายหลังการประกาศพระองค์เป็นพุทธศาสนิกชน พระเจ้าอโศกมหาราชทรงยกเลิกการประกอบพิธีเหล่านี้ในส่วนของรัฐและส่วนพระองค์ พระองค์ตรัสว่า "...เมื่อข้าพเจ้านับถือพระพุทธเจ้า พระผู้ตรัสรู้ดีตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เองแล้ว

ย่อมไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่ต้องบูชาเทพอื่นอีกต่อไป..." การกระทำของพระเจ้าอโศกมหาราชในข้อนี้เท่ากับเป็นการยุติการสูบเลือดจากประชาชนของพราหมณ์ พราหมณ์จึงประกาศแก้แค้นอย่างสาสมกับผลประโยชน์ที่สูญเสียไป

พราหมณ์มีปรัชญาทัศน์ว่า ...ภายหลังการสวรรคตกษัตริย์ย่อมตกนรก เพราะว่าได้กระทำกรรมไว้มากมายระหว่างการปกครองประชาชน... เพราะฉะนั้น พราหมณ์จึงไม่พึงประสงค์เป็นกษัตริย์ชอบใจที่จะทำหน้าที่เป็น "ปุโรหิตาจารย์" ของกษัตริย์เพื่อการแก้แค้นการถูกทำลายผลประโยชน์ ฐานอำนาจของพราหมณ์เกิดจากหน้าที่ปุโรหิตาจารย์และความช่วยเหลือของกษัตริย์ที่นับถือศาสนาพราหมณ์ พราหมณ์และกษัตริย์จึงสร้าง "สัมพันธ์มิตรพราหมณ์กษัตริย์" ต่อสู้กับพระพุทธศาสนา การกลับฟื้นขึ้นมาใหม่ของศาสนาพราหมณ์ในสังคมอินเดีย เป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งของการเสื่อมสูญของพระพุทธศาสนา

บี.เค. ข่าน อธิบายเรื่องนี้ไว้ว่า

"...กษัตริย์ทั้งหลายหวาดกลัวพระพุทธศาสนา เพราะว่าพระพุทธศาสนาสร้างความสั่นคลอนต่อวรรณะกษัตริย์ ส่วนวรรณะต่ำที่ถูกปลุกเร้าให้ตื่นตัว โดยคำสั่งสอนเรื่องความเสมอภาค ต่างพากันลุกขึ้นมาเรียกร้องสิทธิ์นี้..."

ดังนั้น เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มตนกษัตริย์ผู้มี

ความทะเยอทะยานสูง จึงเข้าร่วมกับพราหมณ์ ประสานมาตรการปกป้องปราการวรรณะและทำลายล้างพระพุทธศาสนา ขบวนการสองประสานพราหมณ์ - กษัตริย์ ผนึกพลังเป็นเอกภาพ กษัตริย์เป็นพระเจ้าแผ่นดิน พราหมณ์เป็นปุโรหิตาจารย์ ค้ำประกันอำนาจและศักดิ์ศรีวรรณะชั้นสูง กดวรรณะต่ำให้คงสถานภาพเดิม เพื่อคงไว้ซึ่งอำนาจการเมืองให้อยู่ในอุ้งมือชั่วกาลนิรันดร.

การโฆษณาชวนเชื่อให้เกลียดชังพระพุทธศาสนา

การที่พระพุทธศาสนากลายเป็นเข็มทิ่มแทงนัยน์ตาพราหมณ์กลุ่มปฏิกิริยา ก็เพราะว่าพระพุทธศาสนาได้โค่นล้มระบบวรรณะนักบวชพราหมณ์จากสถานภาพสังคมสูงส่ง เพียบพร้อมด้วยอภิสิทธิ์นานาประการ มั่งคั่งด้วยทรัพย์สินศฤงคารอเนกอนันต์ สืบต่อกันมานานนับศตวรรษ เพราะฉะนั้น เมื่อศาสนิกชนของพระพุทธศาสนาอ่อนกำลังลงไป พราหมณ์จึงถาโถมเข้าตอบโต้รุกไล่โจมตีพระพุทธศาสนาด้วยวิธีการอันหลากหลาย เพื่อการแก้แค้นอย่างสาสมจากการถูกกระทำให้สูญเสียอำนาจลงไป พราหมณ์ใช้ภาษาที่รุนแรงที่สุด เพื่อสร้างความเสียชื่อเสียง ลดคุณค่าของพระพุทธศาสนาให้เป็นที่ปรากฏชัดเจนแก่สายตาของมหาชน โปรดวิเคราะห์จากยุทธวิธีของพราหมณ์ดังต่อไปนี้

๑. พระเจ้าอโศกมหาราช พระองค์เป็นกษัตริย์พุทธศาสนิกชนผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ ประกาศพระองค์ไว้ในศิลาจารึก โดยใช้คุณศัพท์ขยายพระนามของพระองค์ว่า "...เทวานามฺปฺริยะ - (พระเจ้าปฺริยทารฺศิ) ผู้เป็นที่รักของเทพทั้งหลาย..." แต่นักไวยากรณ์พราหมณ์ทั้งหลายแปลคำนี้ว่า "...เป็นที่รักของปวงคนโง่เขลา..." อาร์.เค. มูเกอร์จี อธิบายการบิดเบือนเบี่ยงเบนความหมายไว้ ดังนี้

"...คำว่า "เทวานามฺปฺริยะ ปฺริยทารฺศิ" นี้ วี.เอ.สมิธ แปลว่า "...กษัตริย์ผู้เป็นที่รักและน่าเคารพบูชา..." ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นคำแปลที่เหมาะที่สุด คำว่า "...เทวานามฺปฺริยะ..." เข้ามาแทนคำว่า "...เทวะ - ปฺริยะ..." เข้าอยู่ในกฎของการขยายคำแสดงความเหยียดหยาม ตามหลักไวยากรณ์ของปาณินิ (สูตรอัธยายะที่ ๔๖ ข้อ ๓.๒๑) กฎนี้กาตยายนะ (ก่อน ค.ศ. ๓๕๐) อ้างว่าเป็นข้อยกเว้นข้อ ๑ ในข้อยกเว้นทั้งหลาย แม้นักไวยากรณ์คนสำคัญ เช่น ปตัญชลิ (ก่อน ค.ศ. ๑๕๐) กสิกะ (ค.ศ. ๖๕๐) ก็มีแนวคิดเช่นนี้ แต่นักไวยากรณ์ยุคต่อมาคือ ภัฏโฏชิ ทิกษิตะ ยืนยันว่ามิใช่เป็นข้อยกเว้นทางไวยากรณ์ แต่แท้จริงแล้วคำว่า "...เทวานามฺปฺริยะ..." เป็นคำเหยียดหยามตรง ๆ ทีเดียว คำนี้แปลว่า "...คนโง่เขลา (มูรขะ) ผู้ไม่รู้เรื่องพระพรหม..." ดังนั้นการใช้คำคุณศัพท์ คือ **เทวานามฺ ปฺริยะ** ขยายพระนามของกษัตริย์ ในราชวงศ์นันทะ ราชวงศ์โมรยะและราชวงศ์สุงคะ จึงแสดงความหมายตรงกันข้ามกับความหมายเดิม เพื่อลดศักดิ์

ศรีที่โดดเด่นของพระพุทธศาสนาด้วยความอคติของพราหมณ์..."

๒. คำว่า "ไตร" พระรัตนไตรในพระพุทธศาสนา คือ ...พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์... พุทธศาสนิกชนทั้งหลายกล่าวประกาศถึงไตรสรณคมน์นี้ ๓ ครั้ง เปล่งวาจาอภิวาทพระพุทธเจ้า **...นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส...** ๓ ครั้ง เวลาแผ่เมตตาแก่สรรพสัตว์ พุทธศาสนิกชนทั้งหลายจะกล่าวคาถาว่า สพฺเพ สตฺตา สุขี โหนฺตุ ๓ ครั้งเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้น คำว่า "ไตร" จึงมีความหมายพิเศษมาก การกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ๓ ครั้ง มิใช่เป็นข้อปฏิบัติในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แม้ในกระบวนการทางนิติบัญญัติก็นิยมนำมาใช้ ร่างพระราชบัญญัติจะกลายเป็นกฎหมายได้ ต้องผ่านการแปรญัตติ ๓ วาระ แต่เป็นข้อน่าแปลก ที่ว่า ในศาสนาฮินดูเลข ๓ ถือว่าเป็นเครื่องหมายความเลวร้าย เลข ๓ นี้เองได้กลายมาเป็นยุทธศาสตร์ประการหนึ่งในการทำลายล้างพระพุทธศาสนา

๓. พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธ์ปรินิพพาน ณ กุสินารา (กุสินคร) ในตำบลโครขปุระ (ปัจจุบันเรียกว่าโดเรีย) ของอุตตระ ประเทศ กุสินาราไกล ๓๒ ไมล์ทางตะวันออกของโครขปุระ ๒๑ ไมล์ จากโดเรีย ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำหิรัญยะวะติ จุดที่ตั้งของกุสินาราถูกจัดแสดงไว้ ณ รัมภาระ - กา - ติลา ฝั่งตะวันตกของทะเลสาบรัมภาระ พื้นที่ล้อมรอบกุสินาราเรียกว่า "หะร์รัมพะ" เกิดจากการนำคำ ๒ คำ คือ "หิรัญยะวติ" กับ "รัมภาร์" มารวมกัน เนื่องจากว่ากุสินาราเป็น

สถานที่เสด็จดับขันธ์ปรินิพพานของพระพุทธเจ้า กาลผ่านไป ๆ กลายเป็นบุญสถานศักดิ์สิทธิ์และสำคัญที่สุดของพุทธศาสนิกชน ทุกปีพุทธศาสนิกชนทุกส่วนของประเทศอินเดีย นับจำนวนมหาศาลหลั่งไหลมาถวายสักการะต่อพระบรมครูของพวกเขา ความมีชื่อเสียงของกุสินารา สร้างความขุ่นเคืองอย่างยิ่งต่อพราหมณ์ เพราะฉะนั้น พราหมณ์จึงใช้เล่ห์กโลบายลดความสำคัญของกุสินาราลง เพื่อมิให้ประชาชนหลั่งไหลมานมัสการ พราหมณ์สร้างความอคติทางศาสนาด้วยอุบายชาญฉลาด สั่งสอนประชาชนผู้ด้อยความรู้ว่า ประชาชนผู้ตายในพื้นที่หะร์รัมพะ - พื้นที่กุสินารา จะต้องตกนรกหรือกลับมาเกิดเป็นลา ส่วนคนทั้งหลายผู้ตายในกาสี (พาราณสี) ย่อมไปเกิดในสวรรค์เสวยสุข การสร้างมหาชนให้โง่เขลาโดยการลดคุณค่าของพระพุทธเจ้าลงมาดังกล่าวนี้ ทำให้มหาชนกาลต่อมาไม่กล้าไปนมัสการ ณ กุสินารา

เพื่อเป็นการยืนยันทัศนะของข้าพเจ้า (ดี.ซี. อหิระ) ข้าพเจ้ามีข้อพิสูจน์ที่น่าเชื่อถืออย่างยิ่ง เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์จากชีวประวัติของมหาตมะ คะพีระ กบฏทางสังคมและศาสนาของคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ในยุคของคะพีระ การโฆษณาชวนเชื่อที่ผิดและไร้เหตุผลมีอย่างมากมายเขาคัดค้านอย่างสุดชีวิตต่อแนวคิดไร้เหตุผลเหล่านี้ คะพีระประกาศก้องว่า ถ้าหากว่าการกระทำของคนใดเป็นความดีแล้วไซร้ ไม่ต้องสงสัยเลย เขาคนนั้นย่อมบรรลุความหลุดพ้นอย่าง

แน่นอน ไม่ว่าเขาจะตายที่พาราณสีหรือที่หะรั์รัมพะ เพื่อพิสูจน์ว่าความเชื่อที่ว่าคนตาย ณ หะรั์รัมพะย่อมตกนรกเป็นความเชื่อที่ผิดไร้เหตุผลโดยประการทั้งปวง ในวัยชราภาพคะพีระเดินทางไปสู่หะรั์รัมพะ - ดินแดนต้องห้าม เขาตาย ณ สถานที่นั้นใน ค.ศ. ๑๕๑๘ ณ เมือง มะฆาร์เมืองเล็ก ๆ ตำบลโครขปุระ ไม่ไกลจากกุสินารา คะพีระได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่เขากระทำไว้ล่วงหน้าถึง ๒ ครั้ง พร้อมกับอธิบายเหตุผลอย่างชัดเจนในการตัดสินใจที่กระทำเช่นนี้ แม้ว่าจะได้รับการคัดค้านจากมหาชนและศิษย์ทั้งหลายก็ตามที เวสคอตต์ได้เขียนประวัติคะพีระตอนนี้ไว้ว่า

"...ศิษย์ทั้งหลายของคะพีระมีความปรารถนาแรงกล้าที่จะให้คะพีระเสียชีวิต ณ กาสีดินแดนที่ผลงานทางศาสนามากหลายได้ประสบความสำเร็จ พวกเขาให้เหตุผลว่าทุกคนที่ตาย ณ กาสี จะตายต่อหน้าพระภักตร์ของพระราม - พระนารายณ์ ส่วนที่ตาย ณ มะฆาร์จะกลับมาเกิดเป็นลา คะพีระกล่าวตำหนิศิษย์ทั้งหลายที่มีความเชื่อผิด ๆ เช่นนั้น พร้อมกับอธิบายว่า "อำนาจของพระราม - พระนารายณ์มีขอบเขตจำกัดมากทีเดียวหรือ ? จนกระทั่งไม่อาจปกป้องคนใช้ (ประชาชนผู้เคารพเชื่อถือ) ของพระองค์เพียงเพราะเขาผู้นั้นอยากตายนอกเมืองกาสีนครพระศิวะเช่นนี้หรือ ?..."

ความหวาดกลัวของชาวฮินดูมีมากมายจนท่วมล้นหัวใจ แม้เมื่อคะพีระตายไปแล้ว พวกเขายังคงยึดมั่นต่อความเชื่อ

ผิด ๆ อยู่ไม่ยอมสร้างวัดเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่คะพีระ ณ เมืองมะฆาร์แต่มาสร้างให้ ณ กาสี ส่วนคนมุสลิมกลับสร้างวัดให้คะพีระเมืองมะฆาร์ วัดนี้แม้ว่าจะมีความสำคัญต่อชาวฮินดู แต่กลับอยู่ในความดูแลอุปถัมภ์ของคนมุสลิมมาตราบเท่าทุกวันนี้

๔. พราหมณ์ปฏิบัติการโฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชนเกลียดชังพระพุทธศาสนาสืบต่อกันนานนับศตวรรษ สอดแทรกการปลุกเร้าความเกลียดชังไว้ในวรรณคดีและคัมภีร์ศาสนา ดังขอนำเสนอต่อไปนี้

๔.๑ ในหนังสือปรายัศจิต มยุขาซึ่งนิลกันต์เป็นคนเขียน เขาคัดคาถาจากคัมภีร์มนูมาสอนประชาชนว่า "...ถ้าหากบุคคลใดถูกตัวพุทธศาสนิกชนหรือสาวกของ (๑) ปจุพัต (๒) โลกายัต (๓) นาสติกะ (๔) มหาปะตะกิ เขาต้องทำร่างกายให้สะอาดโดยการอาบน้ำ..."

๔.๒ ส่วนอะปะระกะก็สอนแบบเดียวกันดังกล่าวข้างต้นไว้ในสมฤติของเขา แต่ว่าวราธะหริต ประกาศว่า "...การเข้าไปในวัดพระพุทธศาสนาเป็นบาป ต้องขจัดบาปนี้ให้หมดไปโดยการอาบน้ำบริสุทธิ์..."

๔.๓ ตัวอย่างการโฆษณาชวนเชื่อให้เกลียดชังพระพุทธศาสนาปรากฏในวรรณกรรมเรื่องมฤจฉกติกะ บทละครสันสกฤต องค์ที่ ๗ ของบทละครเรื่องนี้...จารุทัตตะกับเพื่อนชื่อไมตริยะกำลังรอคอยสาวน้อยสันตะเสนา ในสวนนอกนครอุชเชนี แต่ว่าสาวน้อยสันตะเสนา เมื่อเข้ามาในสวนไม่พบคนทั้ง

สอง จึงออกจากสวนไป หลังจากที่รอคอยสาวน้อยเป็นเวลานาน จารุทัตตะตัดสินใจชวนเพื่อนออกจากสวน ขณะที่กำลังจะเดินออกจากสวน พระภิกษุสัมวะกะหะเดินมาแต่ไกลในทิศทางที่คนทั้งสองยืนอยู่ พอเห็นพระภิกษุเดินตรงมา จารุทัตตะกล่าวกับเพื่อนว่า

"สหายไมตริยะ ข้าพเจ้าอยากพบวสันตะเสนาไปกันเถิด (เดินออกมาได้ ๒-๓ ก้าว) อา! ที่นี่มีภาพลางร้ายแรงเสียแล้ว พระภิกษุในพระพุทธศาสนากำลังเดินมาทางเรา (หยุดคิดครู่หนึ่ง) เอาละ ให้เขามาทางนี้เถิด เราทั้งสองไปอีกทางหนึ่ง" (ทั้งสองเดินเข้าเวทีไป)

องค์ที่ ๘ ของละครมฤจฉกติกะ พระภิกษุรูปหนึ่ง อยู่ในสวนของสะกะระ เชฏฐภาดาของพระเจ้าแผ่นดิน กำลังซักจีวร อยู่ในบ่อน้ำ สะกะระพร้อมกับคนติดตามชื่อวีตะ เข้ามาในสวนพบพระภิกษุ สะกะระแสดงความโกรธแค้นจะเข้าไปฆ่าพระภิกษุ

สะกะระ : หยุด! เจ้าพระชั่ว

พระภิกษุ : (พูดกับตนเอง) เชฏฐภาดาอยู่นี่ เพราะว่ามีพระภิกษุบางรูปเคยทำให้เขาขุ่นเคือง เขาจึงทำร้ายพระภิกษุทุกรูปที่พบเห็น

สะกะระ : หยุดเดี๋ยวนี้ ข้าจะทุบหัวเจ้าเหมือนคนทุบหัวผักกาดในโรงเหล้า (เข้าไปทุบตีพระภิกษุ)

วีตะ : สหายเอย ไม่สมควรเลยที่ทำร้ายพระ

ภิกษุผู้นุ่งห่มผ้าที่แสดงเพศว่าขยะแขยงโลก

พระภิกษุ : เจริญเถิด ท่านอุบาสก

สะกะระ : สหาย เห็นไหม ? มันกำลังด่าว่าข้าพเจ้า

วีตะ : พระภิกษุพูดอย่างไร?

สะกะระ : มันเรียกข้าพเจ้าว่า "อุบาสก" ข้าพเจ้าเป็นช่างกัลบกหรือ?

วีตะ : โอ! พระภิกษุสรรเสริญท่านในฐานะอุบาสกของพระพุทธเจ้า

สะกะระ : มาที่นี่ทำไม?

พระภิกษุ : มาซักจีวรเหล่านี้

สะกะระ : อา! เจ้าพระชั่ว แม้ว่าข้าจะไม่ได้อาบน้ำในบ่อนี้ ข้าก็จะฆ่าเจ้า ด้วยการตีครั้งเดียวให้ตาย!

...หลังจากถูกทำร้ายจนบาดเจ็บสาหัสแล้ว พระภิกษุจึงได้รับอนุญาตให้ออกไปจากสวน...

นี่! คือพระภิกษุในพระพุทธศาสนาท่ามกลางฝูงชนฮินดู ท่านถูกกีดกันออกไปให้พ้นจากสังคม ความรู้สึกเกลียดชังพระภิกษุ ปลุกเร้าให้เกิดขึ้นอย่างมากมาย จนถึงกับว่าประชาชนรังเกียจที่จะเดินในถนนที่ท่านกำลังเดินอยู่ ความรู้สึกน่าสะอิดสะเอียนขยะแขยงมีมาก ถึงขนาดที่ว่าการเดินเข้าไปของพระภิกษุ เป็นต้นเหตุให้ชาวฮินดูทั้งหลายต้องออกไปจากสถานที่แห่งนั้น พระภิกษุในพระพุทธศาสนามีสถานภาพเทียมเท่ากับพราหมณ์ แต่ว่าพราหมณ์ไม่ถูกลงโทษประหารชีวิตหรือ

ลหุโทษทุกประการ แต่ว่าพระภิกษุในพระพุทธศาสนาถูกทุบตี ถูกทำร้ายโดยปราศจากความผิดใด ๆ ปราศจากความเมตตาปรานี ดุจดังว่าไม่มีความผิดเลยในความหฤโหดนั้น!

๔.๔ จานักยะ (อีกชื่อหนึ่งว่า เกาฏิลยะ) พราหมณ์อัครเสนาบดีของพระเจ้าจันทรคุปต์ ผู้รณรงค์เพื่อทำลายพระพุทธศาสนากล่าวไว้ในหนังสือเกาฏิลยะ อรรถศาสตร์ว่า "ผู้ใดจัดการละเล่นในงานเลี้ยงที่กระทำเพื่อเทพเจ้าและบรรพบุรุษศากยะ (พระภิกษุในพระพุทธศาสนา) อาชีวก ศูทร์ และคนถูกเนรเทศ คนนั้นถูกปรับสินไหม ๑๐๐ ปะณะ"

๔.๕ ยัชยะ วัลกะยะ ปราชญ์ฮินดูคนสำคัญ ผู้มีชื่อปรากฏอยู่ในคัมภีร์อุปนิษัทประกาศว่า "การเห็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา แม้เพียงแต่ในความฝันคือความเคราะห์ร้าย ควรจะยกเว้น ไม่พบ ไม่เห็น พระภิกษุในพระพุทธศาสนา"

๔.๖ นักเขียนคัมภีร์ปุราณะต่างเข้าร่วมขบวนการโฆษณาชวนเชื่อให้เกลียดชังพระพุทธศาสนา พวกเขายอมรับว่าพระพุทธเจ้า คือ อวตารปางหนึ่งของพระวิษณุ แต่พวกเขากลับปฏิบัติต่อพระพุทธเจ้าด้วยความเย้ยหยัน ขอได้โปรดศึกษาคัมภีร์ปุราณะ ดังต่อไปนี้

๔.๖.๑ คัมภีร์พฤหันนารทิยะ ปุราณะอธิบายว่า "บาปมหันต์ที่พราหมณ์จะเข้าไปในบ้านของชาวพุทธ แม้จะในเวลาประสบอันตราย (หลบหนีภัย)"

๔.๖.๒ คัมภีร์ อัคนิ ปุราณะ อธิบายว่า "พระพุทธเจ้า บุตรพระเจ้าสุทโธทนะสร้างพวกแทตย์-คนพื้นเมือง ให้กลายเป็นพุทธศาสนิกชน"

๔.๖.๓ คัมภีร์วายุปุราณะ กล่าวถึงพระพุทธเจ้าอย่างเย้ยหยันว่า "ด้วยฟันขาว นัยน์ตาภายใต้การคุ้มครองของหัวที่โล้น นุ่งห่มผ้าสีแดง พวกศูทร์จะประกอบศาสนพิธี"

๔.๖.๔ คัมภีร์วิษณุ ปุราณะ แต่งตั้งพระพุทธเจ้าให้เป็น "ผู้ยั่วยวนให้หลงไหลที่ยิ่งใหญ่" พร้อมกับประณามพระพุทธเจ้าว่าเป็น "มหาโมหะ" อุบัติขึ้นในโลกเพื่อล่อลวงพวกปีศาจร้ายทั้งหลาย (คนโง่เขลา) พร้อมกันนี้คัมภีร์วิษณุ ปุราณะ ยังได้ตักเตือนพราหมณ์ทั้งหลายด้วยคำสอนว่า "การพูดจากับพุทธศาสนิกชนเป็นบาป ส่วนคนทั้งหลายที่พูดกับพระภิกษุย่อมตกนรก"

๕. ยุทธศาสตร์การทำลายล้างพระพุทธศาสนาอีกประการหนึ่งของฮินดูคือการตั้งชื่อวัดและสถูปเจดีย์ของพระพุทธศาสนาด้วยภาษาที่เลวทราม เช่น สถูปร้างที่มันติสิลาในอันธรประเทศถูกตั้งชื่อว่า "ช่องหญิงโสเภณี" บรรดาชื่อเลวทรามเหล่านี้ นักปราชญ์เลวทรามฮินดูนำมากล่าวอ้างเป็นเหตุผลยืนยันว่า พระพุทธศาสนาเสื่อมสูญไปจากประเทศอินเดีย เพราะว่าวัดของพระพุทธศาสนากลายเป็นศูนย์กลางของความเสื่อมโทรม พระ

ภิกษุทั้งหลายมิได้ดำรงชีวิตเป็นที่น่าเลื่อมใส ปราชญ์ฮินดูเลวทรามเหล่านี้ โฆษณาชวนเชื่อว่าวัดพระพุทธศาสนาคือแหล่งสลัมทางศีลธรรม ประชาชนพากันจงเกลียดจงชังและไม่เข้าวัด ในเรื่องนี้เรามีความเห็นด้วยในข้อที่ว่า เมื่อวัดทั้งหลายมีพระภิกษุอยู่เป็นจำนวนมาก ย่อมจะมีพระภิกษุบางรูปที่เห็นแก่ตัว ละเลยหน้าที่ทางจิตใจและทางสังคมที่สนองความต้องการของประชาชน พระภิกษุเหล่านี้เองได้พากันใช้ชีวิตอย่างผาสุกในวัด ไม่บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม พฤติกรรมเช่นนี้ย่อมมีผลกระทบอย่างร้ายแรง ต่อการเผยแพร่และการดำรงอยู่อย่างมั่นคงแห่งพระสัทธรรม แต่การที่ยืนยันว่าพระพุทธศาสนาเสื่อมสูญ เพราะมาตรฐานทางศีลธรรมของพระภิกษุตกต่ำนั้น มิใช่เป็นการถูกต้อง เพราะว่าไม่มีข้อพิสูจน์ยืนยันความจริงในเรื่องนี้เลย นอกจากชื่อเลวทรามของโบราณสถานเหล่านั้น ในความเห็นของเรา ชื่อเหล่านั้น นักโฆษณาชวนเชื่อฮินดูตั้งขึ้นมาเอง เพื่อลดคุณค่าและศักดิ์ศรีของพระพุทธศาสนาลงไป การโฆษณาชวนเชื่อนี้ดูจะเป็นการไม่ยุติธรรมที่ได้ประทับ "ตราบาป" ให้แก่วัดศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธศาสนา วี.อาร์. นาร์ละ เขียนอธิบายเรื่องนี้ว่า

"น่าประหลาดใจและเศร้าสลดใจอย่างยิ่ง มิใช่เพียงที่ฝันตสิลาเท่านั้น ชื่อเลวทรามได้ปรากฏมากหลาย เช่น ที่ (๑) คุทิวาทะ (๒) ภัตติโปรลู (๓) ชินนะ คันจัม (๔) เปททะ คันจัม โบราณสถานวัดศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธศาสนาล้วนได้รับการตั้งชื่อเลวทราม เช่น "เนินปทีป" (ทีปละทินเน) การตั้งชื่อเช่นนี้ก็มิได้ช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้นเลยพราะว่าในความเป็นจริงนั้น หญิงโสเภณี ชาวบ้านใกล้สถูป ได้แขวนตะเกียงไว้ที่ซากสถูป เพื่อเป็นสัญลักษณ์บอกแหล่งหากินของตน ชื่อเลวทรามของซากสถูปเจดีย์และวัดศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธศาสนา อาจเป็นดรรชนีบ่งชี้ว่า (๑) เกิดจากความริษยาของพวกฮินดูยุคต่อมา (๒) อาจเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบชัดถึงความตกต่ำของพระพุทธศาสนาซึ่งได้จมดิ่งลงไป กาลเมื่อเกิดมีนิกายวัชรยานและนิกายสหัชยาน นิกายทั้งสองนี้ไม่แตกต่างไปจากนิกายมนตรยานเลย ในแนวคิดสองประการดังกล่าวนี้ ข้าพเจ้าเชื่อในเหตุผลของประการแรกมากที่สุด"

เพื่อพิสูจน์ว่าเหตุผลประการที่สองเป็นข้ออ้างที่ไร้เหตุผลรองรับ เราใคร่ขอให้ท่านผู้อ่านได้ระลึกถึงพฤติกรรมเลวทรามที่ปรากฏในวัดฮินดูทั้งหลายในอดีต เราไม่ประสงค์ที่จะกล่าวถึงพฤติกรรมเลวทรามมากหลายของนักบวชพราหมณ์ในอดีต แต่ว่าการคัดข้อเขียนของอิศวระ สิงห์ไพยส์ มาเสนอต่อไปนี้ ย่อมเป็นการเพียงพอ ที่ทำให้มองเห็นภาพชัดเจนของวัดฮินดูโบราณ เขาเขียนพรรณนาไว้ ดังนี้

"เด็กหญิงเต้นรำในทุกวัดครองตำแหน่งที่สองในวัด เด็กหญิงเหล่านี้เป็น "เทวทาสี-ทาสีของพระเจ้า" แต่เธอทั้งหลายถูกเรียกหยาบคายว่า "หญิงโสเภณี" ตามความเป็นจริง เธอเหล่านี้เป็นหญิงขายเพศรสด้วยความสมัครใจแก่คนผู้ตอบแทนเงินค่าจ้าง

เด็กหญิงเหล่านี้เดิมทีสงวนไว้เพื่อตอบสนองความสุขสำหรับพวกพราหมณ์เท่านั้น เธอปรากฏกายในสาธารณสถานด้วยรูปลักษณ์สง่างาม ถวายตัวต่อเทพเจ้าในลักษณะพิเศษเพื่อการบริการแก่เทพทั้งหลายของอินเดีย การหน้าที่คือการเต้นรำและร้องเพลงในวัดฮินดูวันละสองเวลา - เวลาเช้า และเวลาเย็น กับเต้นรำร้องเพลงในพิธีของมหาชน นอกเวลาศาสนพิธี เธอเหล่านี้จะทุ่มเทเวลาทั้งหมดในเรื่องน่าอับอายอย่างไร้ขอบเขต นับเป็นพฤติกรรมธรรมดาสามัญที่พบว่า วัดศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายของฮินดูกลายเป็นซ่องสุรานารี"

อิศวระ สิงห์ ไพยส์ อธิบายอย่างชัดเจนต่อไปอีกว่า

"มีวัดฮินดูบางวัดที่เทพเจ้าผู้ครองวัดไม่ได้เรียกร้องอำนาจการรักษาความแห้งแล้งของพื้นดินในตัวหญิง นักบวชพราหมณ์แนะนำหญิงเหล่านั้นให้นอนค้างคืนในวัด บอกกับเธอทั้งหลายว่าพระเจ้าได้สัมผัสความภักดีของเขาทั้งหลายแล้ว บางทีพระเจ้าจะลงมาเยือนพวกเขาทางวิญญาณและอาจร่วมเพศรสกับพวกเธออีกด้วย นักบวชพราหมณ์เสพกามตัณหาโดยอุบายดังกล่าวนี้"

นอกจากพฤติกรรมเลวทรามที่นักบวชพราหมณ์ได้กระทำในวัดฮินดูในอดีต ตามที่อิศวระ สิงห์ ไพยส์ เขียนบรรยายไว้ดังกล่าวข้างต้นนี้ สิ่งสำคัญที่เป็นหลักปฏิบัติในศาสนาฮินดูได้แก่พฤติกรรมเพศรส ประติมากรรมเพศรสได้ถูกสรรค์สร้างไว้บนกำแพงวัดฮินดูทั้งหลาย เช่น โกนาร์ก และ

ขชุรโห เป็นต้น เอ.แอล.บาชัม เขียนอธิบายไว้ในหนังสือ The Wonder that was India ดังนี้

"ลัทธิเพศรสนิยมสมบูรณ์แบบของประติมากรรมโกนาร์กได้สร้าง "เจดีย์ดำ" มากกว่าเกียรติคุณ รูปไมถุนะ รูปหญิง - ชายกอดรัดเนื้อแนบเนื้อ หรือรูปการร่วมเพศรส เป็นสามัญลักษณ์การตกแต่งวัดอินเดีย แต่ว่าประติมากรรมที่โกนาร์กเป็นความจริงอย่างไม่น่าเชื่อ"

ประติมากรรมที่ขชุรโหก็เป็นแบบเดียวกับที่โกนาร์ก แต่ว่าประติมากรรมเพศรสเหล่านี้ ไม่มีปรากฏเลยในวัดพระพุทธศาสนาทุกวัดในอินเดีย เพราะฉะนั้น จึงสามารถกล่าวได้โดยปราศจากความลังเลว่า ณ ที่ใดมาตรฐานศีลธรรมตกต่ำ ณ ที่นั้นก็คือวัดของเทพและเทพีศาสนาฮินดูนั่นเอง อิศวระ สิงห์ ไพยส์ อธิบายไว้ ดังนี้

"ในวัดฮินดูทั้งหลาย หลังคริสต์ศตวรรษที่ ๘ วัดฮินดูเกือบทั้งหมดเสื่อมโทรมมาก ชีวิตในวัดกลายเป็นนรก นักบวชฮินดูบำเพ็ญพรตและศีลธรรม แต่ดำเนินไปด้วยโลภะและตัณหา"

ถ้าหากว่าศาสนาฮินดูสามารถเจริญรุ่งเรืองภายใต้บรรยากาศเลวทรามเช่นว่าได้แล้วไซร้ ทำไม? แม้ว่าพระภิกษุบางรูปจะประพฤติผิดศีลธรรมไปบ้าง พระพุทธศาสนาจึงได้เสื่อมสูญ เพราะฉะนั้น เราขอยืนยันว่าข้อกล่าวหาว่า ความเสื่อมทางศีลธรรมในวัดพระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมสูญนั้น มิใช่เป็นเพียงการกล่าวหาอย่างเลื่อนลอย ยัง

เป็นการกล่าวหาผิด ๆ อีกด้วย เหตุความเสื่อมสูญของพระพุทธศาสนาจึงต้องค้นคว้าหาความจริงที่แท้จริงกันต่อไป

การทำลายล้างผลาญพระพุทธศาสนา

สาเหตุความเสื่อมสูญของพระพุทธศาสนาที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง คือ **พระพุทธศาสนาถูกกษัตริย์ต่างศาสนาทำลายล้างผลาญ** พราหมณ์ปุษยมิตร อัครมหาเสนาบดีของพระเจ้าพฤหัทรถะ ผู้เป็นกษัตริย์ราชวงศ์โมรยะองค์สุดท้าย ในปี ๑๘๕ ก่อน ค.ศ. ปุษยมิตร ใช้กำลังทหารยึดบัลลังก์ประหารชีวิตพระเจ้าพฤหัทรถะ ขึ้นครองราชสมบัติแทน รัชสมัยของปุษยมิตรเป็นรัชสมัยแห่งความทารุณหฤโหด เลือดแดงฉานของพระภิกษุพุทธสาวก พุทธศาสนิกชนทั้งหลายหลั่งชะโลมแคว้นมคธ วัดวาอาราม สถูปเจดีย์ถูกทำลายพินาศย่อยยับ กษัตริย์ฮินดูอีกองค์หนึ่งที่ล้างผลาญพุทธศาสนิกชนได้แก่พระเจ้าสสังกะ กษัตริย์แคว้นโกทะ (เบงคอล) เริ่มงานหฤโหดโดยการฆาตกรรมพระเจ้าราชยะวรธนะ กษัตริย์พุทธองค์สุดท้ายใน ค.ศ. ๖๑๕ พระเจ้าสสังกะเกิดในวรรณะพราหมณ์ นับถือศาสนาฮินดู นิกายไศวะ, ได้สั่งการให้ทำลายต้นมหาโพธิ์ที่พระพุทธเจ้าประทับนั่งตรัสรู้ ต้นมหาโพธิ์นี้ถูกทำลายใน ค.ศ. ๖๓๗ พระภิกษุชาวจีนชื่อเหี้ยนจัง เดินธุดงค์จาริกจากประเทศจีนไปนมัสการพุทธคยา

หลังจากที่ต้นมหาโพธิ์ถูกทำลายไปแล้วนาน ๓๐ ปี เขียนบรรยายเหตุการณ์ตอนนี้ไว้ว่า

"...พระเจ้าสสังกะเนื่องจากมิได้นับถือพระพุทธศาสนาได้ทำลายล้างพระพุทธศาสนาเพราะความอิจฉาริษยา ทำลายวัดวาอาราม สถูปเจดีย์ โค่นต้นมหาโพธิ์โดยการขุดถึงรากแก้วแต่ทำลายรากที่ลึกที่สุดของต้นมหาโพธิ์ไม่ได้ เมื่อขุดต้นมหาโพธิ์ขึ้นมาแล้วก็จุดไฟเผาทิ้ง ใช้น้ำอ้อยรดลงไปในกองไฟที่ลุกโชติช่วง หมายมั่นมุ่งทำลายไม่ให้เหลือซาก..."

พระเจ้าสสังกะสั่งทำลายพระพุทธปฏิมาในทุกวัดใกล้ต้นมหาโพธิ์ นำเอารูปพระศิวะไปตั้งไว้บนแท่นที่ประดิษฐานแทน เพียงเท่านี้ก็หามิได้ พระเจ้าสสังกะให้นำแท่นศิลารูปพระพุทธบาทซึ่งประดิษฐาน ณ นครปาฏลิบุตร ทิ้งลงไปในแม่น้ำคงคา เพื่อให้แผนหฤโหดนี้บรรลุสมพระทัย พระเจ้าสสังกะมีพระบัญชาสั่งให้จับพระภิกษุทุกรูปในพื้นที่กุสินคร มาประหารชีวิตทั้งหมด

กษัตริย์ผู้ล้างผลาญพระพุทธศาสนา ซึ่งมีผลงานการล้างผลาญมากมายที่สุดอีกคนหนึ่ง คือ พระเจ้ามิหิระกุละ นับถือศาสนาฮินดูนิกายไศวะ ทำลายล้างวัดพระพุทธศาสนาทุกวัดในแคว้นคันธาระ แคว้นปัญจาบ แคว้นแคชเมียร์ เพราะความบ้าคลั่งในการทำลายล้างผลาญ พระเจ้ามิหิระกุละ บัญชาให้เผาวัดสถูปเจดีย์ ๑,๖๐๐ แห่ง เหลือไว้เพียงกองเถ้าบนแผ่นดิน ฆ่าพุทธศาสนิกชน ๙๑๑ คน ส่วนพระเจ้าโตระมะนะ ราชวงศ์

เดียวกับพระเจ้ามิหิระกุละ เป็นผู้ทำลายล้างผลาญวัดโฆสิตาราม นครโกสัมพี

กษัตริย์ฮินดูอีกองค์หนึ่งมีชื่อเสียงโด่งดังในการทำลายล้างพระพุทธศาสนา คือ พระเจ้าสุทธันวัน ผู้ครองแคว้นอุชเชนี ในศตวรรษที่ ๗ กษัตริย์พระองค์นี้ทำการล้างผลาญเพราะแรงบันดาลใจจากคำสั่งสอนของกุมาริละภัตต์ ศัตรูคนสำคัญของพระพุทธศาสนา เขาได้ปฏิญาณที่จะทำลายล้างพระพุทธศาสนาทุกวินาทีของชีวิต กุมาริละ ภัตต์ สอนประชาชนในยุคนั้นว่า ...คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาไร้คุณค่าดุจน้ำนมที่ตกลงบนหลังสุนัข...

การทำลายล้างวัดพระพุทธศาสนาอย่างสมบูรณ์แบบ มิใช่ว่าจะเกิดจากผู้ทำลายล้างเป็นคนเดียรถีย์ แต่ยังเกิดจากการกระทำของคนทั้งหลายผู้มุ่งแสวงหาทรัพย์สมบัติและสร้างความร่ำรวยให้แก่ตนเองอีกด้วย เซอร์ อเลกซานเดอร์ คันนิงแฮม อธิบายเรื่องนี้ว่า "...พระพุทธศาสนายุคพุทธกาลพระภิกษุทั้งหลายดำรงชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย ดำรงชีวิตอยู่โดยการภิกขาจาร แต่เพราะความเลื่อมใสศรัทธาของปัจเจกชนทั้งหลายผู้นับถือพระพุทธศาสนา คนเหล่านี้ได้ถวายที่ดินที่ดีที่สุดของประเทศ สร้างขึ้นเป็นวัดพร้อมกันนี้ได้ถวายสิ่งของอเนกอนันต์อันมีค่ามากมาย มหาชนต่างพากันริษยาในทรัพย์สมบัติมหาศาลของพระสงฆ์ ความมั่งคั่งของวัดทั้งหลายเป็นที่ประจักษ์ตาของกษัตริย์ทั้งหลาย ความปรารถนาที่จะเข้าครอบ-

ครองทรัพย์สมบัติของวัดทั้งหลายจึงอุบัติขึ้นในรูปการทำลายล้างผลาญ..."

สาเหตุความเสื่อมสูญของพระพุทธศาสนาอีกประการหนึ่ง คือ การรุกรานของกองทัพมุสลิมที่กระทำต่อประเทศอินเดีย กองทัพมุสลิมบุกรุกประเทศอินเดียด้วยวัตถุประสงค์สำคัญ ๒ ประการ

(๑) เพื่อเข้ายึดครองอำนาจทางการเมือง - เข้ายึดครองประเทศ

(๒) เผยแพร่ศาสนาอิสลาม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ประการที่ ๒ กองทัพมุสลิมได้วางแผนทำลาย

(๑) วัดพระพุทธศาสนา วัดฮินดูทุกวัด

(๒) พระภิกษุและนักบวชพราหมณ์ในฐานะเป็นผู้ประกาศศาสนาทั้งสอง กองทัพมุสลิมมีความอคติเป็นพิเศษอย่างยิ่งต่อพระภิกษุผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา ความอคตินี้เกิดขึ้นเพราะพวกเขาพบว่า เป็นเรื่องแสนยากเข็ญอย่างยิ่งที่จะสั่งสอนคำสอนศาสดาของตนให้ได้ผลเท่าเทียมกับพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น กองทัพมุสลิมจึงพากันเผาผลาญวัดทุกวัดของพระพุทธศาสนาราบเป็นหน้ากลอง ฆ่าพระภิกษุทุกรูปที่อยู่ในวัดนั้น ๆ จนเลือดแดงฉานของพระภิกษุผู้สั่งสอนประชาชน ให้บำเพ็ญแต่กุศลกรรม นองแผ่นดินอินเดีย พระภิกษุทั้งหลายผู้โชคดีรอดชีวิตจากคมดาบของทหารมุสลิม คือ พระภิกษุผู้หลบหนีไปลี้ภัยอยู่ในประเทศใกล้เคียงเท่านั้น

กษัตริย์มุสลิมสององค์ผู้มีชื่อเสียงก้องโลกในฐานะ "ผู้ทำลายล้างผลาญพระพุทธศาสนา" คือ

(๑) มะหมัด กาซินาวี ทำลายวัดพระพุทธศาสนาทุกวัดในแคว้นโกตะ กังคระ (หิมะจัลประเทศ) ในศตวรรษที่ ๑๑

(๒) บาขะกิอารุทหิน ขิลชิ ทำลายทุกวัดที่นาลันทา, วิกรมศิลา และโอทันตปุริ สถานที่เหล่านี้คือมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่เจริญรุ่งเรืองที่สุด เจริญรุ่งเรืองมาจนถึงศตวรรษที่ ๑๒ ดร.อัมเบดการ์ ได้บรรยายถึงการทำลายล้างของกองทัพมุสลิม ที่กระทำต่อพระพุทธศาสนาในแนวสุนิยมว่า "...พระพุทธศาสนาถูกทำลายอย่างมหาศาลจากการรุกรานของกองทัพมุสลิม กองทัพมุสลิมทำลายพระพุทธปฏิมาจำนวนนับไม่ถ้วน เข่นฆ่าพระภิกษุเป็นจำนวนมากมาย ทหารมุสลิมเข้าใจผิดว่ามหาวิทยาลัยนาลันทาคือ ป้อมปราการของชาวพุทธ จึงได้เข่นฆ่าพระภิกษุทุกรูปในวัด โดยการคิดว่าภิกษุเหล่านั้นคือทหาร มีพระภิกษุจำนวนน้อยมากที่รอดพ้นคมดาบของทหารมุสลิม การที่รอดพ้นเพราะว่า ภิกษุเหล่านั้นหลบหนีความตายลี้ภัยไปอยู่ประเทศเนปาล ประเทศทิเบต และประเทศจีน..." ...วัดวาอารามน้อยใหญ่ สถูปเจดีย์ พระภิกษุที่รอดพ้นจากการทำลายล้างผลาญ โดยเงื้อมมือของกษัตริย์ฮินดูก็ได้ถูกกองทัพมุสลิมทำลายล้างผลาญจนหมดสิ้น...

ประจักษ์พยานการทำลายล้างผลาญเหล่านี้ คือ...กองเถ้าถ่าน ซากพระพุทธปฏิมาที่ถูกไฟเผา โครงกระดูกนับไม่ถ้วนของพระภิกษุ...สิ่งเหล่านี้ทั้งหมด นักโบราณคดีได้ขุดค้นพบ ณ สารนาถและบริเวณใกล้เคียงกัน...วัดทั้งหลายที่ถูกเผาผลาญเหล่านี้ มีหลักฐานยืนยันชัดเจนว่ามิได้ถูกเผาเพียงครั้งเดียว พันตรีกิตโต นักโบราณคดีผู้ขุดตกแต่ง ณ สารนาถ ใน พ.ศ. ๒๓๙๔ อธิบายว่า "...ทั้งหมดถูกทำลายล้างและถูกเผา...พระภิกษุ วัด พระพุทธปฏิมา...ในสถานที่บางแห่งพบ...ซากโครงกระดูก เหล็ก ไม้ หิน สุมเป็นกองใหญ่โต การเผาทำลายล้างได้เกิดขึ้นหลายครั้ง มิใช่เพียงครั้งเดียว..."

วัดพระพุทธศาสนาในแคว้นพิหาร ถูกฝูงผีป่า - กองทัพต่างชาติทำลายล้างย่อยยับยังไม่เป็นการเพียงพอ ฝูงผีบ้าน - โยคีฮินดู ต่างพากันฉกฉวยโอกาสเข้าทำลายล้างซ้ำเติมให้หนักยิ่งขึ้นไปอีก ธรมัสวามิน นักบุญจาริกชาวทิเบต ได้เดินทางไปแคว้นพิหาร หลังจากการทำลายล้างเผาผลาญผ่านพ้นไปแล้วนาน ๓๐ ปี เขาเล่าไว้ดังนี้ **"...รัตนโพธิหอสมุดใหญ่ที่สุดของมหาวิทยาลัยนาลันทาซึ่งรอดพ้นจากการถูกทหารมุสลิมเผาผลาญอย่างน่ามหัศจรรย์ ได้ถูกพวกเดียรถีย์ฮินดูเผาผลาญซ้ำเติม...พวกฮินดูประกอบพิธียัญพิธีบูชาไฟ ทิ้งถ่านเพลิงที่ลุกโชนและขี้เถ้าจากบ่อบูชาไฟ ลงไปที่วัดพระพุทธศาสนา ข้อนี้เองเป็นมูลเหตุให้หอสมุดรัตนโพธิสูง ๙ ชั้นถูกไฟเผาผลาญพินาศย่อยยับ..."**

เพราะผลงานการทำลายล้างผลาญพระพุทธศาสนาของคณะบุคคลในศาสนาฮินดูและกองทัพมุสลิม ...วัดพระพุทธ-

ศาสนา สถูปเจดีย์จำนวนมหาศาลจึงถูกทำลาย ถูกปล้นสดมภ์ หรือถูกปล่อยให้รกร้างไป พระภิกษุต่างหนีความตายไปจนหมดสิ้น...ในประเทศอินเดียตะวันตก วัดพระพุทธศาสนาทั้งหลายที่อยู่ในถ้ำหรือถูกปกคลุมโดยความหนาทึบของป่าไม้ได้รอดพ้นจากการถูกทำลาย แต่ว่าในพื้นที่ราบสถานการณ์มิได้เป็นเช่นดังกล่าว วัด สถูปเจดีย์ทุกแห่งถูกทำลายและถูกปล้นสดมภ์ โดยเฉพาะพวกขโมยก้อนอิฐไปสร้างบ้านพักอาศัย บางครั้งก็มีการทำลายวัดไปสร้างเป็นถนน กระบวนการการทำลายล้างเช่นว่านี้ ได้กระทำกันอย่างต่อเนื่องจนถึงต้นศตวรรษที่ ๑๙ ข้าพเจ้า (ดี.ซี. อหิระ) ขอนำเสนอตัวอย่างดังต่อไปนี้

๑. **เสาซากเจดีย์สาญจี** เซอร์ คันนิงแฮม อธิบายเรื่องนี้ไว้ว่า "...มีเหตุผลหนักแน่นเพียงพอที่จะเชื่อได้อย่างแน่นอนว่าแถวเสาศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้คงจะยืนหยัดอยู่ได้อย่างสมบูรณ์จนถึงปัจจุบัน ถ้าไม่เกิดจากความเห็นแก่ได้อย่างเลวทรามของพวกซาร์มิดาร์ - ชาวบ้านใกล้เคียงนั้น เสาด้านทิศใต้ถูกกระทำให้ล้มลงมา ณ จุดสูงกว่าพื้นดิน ๖ ฟิตครึ่ง เสาส่วนที่เหลือจากการนำเอาไปไม่ได้ หักเป็นสองท่อนอยู่บนดินทางทิศใต้ ส่วนใหญ่ของเสาด้านทิศเหนือหักโค่นอยู่บนดิน เสาสองเสานี้หักออกจากส่วนก่อสร้าง ลักษณะเช่นนี้ยากที่จะเกิดจากแผ่นดินไหว แต่จะเป็นไปได้ว่าถูกทำลายให้หักลงมา เพื่อนำวัสดุไปก่อสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีแถวรูเจาะเพื่อผ่าเสาทิศตะวันออก

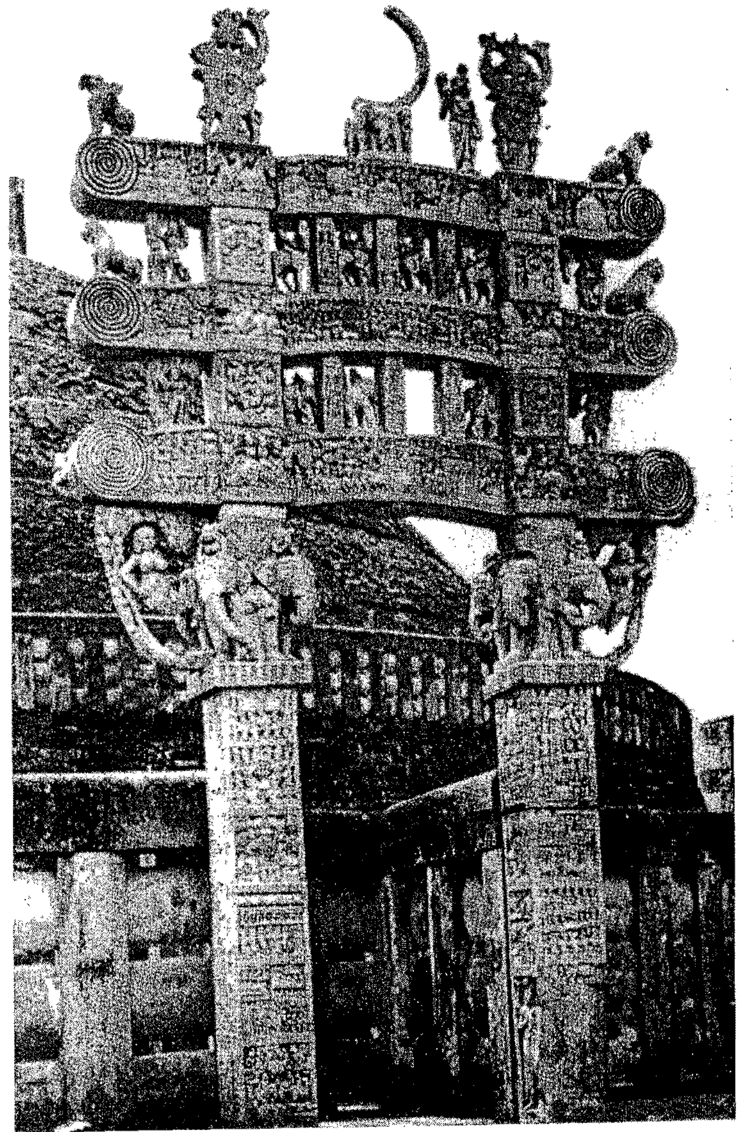
ข้อนี้เป็นหลักฐานพิสูจน์ว่า เมื่อทำให้เสาล้มลงมาแล้วประชาชนพยายามที่จะตัดเสาตามทางยาว เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ตามที่ตนต้องการ..."

๒. **สถูปสำคัญที่ภารหุตในมัธยประเทศ** สถูปนี้มีชื่อเสียงก้องโลกในฐานะที่เป็นศิลปกรรมอินเดียและประติมากรรมสวยงามที่สุด เป็นศิลปะ ๓๐๐ ปีก่อน ค.ศ. สถูปนี้ถูกชาวบ้านผู้โง่เขลาทำลายลง เพียงเพราะต้องการนำอิฐไปก่อสร้างบ้านของตน เซอร์ คันนิงแฮม ผู้ค้นพบและขุดตกแต่งสถูปนี้ใน พ.ศ. ๒๔๑๖ - ๒๔๑๗ เขียนบรรยายว่า "...จากคำบอกเล่าของนายบ้านคนปัจจุบัน ที่ตั้งของสถูปปกคลุมด้วยกองมูลดินและต้นไม้หนาทึบมานานกว่า ๖๑ ปีมาแล้ว ก่อนหน้าที่ครอบครัวของเขาจะเข้ามามีสิทธิ์ครอบครองพื้นที่ ลูกกรงอยู่ในสภาพเกือบสมบูรณ์ กล่าวกันว่าสถูปมีอายุกว่า ๒๐๐ ปี แต่เมื่อทำการขุดตกแต่งสถูปทั้งหมดแล้ว พบว่าส่วนของลูกกรงหิน ๑ ใน ๔ ของวงกลมด้านตะวันตกเฉียงเหนือ ด้านที่อยู่ทางไปหมู่บ้าน ลูกกรงหินเหล่านั้นถูกรื้อถอนลงมาก่อนแล้ว ลูกกรงหินแต่ละชิ้นหนัก ๑ ตันครึ่งถึง ๒ ตัน ส่วนใหญ่ของลูกกรงเป็นเสาและหินเอียงลาด หินเหล่านี้ล้วนเป็นหินขนาดใหญ่มีน้ำหนักมากมายยากแก่การเคลื่อนย้าย เสาเหล่านี้หลายต้นถูกช่างเจาะหินชาวบ้านเจาะแยกออกจากกันตามแนวยาว หินที่ถูกเจาะแยกออกจากกันหลายส่วนถูกทิ้งไว้บนพื้นดิน บรรดาเสาหินเหล่านี้ มีหินเอียงลาดหินหนึ่ง มีรูที่ช่างเจาะหินเจาะเอาไว้ตั้งแต่ข้างบนจนถึงข้างล่าง แต่

ยังไม่แยกออกจากกัน จากหลักฐานข้อนี้ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ขบวนการปล้นสดมภ์ทรัพย์สมบัติแผ่นดิน คงได้หยุดไปเมื่อบรรพบุรุษของนายบ้านคนแรกเข้าครอบครองพื้นที่..."

ส่วนนายเบกลา อธิบายเรื่องนี้ว่า "...สาเหตุที่ขบวนการปล้นสดมภ์ทรัพย์สมบัติแผ่นดินหยุดลงไป ไม่ต้องสงสัยละคงเนื่องมาจากว่าพื้นที่ตั้งสถูปในจาร์เกอร์ ตกเป็นสมบัติของบรรพบุรุษผู้ครอบครองพื้นที่คนปัจจุบัน พราหมณ์ผู้ยากจนที่อยู่ในพื้นที่ คงจะไม่ยอมให้ชาวบ้านพะตันมะระขนวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างสถูป ออกไปจากพื้นที่โดยไม่จ่ายค่าจ้างเสียก่อน เนื่องจากยากไร้จนไม่สามารถแยกหินขนาดใหญ่ออกได้ จึงทำได้เพียงการรื้อถอนอิฐเท่าที่พอจะนำลงมาได้ นำไปเป็นวัสดุก่อสร้างบ้านเรือนของตน สถานการณ์ที่คาดคะเนเช่นนี้ข้าพเจ้าจึงเชื่อว่าพวกเราเป็นหนี้เขา สำหรับการสงวนซากสถูปที่เหลือเอาไว้ ซึ่งกาลครั้งหนึ่งเป็นสถูปที่สำคัญที่สุดของชาติ..."

การกระทำของชาวบ้านภารหุต เป็นแรงผลักดันให้ชาวบ้านอื่นใกล้เคียงเจริญรอยตาม ชาวบ้านพากันรื้อเสาหินและลูกกรงจากสถูปนำไปก่อสร้างบ้านของตน เซอร์ คันนิงแฮม ค้นพบเสาหินจำนวน ๖ เสาที่หมู่บ้านพะตันมะระ จำนวน ๖ เสาที่หมู่บ้านปาโธรา นอกจากนี้ยังได้พบหินที่ตัดออกมาจากหินลูกกรงสถูปเป็นจำนวนมาก จากหมู่บ้านใกล้เคียงกับหมู่บ้านภารหุทโดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนมากพบในหมู่บ้านอุฉะหะระ หมู่บ้านพะตันมะระ หมู่บ้านปาโธรา และ หมู่บ้านมาโทคาร์

ซุ้มประตูสถูปเจดีย์

๓. **สถูปพระเจ้าอโศกมหาราช** ณ สารนาถ ในปี ค.ศ. ๑๗๙๔ สถูปนี้ถูกทำลายโดยการรื้อถอนของชคัต สิงห์ เพียงเพื่อนำก้อนอิฐของสถูปไปก่อสร้างตลาดในเมืองพาราณสี ปัจจุบันตลาดแห่งนี้เรียกว่าตลาดชคัตคันช์

๔. **สถูปอมราวดีในอันธระประเทศ** วี.อาร์.นาเรีย ผู้เชี่ยวชาญพุทธศิลปในอันธระประเทศอธิบายว่า "**...ส่วนใหญ่ของสถูปนี้ถูกทำลายเสียไปอย่างน่าเสียดายยิ่งนัก แม้ในยุคของพันเอกโคลิน แมคเคนซี ผู้ค้นพบสถูปแห่งนี้ในปลายศตวรรษที่ ๑๘ ได้พบว่าหินอ่อนแกะสลักของสถูปส่วนใหญ่ได้ถูกทำลายเสียหาย ปี ค.ศ. ๑๗๙๗ นายบ้านย้ายที่ทำงานมาตั้งในอมราวดี เขากับพวกขุดสถูปและเผาสถูป ทุกอณูของฝุ่นสถูปคือสมบัติอันหาค่ามิได้ในประวัติศาสตร์และศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนัก ความพยายามอันแสนโง่เขลา - การทำลายสถูป แล้วสร้างเมืองใหม่ขึ้นใกล้วัดอมรสะวระ ประติมากรรมที่รอดพ้นจากลัทธิการทำลายศิลปกรรมนี้เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายทั่วโลก...**"

๕. สถูปพระพุทธศาสนา ณ คุฑิวาทะ ในปี ค.ศ. ๑๘๔๐ สถูปพระพุทธศาสนา ณ คุฑิวาทะในอันธระประเทศ ถูกทำลายรื้อถอนเพียงเพื่อนำวัสดุก่อสร้างที่ใช้ได้ไปซ่อมถนนหลวงระหว่างเบซวาดา และ บันดาร์, คุณลี ได้กล่าวถึงลัทธิการทำลายศิลปกรรมด้วยคำว่า *"...เป็นที่น่าเศร้าสลดใจยิ่งนักที่ผลงานทั้งหมดได้ถูกทำลายลงไปโดยเงื้อมมือของบุคคลทั้งหลายเพียงเพื่อนำวัสดุไปก่อสร้างถนนและงานอื่นเท่านั้น บรรดาอนุสรณ์สถานที่มีอยู่ในแผ่นดินซึ่งเก่าแก่ที่สุดของอารยธรรมโบราณความเก่าแก่อันยิ่งใหญ่ของอนุสรณ์สถานเหล่านี้ ไม่สามารถคุ้มครองตนเองไว้ได้จากเงื้อมมือทำลายล้าง..."*

เพราะขบวนการทำลายล้างดังกล่าวมานี้ วัดพระพุทธศาสนาทุกวัดจึงได้ถูกทำลายไป หรือมิเช่นนั้นก็รกร้างไปปราศจากพระภิกษุ และถูกเปลี่ยนแปลงเป็นวัดฮินดู เพราะว่านักบวชฮินดูทั้งหลายผู้ใฝ่แสวงหาผลประโยชน์ไม่ยอมเสียเวลาไปกับความได้เปรียบของสถานการณ์ซึ่งพวกตนสร้างขึ้นมากับเงื้อมมือ

สังกราจารย์นักปราชญ์คัมภีร์เวทานตะแม้ว่าปากของเขาในบางครั้งจะกล่าวสรรเสริญพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า "มหาโยคี" แต่ว่าเขา สังกราจารย์นี้เองเป็นคนสำคัญยิ่งในการปลุกเร้าขบวนการทำลายล้างผลาญพุทธศาสนิกชน สังกราจารย์อธิบายไว้ในพรหมสูตรว่า "...พระพุทธเจ้าคือศัตรูของประชาชนสั่งสอนเรื่องที่ขัดแย้งกัน และเรื่องสับสนวุ่นวาย..."

มาตรการการทำลายล้างผลาญพระพุทธศาสนาให้สิ้นซากไปจากประเทศอินเดีย ดินแดนกำเนิด ประการหนึ่งของพราหมณ์คือการใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือ ตัวอย่างกรณีนี้ ได้แก่เทพนิยายเรื่อง "คยาอสูร" ซึ่งเขียนไว้ในคัมภีร์คยา มหาทมยะภาคสุดท้ายของคัมภีร์ปุราณะ (บรรพที่ ๑๐๕-๑๑๒) เรื่องมีว่า

"...คยาอสูรบรรลุโมกษะ ระดับที่ว่าบุคคลทุกคนผู้เพียงแต่เห็นคยาอสูร หรือเพียงสัมผัสร่าง ย่อมได้ไปสวรรค์ พญายมเกิดความริษยา พยายามชักจูงให้บรรดาหวยเทพ

ริดรอนอำนาจคยาอสูร เพราะฉะนั้น ทวยเทพจึงพากันมาพบคยาอสูรอ้อนวอนขอร่างกายบริสุทธิ์ของเขาเป็นเครื่องประกอบพิธีบูชาไฟ คยาอสูรยินยอมตามคำขอร้องของทวยเทพ ได้เอนกายลงนอนบนพื้นดิน พื้นดินที่คยาอสูรลงนอน คือพื้นดินที่ตั้งของเมืองคยาโบราณ ครั้นเมื่อเห็นคยาอสูรเอนกายลงนอนแล้ว ทวยเทพจึงช่วยกันวางก้อนหินมหึมาที่ศีรษะคยาอสูร แต่การกระทำดังกล่าวไม่สามารถทำให้คยาอสูรนิ่งเฉยได้ ในที่สุดพระวิษณุจึงทรงประทับนั่งบนก้อนหิน คยาอสูรจึงเคลื่อนไหวไม่ได้ พร้อมกับประกาศสัญญาว่า "ก้อนหินเหนือศีรษะของตน คือจุดที่บริสุทธิ์ที่สุดในโลก เทพทั้งหลายจะได้อยู่บนก้อนหินนั้น สถานที่แห่งนั้นจะเรียกว่า "คยาเกษตร" บุคคลผู้วางร่างกายที่ตายแล้วของบรรพบุรุษ ประกอบพิธีเผา ณ คยาเกษตร จะได้รับกุศลกรรม กุศลกรรมนี้จะส่งผลให้บรรพบุรุษไปสู่สวรรค์อาณาจักรพระพรหม..."

เทพนิยายคยาอสูรนี้ จะเก่าแก่มากเพียงใดเป็นเรื่องยากที่จะบรรยาย แต่เทพนิยายเรื่องนี้เป็นหลักฐานสำคัญประการหนึ่งที่ยืนยันว่า เมืองคยาย้ายมาสู่ที่ตั้งปัจจุบันในโลกของฮินดูหลังจากที่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียได้เสื่อมอิทธิพลลงไปแล้ว ในทัศนะของ ดร.ราชิทราลัลมิตระ ปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์คนสำคัญ มีความเห็นว่า เทพนิยายเหลือเชื่อที่เล่าไว้ในคัมภีร์วยุปุราณะ เป็นเทพนิยายเปรียบเทียบ เล่าถึงกรณีที่ศาสนาพราหมณ์มีชัยขั้นสุดท้ายต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งเคยเจริญรุ่งเรืองอยู่ในพื้นที่คยาและพื้นที่ใกล้เคียงนานนับด้วยศตวรรษ ดร.ราชิทราลัล มิตระ เขียนบรรยายไว้ ดังนี้

"...ชาวฮินดูทั้งหลายเชื่อเทพนิยายเรื่องนี้ตามตัวอักษรที่เขียนไว้ในคัมภีร์ แต่ ดร.บูคะนัน เรียกเทพนิยายเรื่องนี้ว่า "เทพนิยายจอมอสูร" และก็เป็นเช่นนั้นสมชื่อทีเดียว วิเคราะห์ดูครั้งแรกไม่มีอะไรเลย นอกจากเป็นเทพนิยายโง่เขลาเหลือเชื่อเป็นศัตรูต่อความถูกต้องทุกอย่าง ไม่มีแม้จนกระทั่งความดีงามแห่งความถูกต้องในการเล่าเรื่อง ...ภูเขาพรหมโยนิ เป็นภูเขาลูกเดียวกันกับภูเขากาลาฮาลา ยาวไม่ถึง ๓ ไมล์... ภูเขาพรหมโยนิสูง ๑๒๕ โยชน์ หรือ ๕๓๒ ไมล์ ศีรษะจอมอสูรสูง ๑ ไมล์ ตั้งอยู่บนร่างที่สูง ๕๓๖ ไมล์ กายจอมอสูรวัดรอบเอวได้ ๒๖๘ ไมล์ ร่างกายคยาอสูรตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้ายาว ๕๗๗ ไมล์ คยาอสูรจะเอนกายลงนอนได้อย่างไร บนภูเขาที่ยาวเพียง ๓ ไมล์? ...เทพนิยายเรื่องนี้ทำให้เกิดมีคำถามในตัวเอง ผู้แต่งคัมภีร์วยุปุราณะได้รวมเรื่องคยาอสูรไว้ในคัมภีร์ด้วย ผู้แต่งประดิษฐ์เรื่องแปลกประหลาดขึ้นเพื่อเรียกร้องความเคารพนับถือและความภักดีของมหาชนต่อสถานที่ในลักษณะเช่นนี้ได้อย่างไร?

การถกแถลงปัญหาปรัชญาที่ลึกลับเชิงซ้อนทั้งหลายนั้นจำต้องอาศัยความจริงและหลักความคิดบนรากฐานความจริง แต่ผู้แต่งคัมภีร์วยุปุราณะดูมิได้อาศัยปัญญาเช่นว่านี้เลย อาจเป็นเรื่องผิดหลักตรรกวิทยาและเรื่องไม่จริงที่จะพูดว่า ผู้แต่ง

คัมภีร์วยุปุราณะไม่สามารถแยกแยะออก ในระหว่างเรื่องมีเหตุผล กับเรื่องไม่น่าเชื่อไร้สาระ เพราะฉะนั้น การคัดค้านเรื่องไม่น่าเชื่อไร้สาระ จึงดูเป็นเรื่องเร่งร้อนและบ่งบอกถึงความไม่อดทนเอาเสียเลย เพราะการเป็นนักประวัติศาสตร์เชิงปรัชญา จึงทำให้ข้าพเจ้าตั้งสมมติฐานว่า มีบางสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในเสื้อคลุมเทพนิยายเหลือเชื่อเรื่องนี้ ข้าพเจ้าเชื่อว่าความหมายที่ซ่อนเร้นนี้ไม่ยากนักที่จะค้นพบ เรื่องนี้เป็นเรื่องเปรียบเทียบกล่าวบรรยายถึงความมีชัยของศาสนาพราหมณ์ที่มีต่อพระพุทธศาสนา...”

“...คำว่า “คยา” ถูกนำมาตั้งเป็นชื่ออสูร คำว่า “อสูร” หมายถึง...ปีศาจร้าย สัตว์ร้าย ศัตรูร้าย ของทวยเทพและศาสนา แต่ตามสภาพที่เป็นจริงนั้น คยาอสูรไม่มีภาพลักษณ์เช่นว่านี้เลย ไม่ได้ประกอบอาชญากรรมเลวร้ายใด ๆ ไม่เคยทำร้ายใคร ไม่ได้เป็นศัตรูทวยเทพและต่อศาสนา ไม่ว่าจะโดยการกระทำหรือการพูด แต่ตรงกันข้าม คยาอสูรตามที่พรรณนาไว้ในเทพนิยาย บำเพ็ญแต่ความดี บำเพ็ญสมาธิอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน จนบรรลุความบริสุทธิ์สูงสุดทั้งทางกายและจิตใจ คนทั้งหลายผู้มีบาปมหันต์เพียงแต่พบเห็นหรือสัมผัสร่างคยาอสูรก็จะกลายเป็นคนผู้บริสุทธิ์และไปสู่สวรรค์ ข้อกล่าวหาร้ายแรงที่ประณามคยาอสูรก็คือ คยาอสูรสร้างความหลุดพ้นให้แก่ประชาชนในวิธีที่ง่ายเกินไป เพราะฉะนั้น เรื่องคยาอสูรจึงหมายความว่า คยาอสูรมิได้ประกาศความเชื่อในพวกพราหมณ์

ไม่ได้ปฏิบัติในแนวทางพราหมณ์ กล่าวโดยสรุป คยาอสูรเป็นคนเดียรถีย์ ข้อสำคัญอย่างยิ่งก็คืออัตลักษณ์คยาอสูร เป็นคุณสมบัติสำคัญของบรรดาพุทธศาสนิกชน กล่าวคือ มีกุศลจิต ข่มจิตใจตนเอง บำเพ็ญกุศลกรรมและบำเพ็ญสมาธิ ไม่บูชาไฟและประกอบพิธีกรรมตามคำสั่งสอนของพราหมณ์ เพราะฉะนั้น คยาอสูรคือ “บุคลิกลักษณ์ของพระพุทธศาสนา” ร่างกายคยา-อสูรวัดได้ ๑๕๔,๒๖๘ ตารางไมล์ พื้นที่จากเขากาลิงคะถึงภูเขาหิมาลัย จากประเทศอินเดียภาคกลางถึงแคว้นเบงคอล คือพื้นที่ซึ่งพระพุทธศาสนาเคยเจริญรุ่งเรืองมหาศาล ศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาคือพุทธคยา ขณะนั้นตัวเมืองคยามีพื้นที่เพียง ๑ ตารางไมล์เท่านั้น ...ทวยเทพทั้งหลายใช้ก้อนหินมหึมาทับศีรษะคยาอสูร บ่งบอกถึงความพากเพียรพยายามของพวกฮินดูจู่โจมตีศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา... ตะบองของพระวิษณุหมายถึงการใช้ขุมพลังทำลายล้างเข้ามาช่วยเหลือ เมื่อคำสั่งสอนของศาสนาพราหมณ์สู้พระพุทธศาสนาไม่ได้... ก้อนหินของศาสนาพราหมณ์ถูกนำมาวางทับไว้บนศีรษะของคนเดียรถีย์ พลังของทวยเทพสามารถบังคับให้คยาอสูรนอนนิ่งเคลื่อนไหวกายไม่ได้...ทวยเทพต่างมีความสนุกสนานร่าเริงในการที่สร้างศูนย์กลางพระพุทธศาสนา ให้กลายเป็นที่ตั้งสำคัญของศาสนาพราหมณ์...จากเรื่องคยาอสูร ทำให้เราเข้าใจได้ดียิ่งขึ้นไปอีกถึงการแปรสภาพวัดพระพุทธศาสนาให้กลายเป็นวัดฮินดู ณ สถานที่ต่าง ๆ เช่น (๑) ปุรี (๒) ภูวเนสวะระ ฉะนั้น จึง

ไม่เป็นการไร้เหตุผลเลยที่จะคิดว่ากระบวนการแบบเดียวกันนี้ได้ถูกนำมาใช้ที่พุทธคยาเช่นกัน...”

พุทธศาสนิกชนทั้งหลายนอกจากจะถูกกดขี่ทำลายล้างจากกษัตริย์ต่างศาสนาผู้ปกครองและจากศาสนาฮินดูดังกล่าวข้างต้นนี้แล้ว พุทธศาสนิกชนในประเทศอินเดีย ยังได้รับการกดขี่ทำลายล้างในด้านสังคมอีกด้วย เมื่อพระพุทธศาสนาเริ่มเสื่อมลงไป พวกฮินดูถือโอกาสทองนี้เปิดประตูต้อนรับพุทธศาสนิกชนเข้ามาสู่อ้อมอกของศาสนาฮินดูตามเดิม แต่ประณามว่าเป็นพวก “จัณฑาล” วรรณะซึ่งมีสภาพต่ำกว่าวรรณะศูทร์ ถูกบังคับให้อยู่อย่างโดดเดี่ยวนอกหมู่บ้าน ไม่ให้ได้รับการศึกษา ทำงานหนักเลี้ยงชีพอย่างต่ำต้อย ห้ามใช้น้ำในบ่อและห้ามใช้สถานที่สาธารณะ ไม่มีสิทธิ์ในการที่จะมีทรัพย์สมบัติใด ๆ กล่าวสรุปอย่างสั้นก็คือ พุทธศาสนิกชนทั้งหลายถูกประกาศว่าพวกเขาเป็นทาส คอยรับใช้วรรณะชั้นสูงโดยไม่ได้รับค่าจ้างตอบแทนและรางวัล ไม่ต้องสงสัยเลยว่า ภายใต้ความกดดันของความยากจนที่เกิดมาจากกระบวนการ “การล้างผลาญ” และ “การสูบเลือด” ของพวกฮินดู พุทธศาสนิกชนทั้งหลายจึงได้ลืมมรดก “ความรุ่งโรจน์ของพระพุทธศาสนา” ในอดีต ปรับสภาพตนเองให้เข้ากับสภาพสังคมเพื่อความอยู่รอดของชีวิต การกระทำอย่างเลวทรามของพวกฮินดูที่ปฏิบัติต่อพุทธศาสนิกชน ในฐานะเป็น “คนจัณฑาล” สามารถอธิบายได้ว่าเป็นผลจาก “ความอคติ” และ “ความเกลียดชัง”

พระพุทธศาสนา ทำไม? มหาชนจำนวนมากจึงถูกกีดกันจากความเจริญก้าวหน้าในทุกรูปแบบกับทั้งยังถูกประณามว่า พวกเข้าใกล้ไม่ได้! พวกพูดด้วยไม่ได้! พวกแตะต้องไม่ได้อีกด้วย!

ชนวรรณะจัณฑาลของประเทศอินเดีย ปัจจุบันก็คือพุทธศาสนิกชนในอดีต ข้อนี้! มีข้อควรแก่การวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

๑. ขนบประเพณีของคนเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบพฤติกรรมและขนบประเพณีของชาวพุทธ

๒. ประชาชนเหล่านี้มิได้นับถือเทพเจ้า ไม่ปฏิบัติตามขนบประเพณีศาสนาฮินดู ไม่นับถือเทพเจ้าในศาสนาฮินดู แต่เคารพนับถือพระพุทธเจ้าเป็นพระบรมครูของพวกเขา กับทั้งยังบูชาครูคนอื่น ๆ อีก เช่น คุรุระวิทัส, คุรุโชขะเมระ, และคุรุกาเบอร์ เป็นอาทิ

๓. ประชาชนเหล่านี้ในแคว้นปัญจาบและในหิมาลัยประเทศเรียกตัวเองว่า “อัท-ธรมิส” ในนครเดลฮีและราชสถานเรียกตนเองว่า “อาทิ-ธรมิส” ซึ่งแปลว่า “ผู้นับถือศาสนาโบราณ” ไม่ต้องสงสัยเลยคำว่า “อัท-ธรมิส” และ “อาทิ-ธรมิส” ย่อมมีรากศัพท์มาจากศัพท์ในพระพุทธศาสนา คำสองคำนี้ตรงกับคำ ๒ คำคือ “อาทิ-พุทธะ” และ “อาทิ-ธรมะ” ตามหลักพุทธปรัชญา พระพุทธศาสนาลัทธิมหายาน คำ ๒ คำนี้ หมายความถึง “สติปัญญา-จิต” (อาทิ-พุทธะ) และ “ร่างกาย-สสาร” (อาทิ-ธรมะ) วิเคราะห์ลึกลงไปอีก พุทธศาสนิกชนทั้งหลายเรียก

ศาสนาของตนว่า "ธรรม" พุทธศาสนิกชนแคว้นโอริสสาเรียกตนเองว่า "มหิมะ-ธรมิส-คนผู้นับถือพระธรรมอันทรงคุณค่าแก่การเคารพบูชา"

แน่นอนทีเดียว ประชาชนทั้งหลายที่ถูกศาสนาฮินดูกดขี่และเรียกอย่างหยามเหยียดว่า "วรรณะจัณฑาล" ล้วนแต่เป็นพุทธศาสนิกชนในอดีตทั้งสิ้น สิ่งที่เกิดขึ้นล้วนเกิดมาจากขบวนการ "การทำลายล้างผลาญ" และ "การขาดการศึกษา" พวกเขาลืมพระนามพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การลืมพระนามนี้อาจเป็นไปได้ว่า พวกเขามีเจตนาเพียงเพื่อไม่ต้องเผชิญหน้ากับ "ความยากเข็ญแสนเข็ญ" ในฐานะชนชั้นวรรณะจัณฑาล กวีสำคัญคนหนึ่งของแคว้นโอริสสาในศตวรรษที่ ๑๖ กล่าวสรรเสริญคนเหล่านี้ด้วยคำว่า

"...เป็นสิ่งพึงปรารถนาในแคว้นกาลิงคะว่า สาวกทั้งหลายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าควรปกปิดสภาวะที่แท้จริงของตนเอาไว้.."

พระพุทธศาสนาถูกกลืน

เพื่อตอบโต้การท้าทายของพระพุทธศาสนา ศาสนาฮินดูจึงดำเนินการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักคำสอน เป้าหมายสำคัญเพื่อยกระดับคำสอนให้เทียมเท่าพระพุทธศาสนา ทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติ ในการปรับปรุงนี้ ศาสนาฮินดู

ปฏิบัติการเชิงรุกด้วยการ (๑) รับอุดมการณ์ "อหิงหา" ของพระพุทธศาสนามาใช้ในศาสนาฮินดู (๒) ยกเลิกการฆ่าสัตว์บูชายัญ (๓) ปรับปรุงวัดฮินดูให้เหมือนกับวัดในพระพุทธศาสนา (๔) ประกาศว่าพระพุทธเจ้าคือ อวตารปางหนึ่งของพระวิษณุ - นารายณ์ บรรดาผู้แต่งคัมภีร์ปุราณะทั้งหลายได้เข้าร่วมขบวนการเชิงรุกนี้อย่างพร้อมเพรียงกัน เช่น คัมภีร์มัทยะ ปุราณะ คัมภีร์ภควตะ ปุราณะ คัมภีร์ครุฑะ ปุราณะ และ คัมภีร์ลิงคะ ปุราณะ

คัมภีร์วราหะ ปุราณะ อธิบายว่า "...เพราะการตั้งสัตยาธิษฐานของพระเจ้าพุทธทวะทะสิ-พระเจ้าสุทโธทนะ พระวิษณุจึงอวตารมาเกิดเป็นพระพุทธเจ้า"...เพียงแต่เท่านี้ก็หามิได้ นิกายไศวะได้ปรับปรุงวัดนิกายไศวะตามรูปแบบวัดพระพุทธศาสนา เน้นการปฏิบัติสมถะและวิปัสสนา ส่วนนิกายไวศนะวัสนำหลักคำสอนเรื่องศรัทธาและหลักมนุษยนิยมของพระพุทธ-ศาสนามาสั่งสอนแก่ประชาชน กับได้ปรับปรุงแนวทัศนคติเรื่องระบบวรรณะว่า เป็นเพียงเรื่องสถาบันสังคม ไม่เกี่ยวกับศาสนาและการปฏิบัติทางจิต

พระพุทธศาสนาได้โค่นล้มระบบวรรณะของศาสนาพราหมณ์ โดยการประกาศว่า **"...คุณค่าของคนเกิดจากกรรม-การกระทำ มิได้เกิดจากกำเนิด-ชาติสกุล...กรรม - การกระทำดีและชั่วเป็นเครื่องกำหนดสถานภาพของคนในสังคม..."** อุดมการณ์ที่กล้าหาญและถูกต้องเช่นนี้ ทำให้พระพุทธศาสนา

ได้รับความนับถืออย่างกว้างขวางจากประชาชน ผู้ได้รับการกดขี่ทางวรรณะจากคำสอนของศาสนาพราหมณ์ เพื่อหยุดยั้งการแผ่ไพศาลของพระพุทธศาสนาเอาไว้ให้ได้ พราหมณ์จึงกระทำทุกวิถีทางเพื่อดำรงไว้ซึ่งศาสนาของตน ผลการกระทำดังกล่าวนี้ปรากฏชัดเจนในคัมภีร์มหาภารตะ ศาสตราจารย์ พี.แอล. นาราสุ อธิบายไว้ดังนี้

"...ลักษณะที่ยืนยันว่าคัมภีร์มหาภารตะเป็นคัมภีร์หลังยุคพุทธกาล คือ ข้อพิสูจน์ในบรรพ ๑๒ ข้อ ๑๕ และ ๓๒ เขียนว่า "บุคคลทั้งหลายผู้สลัดทิ้งคัมภีร์พระเวท โกนศีรษะนุ่งห่มผ้าสีเหลืองท่องเที่ยวภิกขาจารดุจขอทาน" อายุคัมภีร์มหาภารตะประมาณ ค.ศ.๒๐๐ - ๔๐๐ ไม่ต้องสงสัยเลย โศลกที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์นั้นเป็นผลของการปรับปรุงศาสนาของพราหมณ์ในยุคที่ศาสนาฮินดูแข่งขันกับพระพุทธศาสนา คัมภีร์มหาภารตะคือสารานุกรมเรื่องโบราณนิยาย ปรัชญา ประวัติศาสตร์ หลักคำสอนศาสนา ปัจจุบันคัมภีร์มหาภารตะมีสถานภาพเป็น "ปัญจมเวท" มีเป้าหมายพิเศษสำหรับชนชั้นที่ไม่ได้จารึกเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเรียกว่า "สัจฉุทระส์" ชนชั้นที่สูงกว่าวรรณะศูทร์ อะไรคือความจำเป็นสำหรับพระเวทที่ ๕ - ปัญจมเวท ? คำตอบนี้ปรากฏชัดเจน คัมภีร์พระพุทธศาสนา (คัมภีร์เดียรถีย์ในสายตาของพราหมณ์) เป็นคัมภีร์เปิดกว้างสำหรับคนทุกคน แต่คัมภีร์พระเวทของพราหมณ์ สงวนไว้สำหรับการศึกษาของคนวรรณะพราหมณ์เท่านั้น เพราะฉะนั้นเพื่อต่อสู้กับคู่แข่งขันสำคัญ - พระพุทธศาสนา พราหมณ์จึงแต่งคัมภีร์ขึ้นมาใหม่สำหรับคนที่มิใช่วรรณะพราหมณ์ เพราะฉะนั้น คัมภีร์มหาภารตะจึงประกาศไว้ในบรรพที่ ๓ ข้อ ๒๑๖ บรรพที่ ๑๒ ข้อ ๑๔๓ และ ๑๔๕ ว่า "วรรณะศูทร์ไม่เพียงแต่อาจกลายเป็น "อสังกริโตทวิชา" หลังความตายเท่านั้น แต่ยังเป็นบุคคลที่ควรเคารพนับถือดุจคนเกิดใหม่ถ้าหากว่าวรรณะศูทร์มีหัวใจบริสุทธิ์ จิตใจชนะความชั่ว เพราะว่า...ไม่ใช่เพราะกำเนิด ไม่ใช่เพราะการประกอบศาสนพิธี ไม่ใช่เพราะการศึกษา ที่ทำให้คนเกิดใหม่ (เป็นวรรณะสูง) แต่เกิดจากการกระทำ...เป็นที่กระจ่างชัดที่สุดว่าคำสอนเรื่องความบริสุทธิ์ของวรรณะศูทร์ดังกล่าวข้างต้น ไม่ปรากฏมีเลยแม้ในคัมภีร์อุปนิษัท คำสอนนี้เป็นคำสั่งสอนบริสุทธิ์ของพระพุทธศาสนา ถูกนำมาสอนในรูปศาสนาพราหมณ์..."

คัมภีร์ภควัทคีตาส่วนที่เป็นภาคสำคัญของคัมภีร์มหาภารตะก็ปรากฏมีคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาในบรรพที่ ๒ โศลกที่ ๕๔. อรชุนถามว่า "...อะไร คือวิธีที่สามารถค้นพบเหตุผลของคน ? ใครคือบุคคลผู้ตั้งมั่นในสมาธิ - ความสงบสูงสุด ? โอ! ข้าแต่พระกฤษณะพระองค์ทรงสั่งสอนอย่างไร อะไรคือภาวะคนเช่นนั้น (คนมีความสงบสูงสุด) เขาปฏิบัติอย่างไรจึงบรรลุภาวะเช่นนั้น ?..."

คำถามที่อรชุนถามดังกล่าวข้างต้นนี้ มีโศลกตอบคำถามนี้จำนวน ๑๘ โศลก (โศลกที่ ๕๕-๗๒) โศลกเหล่านี้ถือว่าเป็น

คำสอนสำคัญที่สุดของคัมภีร์ภควัทคีตา มีการกล่าวถึง "สถิตะ - ปรัชญา" บุคคลผู้ตั้งมั่นในปัญญา โศลกทั้ง ๑๘ โศลกไม่มีการกล่าวถึงคำว่า "วิญญาณ" หรือ "ทฤษฎีเรื่องวิญญาณ" ซึ่งเป็นหัวใจของคัมภีร์ภควัทคีตา ดังที่ปรากฏในโศลกอื่น ๆ เลย เหตุผลในเรื่องนี้ก็คือ โศลก ๑๘ โศลกนั้น ได้คัดลอกเอามาจากคัมภีร์ธรรมบทของพระพุทธศาสนาทั้งหมด คาถาธรรมบทที่คัมภีร์ภควัทคีตา คัดลอกมาเขียนไว้เป็นโศลกที่ ๕๕ - ๗๒ เป็นคาถากล่าวถึงกระบวนการฝึกจิตให้ปราศจากกิเลสาสวะของพระภิกษุ มุ่งบรรลุพระนิพพาน เพื่อเป็นหลักฐานยืนยันว่า คัมภีร์ภควัทคีตา เป็นลูกหนี้คัมภีร์ธรรมบท จึงขอนำเสนอมาเปรียบเทียบให้ดูเป็นตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

คัมภีร์ภควัทคีตา (๒.๖๒) "...เมื่อบุคคลคิด ปรารถนาสรรพสิ่ง ความเกาะเกี่ยวผูกพัน สิ่งนั้น ๆ ย่อมเกิดมีขึ้น จากความเกาะเกี่ยว ความปรารถนาย่อมเกิด จากความปรารถนาความโกรธเคือง ย่อมเกิด..."

ธรรมบท "...ความเศร้าโศกย่อมเกิดจากความรัก ภัยย่อมเกิดจากความรัก ความเศร้าโศกย่อมไม่มีแก่คนผู้ปราศจากความรัก เมื่อปราศจากความรักแล้ว ภัยจะมีจากไหนเล่า ?..."

คัมภีร์ภควัทคีตา "...ความรู้สึกนึกที่เป็นอันตรายทั้งหลายย่อมถูกขจัดไป เมื่อเผชิญหน้ากับจิตของนักปราชญ์ ผู้ฝึกจิตดีแล้ว..."

ธรรมบท "...จิตดิ้นรน กวัดแกว่ง ควบคุมได้ยาก การฝึกจิตเป็นความดี จิตที่ฝึกดีแล้วย่อมนำความสุขมาให้..."

โศลกสุดท้าย (๒.๗๒) ที่คัมภีร์ภควัทคีตาลอกมาจากธรรมบท ๑๘ คาถา กล่าวอธิบายความหมายคำว่า นิรฺวาณ - นิพพาน ในความหมายของพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน คัมภีร์ภควัทคีตานอกจากคัดลอกคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาดังกล่าวมาแล้ว ยังนำแนวคิดสำคัญของพระพุทธศาสนา ไปแทรกไว้อย่างมากมายเช่น

๑. โศลกที่ ๑๑ และ ๖๖ อธิบายคำว่า "อยุกตัสยะ" และ "ภาวนา" ในแนวพระพุทธศาสนาโดยการอธิบายว่า คำว่า "อยุกตะ" คือบุคคลผู้ไม่ได้ปฏิบัติโยคะ คำว่า "ภาวนา" ได้แก่

(๑) เมตตา

(๒) กรุณา

(๓) มุทิตา

และ (๔) อุเบกขา

ในพระพุทธศาสนา คุณธรรม ๔ ประการนี้ เรียกว่า "พรหมวิหารธรรม-คุณธรรมของบุคคลผู้มีคุณความดีดุจพระพรหม"

๒. โศลกที่ ๒๐ ปรากฏมีคำว่า "โลกสังคหะ" คำนี้เป็นคำที่น่าวิเคราะห์อย่างยิ่ง คัมภีร์ศาสนาฮินดูก่อนยุคพระพุทธ-ศาสนาไม่ปรากฏว่ามีคำว่า "โลกสังคหะ" ในพระพุทธศาสนาคำนี้ได้แก่ "สังคหะวัตถุ ๔ ประการ" คือ

(๑) ทาน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
(๒) ปิยวาจา การกล่าววาจาไพเราะ
(๓) อัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์
(๔) สมานัตตตา การประพฤติตนเสมอต้นเสมอปลาย

๓. คำสั่งสอนในคัมภีร์ภควัทคีตาเรื่อง
(๑) อาหารที่ถูกสุขอนามัย
(๒) การนอนตรงเวลา
(๓) การเดิน (จงกลม) ออกกำลังกายตามเวลา

ปรากฏว่าเป็นหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา ที่สอนแก่พระโยคาวจรผู้บำเพ็ญเพียรเพื่อกำจัดกิเลส คำสั่งสอนเหล่านี้ล้วนเกิดมาจากประสบการณ์จริงของพระพุทธเจ้าเอง

๔. หลักปรัชญาที่ว่า "...บัณฑิตทั้งหลายกล่าวว่าความชั่วเป็นสิ่งที่ต้องละทิ้ง..." ก็ตรงกับคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย กล่าวไว้ชัดเจนว่าพระพุทธเจ้าทรงตรัสเล่าเรื่องความผิดในอดีตชาติของพระองค์ และทรงสั่งสอนให้พระสาวกทั้งหลายละเว้นการกระทำสิ่งที่ชั่วร้ายทั้งมวล

๕. คำว่า **"อนฺนํ จตุรวิธํ"** ที่กล่าวถึงอาหาร ๔ ประเภท ในบรรพที่ ๑๕ โศลก ๑๔ อธิบายว่าได้แก่ ...อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค... ของคัมภีร์ภควัทคีตาล้วนแล้วแต่คัดลอกเอามาจากหลักคำสอนพระพุทธศาสนาเรื่อง "ปัจจัยเครื่องอาศัยของบรรพชิต ๔ ประการ"

ดร.กาษี นัธ อุปะทะยะ อธิบายเรื่อง แนวคิด วจนะ และ วลี ที่ลอกเลียนเอาไปจากพระพุทธศาสนาว่า

"...แม้ว่าคำว่า "นิรวาณะ" จะปรากฏว่ามีใช้ในคัมภีร์ยุคพระเวทก็จริง แต่คำนี้ถูกนำมาอธิบายในความหมายที่ชัดเจนทางเทคนิคเป็นครั้งแรก ในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ในคัมภีร์อุปนิษัทก่อนยุคพุทธกาลไม่ปรากฏคำนี้เลย แต่มาปรากฏในคัมภีร์ภควัทคีตามากกว่า ๕ แห่ง สำหรับที่ว่าด้วยคุณความดีทั้งหลาย เช่น เมตตา กรุณา และศัพท์ที่กล่าวถึงกิเลสาสวะมีทั้งในคัมภีร์บาลีและคัมภีร์ภควัทคีตา ส่วนศัพท์ที่กล่าวบรรยายคุณลักษณะของ "มุนี" ที่คัมภีร์ภควัทคีตากล่าวอธิบายไว้ ล้วนแล้วแต่เป็นศัพท์ที่มีปรากฏในคัมภีร์บาลีทั้งสิ้น ศัพท์ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ไม่ปรากฏว่ามีในคัมภีร์อุปนิษัทก่อนพุทธกาล..."

"...คำที่คัมภีร์ภควัทคีตากล่าวว่าเป็นความชั่ว เช่น โกธะ มทะ ถัมภะ อติมานะ ก็ตรงกับคำที่ปรากฏในอมคันธสูตรของพระพุทธศาสนา ซึ่งได้แก่**...โกโธ มโท ถมฺโภ มานาติมาโน...** พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนเรื่อง "ญาณยัญญะ" การบูชาด้วยความรู้แจ้งซึ่งสัจธรรม ไว้ในทีฆนิกายและในกูฏทันตสูตร คัมภีร์ภควัทคีตา (๔.๓๓) ก็ลอกเลียนเอามาสอนเรื่อง "ฌานยัญญะ" แม้คำสั่งสอนเรื่องอริยมรรคมีองค์แปดของพระพุทธศาสนา คัมภีร์ภควัทคีตาก็ได้ลอกเลียนมาเป็นโยควิธี..."

กระบวนการการกลืนพระพุทธสาสนาของนักปราชญ์ฮินดูที่เกิดจากผลงานของสังกราจารย์ในศตวรรษที่ ๙ ดร.ทัส

คุปตะ แสดงความเห็นไว้ดังนี้ "...สังกราจารย์ได้ลอกเลียนแบบ..หลักคำสอน บทสนทนา ระเบียบวิธีการสอน ...จากพระพุทธศาสนา มิใช่เพียงแต่สังกราจารย์ผู้เป็นอาจารย์เท่านั้นที่ได้กระทำเช่นนี้ ศิษย์ทั้งหลายของเขา เช่น ศรีหารสะ, อานันทชนานะ ผู้ปรับปรุงคัมภีร์เวทานตะให้เข้าสู่ระบบเหตุผลของปรัชญาล้วนแต่เดิน (ลอกเลียน) ตามรอยเท้าของนาคารชุนและนักปราชญ์พระพุทธศาสนาคนอื่น ๆ ทั้งสิ้น..."

ส่วน วี.จี. ไนระ เขียนอธิบายกำเนิดคัมภีร์อัทไวตะ ไว้ดังนี้

"...โคทะปะทะอาจารย์คนสำคัญของสังกราจารย์ผู้นี้มีชื่อปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา นักปรัชญามากหลายพากันสรรเสริญว่าเป็นนักบุญของพระพุทธศาสนาเสียด้วยซ้ำไป ในคัมภีร์มันทุกยะ กริกะส์ อรรถกถามันทุกยะ อุปนิษัท ซึ่งโคทะปะทะเป็นผู้แต่ง เขากล่าวถึงพระนามพระพุทธเจ้าไว้หลายแห่งได้รวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนามากหลาย เอามาไว้ในคัมภีร์กริกะส์ทั้งหลายของเขา หลักฐานเหล่านี้เป็นการพิสูจน์ชัดเจนแล้วว่าโคทะปะทะปรับปรุงคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาให้เข้ากับคำสอนคัมภีร์เวทานตะ โดยแรงดลใจจากโคทะปะทะผู้เป็นอาจารย์ สังกราจารย์จึงได้เขียนอรรถกถาอธิบายคัมภีร์อุปนิษัทที่สำคัญ ๆ ไว้มากหลาย กับทั้งเขียนอธิบายปรัชญามายะวาทะ ปรัชญาอัทไวตะของเขาเอง ข้อนี้เป็นผลทำให้นักปรัชญาผู้มีชื่อเสียงหลายคนเข้าใจว่า สังกราจารย์เป็นสาวกของพระพุทธศาสนา คัมภีร์ปัทมะ ปุราณะของศาสนาฮินดูกล่าวว่า

สังกราจารย์คือพุทธศาสนิกชนในร่างปลอมเป็นฮินดู กับทั้งได้คัดค้านปรัชญามายะวาทะของสังกราจารย์ว่าเป็นหลักคำสอนที่ไม่เป็นจริง คัมภีร์มัทวะจารยะ ปุราณะและคัมภีร์ยมุนะจารยะปุราณะ ก็เขียนโจมตีสังกราจารย์อย่างรุนแรงเช่นเดียวกัน ส่วนชาวฮินดูผู้เคร่งครัดทั้งหลายพากันเรียกสังกราจารย์ว่า "ปรัจฉันนะ พุทธะ" ในคัมภีร์ทสวัตระ สโตตระ สังกราจารย์ กล่าวถึงพระพุทธเจ้าว่า "พระจักรพรรดิแห่งโยคีทั้งหลายในกาลียุค" จากหลักฐานตัวอย่างดังกล่าวมา ย่อมเป็นเครื่องพิสูจน์ได้แล้วว่า ผู้แต่งคัมภีร์อัทไวตะ เวทานตะ ได้สร้างคำสอนของตนขึ้นมาจากคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาและนาคารชุนได้พัฒนาในกาลต่อมา..."

ส่วนลัทธิภักติ (The Bhakti Movement) ซึ่งมีบทบาทสำคัญมากในสังคมอินเดียนั้น ก็มีรากฐานกำเนิดมาจากคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน หลังจากที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จดับขันธ์ปรินิพพานไปแล้ว ประชาชนทั้งหลายผู้มีอจลศรัทธาแน่วแน่ในพระองค์ ต่างพากันไปสักการะบูชาพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ที่บรรจุไว้ในสถูปเจดีย์ต่าง ๆ ในประเทศอินเดีย เป็นการน้อมระลึกถึงนวหรคุณของพระองค์ เวลาเดียวกันก็เป็นการบำเพ็ญจิตภาวนา ทำจิตใจให้สงบเพื่อทำลายกิเลสาสวะ การไหว้บูชาพระบรมสารีริกธาตุนี้เองคือพลังผลักดันให้เกิด "ขบวนการลัทธิภักติ" ขึ้น ฮาร์ ดายัล เขียนอธิบายเรื่องนี้ไว้ ดังนี้

"...คำว่า "ภักติ" เป็นศัพท์เฉพาะทางศาสนาเกิดขึ้นครั้งแรกในคัมภีร์ของพระพุทธศาสนามิใช่คัมภีร์ศาสนาฮินดู กล่าวคือปรากฏในเถรคาถา คำว่า "เถรคาถา" คือการรวบรวมคาถาของพระอรหันต์สาวกของพระพุทธเจ้าในยุคพุทธกาล การรวบรวมคาถานี้กระทำกันในศตวรรษที่ ๓ ก่อนคริสต์กาล แต่ว่าหลักแนวคิดเรื่องภักติปรากฏในคัมภีร์บาลีโบราณ เรียกคำนี้ว่า "สทฺธา" คำนี้มีใช้ในคัมภีร์บาลีโบราณ เป็นห้วงเวลาศตวรรษที่ ๕ ก่อนคริสต์ศตวรรษ ในยุคพุทธกาลนั้น ศรัทธาในพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งสำคัญมาก ในกระบวนการพัฒนาจิตใจของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ความยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ อาจทำให้เกิดลัทธิภักติสำหรับพระองค์ขึ้นมาได้ ลัทธิภักติคือ "บุคลิกภาพ" ที่สร้างความมีชัยแห่งขบวนการทางศาสนา หลักคำสอนและข้อปฏิบัติได้แผ่รัศมีออกมาจากบุคลิกภาพขององค์ศาสดา ลัทธิภักติไม่สามารถเกิดขึ้นได้เอง โดยปราศจากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์แห่งชีวิตและผลงานของมหาบุรุษ..."

ฮาร์ ดายัล อธิบายต่อไปว่า "...เนื่องจากว่าพุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้ลดศักดิ์ศรีของเทวดาทั้งหลายลงไป จึงได้สถาปนาพระพุทธเจ้าเข้าดำรงฐานะแทนที่เทวดาเหล่านั้น เพราะฉะนั้น จึงเป็นการแน่นอนทีเดียวว่า อุดมการณ์ของลัทธิภักติจะต้องเกิดจากพระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรก มิใช่เกิดจากศาสนาฮินดู พระวิษณุและพระศิวะมีสถานภาพเป็นเทพชั้น ๒ ในบัญชีรายนามเทวดาที่ปรากฏในคัมภีร์ทีฆนิกาย เทพทั้งสองนี้เป็นรองพระพรหม ลัทธิพระวิษณุและลัทธิพระศิวะยังไม่มีความสำคัญ ในศตวรรษที่ ๕ ก่อนคริสต์กาล ในศาสนาฮินดูลัทธิภักติเป็นนิกายที่บูชาพระวิษณุและพระศิวะ แม้ว่าคัมภีร์ภควัทคีตาเองก็เกิดมีขึ้นในยุคหลังพุทธกาล เพราะฉะนั้น โดยเหตุผลที่อ้างมาแล้ว และข้อมูลทางประวัติศาสตร์ จึงสรุปได้แน่นอนว่า พระพุทธศาสนาเป็นที่มาแห่งลัทธิภักติ..."

พวกฮินดูทั้งหลายไม่เพียงแต่ปฏิรูปและปรับปรุงระบบศาสนาพราหมณ์ให้มีรากฐานตรงกับคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาเท่านั้น ยังได้เปลี่ยนแปลงวัดพระพุทธศาสนานับร้อยให้เป็นวัดฮินดู ทำลายองค์พระพุทธปฏิมาแล้วนำรูปเทพเจ้าและเทพีตั้งไว้แทนที่องค์พระพุทธปฏิมา เพียงเท่านี้ก็หามิได้ มหาวิหารใหญ่ของพระพุทธศาสนาที่พุทธคยา - ดินแดนตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าก็ถูกดัดแปลงแปรสภาพเช่นเดียวกัน และตกเป็นสมบัติส่วนตัวของมหันต์ฮินดูจนถึง ค.ศ. ๑๙๕๒ ใน ค.ศ. ๑๘๖๐ - ๑๘๖๑ ห้วงเวลาที่เซอร์คันนิงแฮมค้นพบนครกุสินาราสถานเสด็จดับขันธ์ปรินิพพานของพระพุทธเจ้า ได้ค้นพบว่าเจดีย์ที่สร้างไว้ ณ จุดถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ ถูกพวกฮินดูดัดแปลงเป็นวัดฮินดู เหนือสถูปเจดีย์ถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ พวกฮินดูได้สร้างสถูปรัมภาภาวนีขึ้นแทนที่ วิหารฮินดูที่ยังเหลืออยู่ล้วนแต่สร้างถวายเทพเจ้าในศาสนาฮินดูปัจจุบันเป็นวัดนิกายไศวะและวัดนิกายวิษณุ วัดฮินดูแห่งมัทวะ

"...คำว่า "ภักติ" เป็นศัพท์เฉพาะทางศาสนาเกิดขึ้นครั้งแรกในคัมภีร์ของพระพุทธศาสนามิใช่คัมภีร์ศาสนาฮินดู กล่าวคือปรากฏในเถรคาถา คำว่า "เถรคาถา" คือการรวบรวมคาถาของพระอรหันต์สาวกของพระพุทธเจ้าในยุคพุทธกาล การรวบรวมคาถานี้กระทำกันในศตวรรษที่ ๓ ก่อนคริสต์กาล แต่ว่าหลักแนวคิดเรื่องภักติปรากฏในคัมภีร์บาลีโบราณ เรียกคำนี้ว่า "สทฺธา" คำนี้มีใช้ในคัมภีร์บาลีโบราณ เป็นห้วงเวลาศตวรรษที่ ๕ ก่อนคริสต์ศตวรรษ ในยุคพุทธกาลนั้น ศรัทธาในพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งสำคัญมาก ในกระบวนการพัฒนาจิตใจของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ความยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ อาจทำให้เกิดลัทธิภักติสำหรับพระองค์ขึ้นมาได้ ลัทธิภักติคือ "บุคลิกภาพ" ที่สร้างความมีชัยแห่งขบวนการทางศาสนา หลักคำสอนและข้อปฏิบัติได้แผ่รัศมีออกมาจากบุคลิกภาพขององค์ศาสดา ลัทธิภักติไม่สามารถเกิดขึ้นได้เอง โดยปราศจากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์แห่งชีวิตและผลงานของมหาบุรุษ..."

ฮาร์ ดายัล อธิบายต่อไปว่า "...เนื่องจากว่าพุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้ลดศักดิ์ศรีของเทวดาทั้งหลายลงไป จึงได้สถาปนาพระพุทธเจ้าเข้าดำรงฐานะแทนที่เทวดาเหล่านั้น เพราะฉะนั้น จึงเป็นการแน่นอนทีเดียวว่า อุดมการณ์ของลัทธิภักติจะต้องเกิดจากพระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรก มิใช่เกิดจากศาสนาฮินดู พระวิษณุและพระศิวะมีสถานภาพเป็นเทพชั้น ๒ ในบัญชีรายนามเทวดาที่ปรากฏในคัมภีร์ทีฆนิกาย เทพทั้งสองนี้เป็นรองพระพรหม ลัทธิพระวิษณุและลัทธิพระศิวะยังไม่มีความสำคัญ ในศตวรรษที่ ๕ ก่อนคริสต์กาล ในศาสนาฮินดูลัทธิภักติเป็นนิกายที่บูชาพระวิษณุและพระศิวะ แม้ว่าคัมภีร์ภควัทคีตาเองก็เกิดมีขึ้นในยุคหลังพุทธกาล เพราะฉะนั้น โดยเหตุผลที่อ้างมาแล้ว และข้อมูลทางประวัติศาสตร์ จึงสรุปได้แน่นอนว่า พระพุทธศาสนาเป็นที่มาแห่งลัทธิภักติ..."

พวกฮินดูทั้งหลายไม่เพียงแต่ปฏิรูปและปรับปรุงระบบศาสนาพราหมณ์ให้มีรากฐานตรงกับคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาเท่านั้น ยังได้เปลี่ยนแปลงวัดพระพุทธศาสนานับร้อยให้เป็นวัดฮินดู ทำลายองค์พระพุทธปฏิมาแล้วนำรูปเทพเจ้าและเทพีตั้งไว้แทนที่องค์พระพุทธปฏิมา เพียงเท่านี้ก็หามิได้ มหาวิหารใหญ่ของพระพุทธศาสนาที่พุทธคยา - ดินแดนตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าก็ถูกดัดแปลงแปรสภาพเช่นเดียวกัน และตกเป็นสมบัติส่วนตัวของมหันต์ฮินดูจนถึง ค.ศ. ๑๙๕๒ ใน ค.ศ. ๑๘๖๐ - ๑๘๖๑ ห้วงเวลาที่เซอร์คันนิงแฮมค้นพบนครกุสินาราสถานเสด็จดับขันธ์ปรินิพพานของพระพุทธเจ้า ได้ค้นพบว่าเจดีย์ที่สร้างไว้ ณ จุดถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ ถูกพวกฮินดูดัดแปลงเป็นวัดฮินดู เหนือสถูปเจดีย์ถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ พวกฮินดูได้สร้างสถูปรัมภาภาวานีขึ้นแทนที่ วิหารฮินดูที่ยังเหลืออยู่ล้วนแต่สร้างถวายเทพเจ้าในศาสนาฮินดูปัจจุบันเป็นวัดนิกายไศวะและวัดนิกายวิษณุ วัดฮินดูแห่งมัทวะ

ที่ชาล กุสะ ตรงกันข้ามกับโคหะติในแคว้นอัสสัม อดีตกาลเป็นสถูปเจดีย์ศักดิ์สิทธิ์ในพระพุทธศาสนา

วัดชคัญญะถะ วัดฮินดูที่มีชื่อเสียง ณ ปุรีในแคว้นโอริสสา แต่เดิมเป็นวัดพระพุทธศาสนา มีข้อพิสูจน์ความจริงในเรื่องนี้อย่างไม่ต้องสงสัย เพราะว่าปัจจุบันมีการค้นพบศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกมหาราช จารึกสัญลักษณ์พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสังฆเจ้า ศิลาจารึกที่ค้นพบนี้เหมือนกันกับศิลาจารึกที่วัดฮินดูชคัญญะถะ วัดฮินดูพะละภัทระ และวัดฮินดูสุภัทระ ดร.ฮาร์เรกฤษณะ มาห์ตับ เขียนอธิบายเรื่องนี้ว่า

"...ในรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช ประชาชนชาวสะวะรัสแคว้นโอริสสา เปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนา พระสถูปเจดีย์ได้รับการก่อสร้างที่ปุรี มีสัญลักษณ์ของพระรัตนตรัยประดิษฐาน ณ สถูปเจดีย์ ประมาณศตวรรษที่ ๑ ก่อนคริสต์กาล หรือประมาณ ค.ศ. ๑๐๐ พระพุทธศาสนาแผ่เข้าแคว้นโอริสสา ประชาชนเคารพบูชาพระพุทธปฏิมาและรูปพระโพธิสัตว์ ประชาชนสะวะรัสแคว้นโอริสสาบูชาสัญลักษณ์พระรัตนตรัย การเคารพบูชาสัญลักษณ์พระพุทธศาสนานี้ ปัจจุบันยังคงกระทำกันอยู่ในหมู่ประชาชนสะวะรัส ความจริงแล้วสัญลักษณ์ที่ชาวสะวะรัสบูชากันในปัจจุบันนี้ คือ การรวมคำภาษาบาลี ๒ คำ คือ คำว่า "สุ" กับคำว่า "ติ" เป็น "สุติ" และกลายเป็น "รูปสวัสติกะ" สัญลักษณ์พระรัตนตรัยรวมกันแล้วเรียกว่า "ชคัญญะถะ" คำว่า "ชคัญญะถะ" เป็นพระนามอีกพระนาม

หนึ่งของพระพุทธเจ้าในภาษาทิเบต เพราะฉะนั้น คำว่า "ชคัญญะถะ" จึงมีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา กาลต่อมาคำว่าชคัญญะถะหมายถึงพระวิษณุ เมื่อคัมภีร์ตันตระถูกเขียนขึ้นมา นับแต่นั้นเป็นต้นมาการนับถือสัญลักษณ์จึงเสื่อมลง สัญลักษณ์พระรัตนตรัยที่ปรากฏบนแผ่นกระดาน จึงพยายามกระทำให้คล้ายคลึงกับรูปกายมนุษย์มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้..."

พิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ศนานะ ยัตระ (พิธีอาบน้ำ) และรถะยัตระ (พิธีล้างยานพาหนะ) เกิดมีขึ้นภายหลังรูปแกะสลักด้วยไม้ พิธีศนานะยัตระ ฉลองกันในวันเพ็ญเดือนไชษฐะ ในอดีตนั้น การสรงน้ำพระพุทธปฏิมากระทำกันในวันขึ้นปีใหม่ เพราะฉะนั้น พิธีศนานะ ยัตระ - พิธีอาบน้ำ จึงมีกำเนิดมาจากศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา ส่วนว่าพิธีรถะ ยัตระ - พิธีล้างยานพาหนะก็มีกำเนิดมาจากพระพุทธศาสนาเช่นกัน พระภิกษุฟาเหียนซึ่งเดินทางรอนแรมจากประเทศจีนมาถึงประเทศอินเดียในคริสต์ศตวรรษที่ ๕ เล่าเรื่องพิธีรถะ ยัตระ ที่นครโขตัน พิธีที่พระภิกษุฟาเหียนเล่าไว้นั้น เหมือนกับพิธีศนานะยัตระของชาวชคัญญะถะในประเทศอินเดียปัจจุบัน พระภิกษุฟาเหียนเล่าว่าพิธีรถะ ยัตระ ของชาวโขตัน กระทำกันในเดือนอัษฑะ พระเจ้าแผ่นดินทรงล้างพื้นราชพาหนะ พิธีรถะยัตระของชาวชคัญญะถะก็กระทำในเวลาใกล้เคียงกัน พระเจ้าแผ่นดินแคว้นโอริสสาทรงล้างพื้นพระราชวังดุจว่าพระองค์เป็นข้าทาส พิธีรถะ ยัตระ นี้ ไม่ปรากฏว่ามีในพิธีกรรมบูชาพระ

กฤษณะวิสุทธิเทวะเลย เป็นที่น่าสังเกตว่าประชาชนผู้ประกอบพิธี ศนานะ ยัตระ และ พิธีรถะ ยัตระ ที่ (๑) ชคัญญะถะ (๒) พละภัทระ และ (๓) สุภัทระล้วนแล้วแต่เป็นประชาชนวรรณไทตะ ลูกหลายเหลนของชาวสะวะรัสทั้งสิ้น..."

ตัวอย่างอันสมควรอย่างยิ่งแก่การนำมากล่าวไว้ ณ ที่นี้ก็คือ วัดวิษณุบาท ณ เมืองคยา บุญสถานสำคัญของพวกฮินดู เมืองคยาเป็นศูนย์กลางสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากหลายของฮินดู วัด ต้นไม้ แม่น้ำ ภูเขา ศูนย์กลางสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในคยาเกษตร คือ วัดวิษณุบาท ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำพัลกุ เนรัญชรา เป็นวัดที่มีชื่อเสียงมากที่สุด กล่าวเล่ากันมาว่าเป็นสถานที่พระวิษณุใช้พระบาทเหยียบศีรษะคยาอสูร ทำให้คยาอสูรเคลื่อนไหวไม่ได้นานแสนนานมาแล้ว ชาวฮินดูทั้งหลายพากันกราบไหว้บูชารอยบาทในวัดวิษณุบาท เพราะเชื่อตามโบราณนิยายที่เล่ากันมา แต่ตามความเป็นจริงนั้นรอยบาทนั้นเป็น "รอยพระพุทธบาทของพระพุทธเจ้า" ที่ถูกพวกฮินดูตกแต่งเปลี่ยนแปลง หลังจากที่พระพุทธศาสนาได้เสื่อมสูญไปจากพุทธคยาและพื้นที่อาณาบริเวณใกล้เคียง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเคยเสด็จผ่านเมืองคยา ๒ ครั้ง ครั้งแรกเสด็จจากนครราชคฤห์ไปสู่อุรุเวลา ครั้งที่สองเสด็จจากนครพาราณสีกาลภายหลังจากแสดงปฐมเทศนาธรรมจักกัปปวัตนสูตรแก่พระปัญจวัคคีย์ พระองค์ทรงแสดงอาทิตตปริยายสูตรแก่ชฎิลทั้งหลายจำนวน ๑,๐๐๐ คน ขณะเมื่อทรง

ประทับอยู่บนภูเขาคยาศีรษะ ปัจจุบันภูเขานี้เรียกว่า "ภูเขาพรหมโยนิ" เพราะฉะนั้น กาลเมื่อพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองสายธารบุญจาริกของมวลพุทธศาสนิกชนจึงหลั่งไหลมาสู่พุทธคยาสถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า วัดพระพุทธศาสนามากมายจึงเกิดมีขึ้นในพื้นที่พุทธคยาและอาณาบริเวณใกล้เคียง วัดพระพุทธศาสนาวัดหนึ่งได้สร้างไว้ ณ จุดที่พระพุทธเจ้าประทับ "พระบาท" เป็นครั้งแรก เมื่อเสด็จข้ามแม่น้ำเนรัญชรา ขณะเสด็จจากนครราชคฤห์สู่คยา วัดที่สองสร้าง ณ สถานที่เมื่อพระพุทธเจ้าประทับบนภูเขาคยาศีรษะ ส่วนวัดที่สามสร้างไว้ ณ สถานที่เกิดของชฎิลสามพี่น้อง คือ คยากัสสปะ, นที กัสสปะ และ อุรุเวลกัสสปะ ในคริสต์ศตวรรษที่ ๗ กาลเมื่อพระภิกษุเหี้ยนจังเดินทางรอนแรมมานมัสการพุทธคยา ได้พบว่ามีสถูปเจดีย์ใหญ่โตอยู่ ณ พื้นที่ดังกล่าวมาแล้ว ทุกสถูปเจดีย์มีรอยพระพุทธบาท รอยพระพุทธบาทนี้เป็นที่สักการะเคารพสำคัญยิ่งของพุทธศาสนิกชนทั้งหลายในพื้นที่พุทธคยาและพื้นที่ใกล้เคียง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนมนุษยชาติเรื่อง "ไตรลักษณ์" จากคำสั่งสอนของพระองค์ พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย ย่อมตกอยู่ในสภาวะไตรลักษณ์เช่นเดียวกัน กาลเมื่อพระพุทธศาสนาได้เสื่อมลงไป พวกฮินดูพากันเข้าไปยึดครองพื้นที่พุทธคยา เปลี่ยนแปลงแปรสภาพวัดพระพุทธศาสนาทุกวัดให้กลายสถานภาพเป็นวัดฮินดู กลายเป็น "เทวสถาน" ของเทพเจ้าทั้งหลายในศาสนาฮินดู ในกรณีรอยพระพุทธบาทนั้นเล่า

พวกฮินดูได้ประกาศว่า นี่คือ "วิษณุบาท-รอยเท้าพระวิษณุ" การที่พวกฮินดูกระทำเช่นนี้ก็เพื่อเอาชนะจิตใจมวลชนนั่นเอง ดร.ราชเนทราราลมิตรา อธิบายเรื่องนี้ไว้ ดังต่อไปนี้

"...เดิมทีการเคารพบูชากระทำต่อพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า กาลต่อมาเมื่อมีพระพุทธปฏิมาแพร่หลาย รอยพระพุทธบาทจึงถูกสร้างขึ้นควบคู่กันกับพระพุทธปฏิมา ในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาทุกประเทศ การจารึกรอยพระพุทธบาทถือว่าเป็นการแสดงความเคารพบูชาอย่างสูง รอยพระพุทธบาทนี้จะประดิษฐานไว้ในสถานที่เด่นที่สุดของวัดนั้น ๆ ครั้นเมื่อพวกฮินดูมีอำนาจยึดครองพุทธคยา ความรู้สึกของประชาชนในการเคารพบูชารอยบาทศักดิ์สิทธิ์มีมากจนไม่อาจขจัดให้หมดไปจากจิตใจประชาชน พวกพราหมณ์จึงประกาศว่า รอยพระพุทธบาท คือ รอยวิษณุบาท สิ่งเคารพนับถือสูงสุดของสถานที่นั้น..."

รอยบาทในวัดวิษณุบาทของฮินดูถูกสร้างขึ้นมาใหม่ใน ค.ศ. ๑๘๐๐ โดย อะฮิลยา ไบฮอลการ์ ตามพระราชเสาวณีย์ของพระนางมารธา รอยบาทนี้แกะสลักลงไปในแผ่นหิน เมื่อรอยบาทถูกเช็ดถูและล้างนานนับด้วยศตวรรษ ๆ รอยบาทจึงลบเลือนจางไป เพราะฉะนั้น จึงเป็นลัทธิสัจนิยม ที่จะกล่าวว่า รอยบาทในวัดวิษณุบาทนั้น เดิมทีเป็นรอยพระพุทธบาท ที่พวกนักบวชฮินดูตู่เอามาเป็นของตน ในกาลเมื่อพระพุทธศาสนาเสื่อม หลักฐานต่อไปนี้ เป็นข้อพิสูจน์แนวคิดของเราในเรื่องนี้

(๑) เมืองคยาเปลี่ยนสถานภาพมาสู่ภาวะปัจจุบันในโลกฮินดู เมื่อพระพุทธศาสนาเสื่อมสูญไปจากประเทศอินเดียแล้ว

(๒) เพื่อสร้างให้ประชาชนเคารพศรัทธาคยาภายใต้การปกครองของศาสนาฮินดู พวกฮินดูจึงได้ประดิษฐ์เรื่องเทพนิยายเหลือเชื่อ คยาอสูรขึ้นมาสั่งสอนประชาชน

(๓) ในประเทศอินเดียนั้นการสั่งสอนให้เคารพรอยบาทไม่ปรากฏว่ามีในคำสอนของลัทธิใดของศาสนาฮินดู

(๔) ในคัมภีร์คยา มหาตมะยะ (วายุ ปุราณะ) มีโศลกกล่าวว่า นักธุดงค์จาริกก่อนการตายและถูกเผาที่วัดวิษณุบาท ควรเดินทางไปโพธิคยา สักการะต้นโพธิ์ มีมนต์พิเศษสำหรับสวดสักการะต้นโพธิ์ว่า "...ข้าแต่ต้นโพธิที่สูงศักดิ์เนื่องจากว่า พระนารายณ์มักประทับอยู่ในต้นของท่าน เพราะฉะนั้น ท่านจึงเป็นต้นไม้มีคุณอนันต์ที่สุด เหนือกว่ารุกขชาติทั้งปวงบรรดามี..." (วายุ ปุราณะ บรรพ ๓-๒๔-๒๗ และ ๘๑)

(๕) นักบวชฮินดูในวัดวิษณุบาท เรียกชื่อว่า "คยาวาลส์" นักปราชญ์บางคนมีความเห็นว่า นักบวชเหล่านี้เดิมทีเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา แต่ได้เปลี่ยนเพศมาเป็นนักบวชฮินดูโดยคำสอนของสังกราจารย์ และเรียกตนเองว่า "คยาวาลส์" นักบวชเหล่านี้มิได้สืบสายนักบวชตามระบบวรรณะของพราหมณ์ ประกาศตนว่าเป็นคนพิเศษที่พระพรหมทรงสร้างมาเพื่อปฏิบัติหน้าที่โดยเฉพาะที่คยาเท่านั้น

ศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาอินดู มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงมา ๓ ยุคด้วยกัน คือ

๑. ยุคพระเวท

๒. ยุคศาสนาพราหมณ์

๓. ยุคศาสนาฮินดู

ดร.ราธกฤษนัน อธิบายเรื่องนี้ว่า "...ศาสนาพราหมณ์นั้นโดยผลแห่งอิทธิพลของพระพุทธศาสนา จึงได้ปรับปรุงศาสนาให้กลมกลืนกับความเป็นมนุษยชาติและเหตุผล..." โดยวิธีดังกล่าวนี้ ศาสนาฮินดูจึงได้ดูดกลืนเอาหลักคำสอนและข้อปฏิบัติที่ดีของพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นของตน เมื่อศาสนาฮินดูรวมเอาพระพุทธเจ้าเป็นเทพเจ้าองค์หนึ่งของศาสนาฮินดู พระพุทธศาสนาจึงเป็นเพียงลัทธิใดลัทธิหนึ่งเท่านั้น พระพุทธศาสนาได้สูญเสียความเป็นเอกภาพของตนไปจนหมดสิ้น กาลผ่านไป...กาลผ่านไป พระพุทธศาสนาก็ได้สูญหายไปจากประเทศอินเดีย - ดินแดนมาตุภูมิของตน.

ความเสื่อมภายในพระพุทธศาสนา

นอกจากสาเหตุภายนอกทั้งหลายที่ทำให้พระพุทธศาสนาต้องเสื่อมสูญไปจากประเทศอินเดียแล้ว ยังมีสาเหตุภายในหลายประการซึ่งเป็นตัวเร่งให้พระพุทธศาสนาเสื่อมสูญเร็วเข้าไปอีก กล่าวโดยสรุปสาเหตุภายในเหล่านี้ ได้แก่

(๑) พระภิกษุ - ศาสนทายาท หลังพุทธกาลขาดความกระตือรือร้นในการประกาศพระพุทธศาสนา

(๒) ขาดองค์กรพุทธศาสนิกชนผู้มีมโนปณิธานเด็ดเดี่ยว "พลีชีพ" เพื่อพิทักษ์รักษา ปกป้อง เผยแผ่สัจธรรมของพระพุทธศาสนา

(๓) ขาดขนบประเพณีและศาสนพิธีทางสังคมและศาสนาที่โดดเด่น

(๔) พระพุทธศาสนาลัทธิมหายานนำเทพเจ้าของศาสนาฮินดูเข้ามาในคำสอนว่าด้วยเทวดาของพระพุทธศาสนา

...ไม่ต้องสงสัยเลย พุทธบริษัท ๔ คือ พระภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ย่อมต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อชะตากรรมอันน่าเศร้าสลดที่สุดซึ่งเกิดขึ้นต่อพระพุทธศาสนา เป็นความบกพร่องร้ายแรงที่สุด ความผิดมหันต์ที่สุดของพุทธบริษัท ยิ่งกว่าบาปที่เป็น "อนันตริยกรรม" ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษาที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนพระภิกษุทั้งหลาย นอกจากจะให้มุ่งมั่นแน่วแน่ในขบวนการพัฒนาจิตเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสาสวะแล้ว ยังทรงพร่ำสอนให้พระภิกษุทั้งหลายบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมหรือบำเพ็ญตนเป็นมิตรแท้ เป็นนักปรัชญาหรือผู้นำทางจิตวิญญาณของประชาชนอีกด้วย พระพุทธเจ้าทรงเป็นศาสดาองค์แรกในประเทศอินเดียและของโลก ที่ทรงตรัสสั่งสอนสาวกด้วยพระดำรัสหนักแน่นว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่มหาชน...

พระพุทธเจ้าทรงเป็น "ปฐมศาสดา" ผู้วางอุดมการณ์การสละโลกิยสุขทุกประการ - บุตรภรรยา ทรัพย์ศฤงคาร ปราสาท ๓ ฤดู นางสนมกำนัลนับร้อย ใฝ่แสวงหาโลกุตตรสุข เสด็จท่องเที่ยวไปยังคามนิคม นครน้อยใหญ่ สั่งสอนประชาชน บำเพ็ญโลกัตถจริยา ญาตัตถจริยาและ พุทธัตถจริยา สมบูรณ์ครบถ้วน ตรัสสั่งสอนพระภิกษุว่า "...พระภิกษุต้องภิกขาจารดำรงชีวิตอยู่โดยการบริโภคภัตตาหารเพียงวันละมื้อ..." การปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระบรมศาสดาอย่างเคร่งครัด ทำให้พระภิกษุทั้งหลายในยุคพุทธกาล บรรลุมาตรฐานสูงสุดแห่งความเป็น "สมณะ" และ "การบริการ" แก่ประชาชน เอกลักษณ์โดดเด่นเช่นว่านี้เองได้ผลิตผลอย่างมหัศจรรย์ ทำให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มหาชนเคารพบูชาในมัชฌิมประเทศของอินเดียโบราณกาล !

...แต่น่าเศร้าใจยิ่งนัก พระภิกษุทั้งหลายหลังยุคพุทธกาล กาลเมื่อวัดพระพุทธศาสนาทั้งหลาย เป็นแหล่งร่ำรวยมั่งคั่งด้วยสมบัติมีค่ามากมาย มีที่ดินดีที่สุดของประเทศซึ่งประชาชนผู้เปี่ยมศรัทธาน้อมถวายแก่วัด พระภิกษุทั้งหลายต่างทุ่มเทเวลาให้กับการคร่ำเคร่งในการศึกษาปรัชญาพุทธธรรม หย่อนในด้านการเผยแผ่อบรมสั่งสอนประชาชน เมื่อพระภิกษุเหินห่างจากประชาชนมากขึ้น ๆ สัมพันธภาพระหว่างพระภิกษุ - อุบาสกอุบาสิกา ย่อมมีช่องว่างมากขึ้น ๆ เป็นเงาตามตัว ณ จุดนี้เองพระพุทธศาสนาเริ่มอ่อนพลังลง...อ่อนพลังลง สภาวะของสังฆมณฑลหลังพุทธกาล ก่อนหน้าที่ม่านบนเวทีความรุ่งโรจน์ของพระพุทธศาสนาจะปิดฉากดำมืดลง วิเคราะห์ได้จากข้อเขียนของ เซอร์ คันนิ่งแฮม นักธรณีวิทยา นักค้นคว้าและนักปราชญ์ ซึ่งเขียนไว้ ดังนี้

"...ความจริงแล้ว พระพุทธศาสนากลายเป็นเพียงลัทธิที่เฒ่าชราและอ่อนแอ กาลเมื่อพระภิกษุทั้งหลายเลิกภิกขาจารไปตามบ้านประชาชนในยามรุ่งอรุณดุจครั้งพุทธกาล แต่ดำรงชีวิตจากรายได้ที่ดินกว้างไพศาลที่ประชาชนถวายไว้แก่วัด จริยวัตรความเป็น "สมณะ" และ "ภิกษุ" หลังพุทธกาลไม่เหมือนกับความเป็น "สมณะ" และ "ภิกษุ" ยุคพุทธกาล... ยุคพุทธกาลพระภิกษุทั้งหลายฉลาดปราชญ์เปรื่อง ร่างกายอดทนต่อฤดูกาลในการท่องเที่ยวไปตามคามนิคมสั่งสอนประชาชน จิตใจมุ่งมั่นมุมานะบำเพ็ญเพียร เพื่อจิตหลุดพ้นจากกิเลสาสวะ ดำรงชีวิตบริสุทธิ์เรียบง่ายเป็นเยี่ยงอย่างอันดีที่สุดแก่มหาชน อัตลักษณ์ดังกล่าวนี้ ปลุกเร้าความเลื่อมใสศรัทธาของมหาชนยิ่งนัก...แต่ร่างกายของภิกษุทั้งหลายหลังยุคพุทธกาล ดำเนินไปสู่ทางบาปธรรม ดำรงชีวิตไร้กัมมันตภาพ ชีวิตประจำวันจำเจน่าเบื่อหน่ายแต่ภายในวัด...จริงอยู่อาจมีภาพเด่นบางประการของพระพุทธศาสนาหลงเหลืออยู่บ้าง แต่ก็ปราศจากความกระตือรือร้น ในการเลิกละทิ้งการดำรงชีวิตจำเจไร้คุณค่า จนเกิดมีพลังเร่าร้อน

จนลุกโชติช่วงขึ้นในดวงจิตของพระภิกษุทุกรูปให้ลุกขึ้นมาทำการเผยแผ่ - ประกาศพระพุทธศาสนา ตามรอยพระยุคลบาทพระบรมครู..."

"...ในอดีตกาล พระภิกษุทั้งหลายในวัดทั้งหลาย เช่น เชตวนาราม โฆสิตาราม และ ปุปผาราม มีวิถีชีวิตแนวพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด พระพุทธศาสนารุ่งเรือง วัดรุ่งเรือง วัดกลายเป็นบุญสถานของประชาชน พระภิกษุทั้งหลายเคร่งครัดในพระวินัย มุมานะบำเพ็ญเพียรภาวนาทางจิต ตั้งหน้าเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์แก่มหาชน...แต่กาลหลังพุทธกาล กาลผ่านไป...กาลผ่านไป พระภิกษุเริ่มละเลยพระวินัย การเผยแผ่น้อยลง น้อยลงตามลำดับพระภิกษุไม่เจริญรอยตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนไว้ ความเสื่อมสูญสมบูรณ์แบบจึงเกิดมีขึ้นแก่พระพุทธศาสนา คัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหมดที่เก็บรักษาไว้ในวัดทั้งหลาย ก็สูญหายไปจากประเทศอินเดีย พร้อมกับการเผาทำลายวัดวาอารามของพวกฮินดูและกองทัพอิสลาม การที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องด้วยพระพุทธศาสนานั้นไร้ "องค์กรศาสนา" ที่ช่วยดำเนินการเผยแผ่ ปกป้องพิทักษ์รักษา เพราะการขาดองค์กรเช่นว่านี้ ยามเมื่อวัดทั้งหลายถูกปล้น ถูกเผาล้างผลาญทำลายล้าง ภิกษุทั้งหลายจึงตกอยู่ในสภาพ "สิ้นหวัง" จึงถูกเข่นฆ่าอย่างทารุณโหด หรือมิเช่นนั้นก็อพยพหลบหนีไป..."

สาเหตุความเสื่อมสูญสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ พระพุทธศาสนาไม่มีขนบประเพณีทางศาสนาพิเศษ ไม่มีศาสนพิธีเนื่องด้วยสังคม เช่น พิธีเกิด พิธีการสมรส พระพุทธเจ้าคัดค้านลัทธิพิธีกรรมนิยม ทรงเน้นความสำคัญของ "การบำเพ็ญกุศลกรรม" นอกจากนี้ยังทรงห้ามมิให้พระภิกษุปฏิบัติหน้าที่เป็น "พิธีกร" ดุจพราหมณ์ในพิธีต่าง ๆ เพราะฉะนั้น ฆราวาสทั้งหลายยามเมื่อต้องการประกอบพิธีแต่งงาน พิธีเกิด ฯลฯ จึงต้องใช้นักบวชพราหมณ์ทำหน้าที่ประกอบพิธีให้ ดร.โชษิ อธิบายเรื่องนี้ว่า

"...ทัศนคติการไม่เข้าไปแทรกแซงวิถีชีวิตชาวบ้านของพระพุทธศาสนา ถึงแม้ว่าช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาดำเนินไปด้วยดี แต่เมื่อวิเคราะห์ผลในระยะยาวแล้ว ย่อมก่อให้เกิดผลเป็นการลดพลังผนึกทางสังคมลงไป..."

สาเหตุภายในอีกประการหนึ่งซึ่งปูทางไปสู่ความเสื่อมสูญสมบูรณ์แบบของพระพุทธศาสนาคือ พระพุทธศาสนาลัทธิมหายานได้นำเอาลัทธิไสยศาสตร์ของศาสนาฮินดูเข้ามาเป็นแนวปฏิบัติในพระพุทธศาสนา เพียงเพื่อจูงใจมหาชนเท่านั้น ยุคที่น่าเศร้าที่สุดสำหรับพระพุทธศาสนา คือยุคของอสังคะ นักปรัชญาลัทธิโยคาจาระในคริสต์ศตวรรษที่ ๔ บุคคลผู้นี้แหละที่นำเทพเจ้าศาสนาฮินดูเข้าสู่พระพุทธศาสนาในรูปลัทธิพระโพธิสัตว์เพื่อสร้างบุคลาธิฐานของพระพุทธเจ้าในเรื่องอำนาจมหัศจรรย์นานาประการ โดยเหตุนี้เองพระพุทธศาสนาจึงไม่แตกต่างไป

จากศาสนาฮินดู แตกต่างกันแต่เพียง "ชื่อ" เท่านั้น เมื่อพระพุทธศาสนาได้สูญเสียเอกลักษณ์ของตน ลดค่าลงเทียบศาสนาฮินดู พระพุทธศาสนาจึงก้าวไปสู่จุดดับสูญในที่สุด !

อัทรัส บาร์เนอร์ชิ อธิบายเรื่องนี้ ไว้ดังนี้

"...เมื่อทฤษฎีพระโพธิสัตว์เผยแพร่อย่างกว้างขวาง เป็นการปูแนวทางไปสู่ลัทธิใหม่ซึ่งเรียกว่าลัทธิโยคาจาระ ลัทธินี้เป็นลัทธิผสมผสานคำสอนลัทธิไศวะกับพระพุทธศาสนาลัทธิมหายาน นักปราชญ์คนสำคัญของยุคนี้มี ๒ คน (๑) ไมเตรยะ-นาถะ (๒) อสังคะ อสังคะเขียนคัมภีร์ในโยคาจารภูมิศาสตร์ ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๖ พระพุทธศาสนาลัทธิมหายานในรูปลัทธิโยคาจาระจึงได้อุบัติขึ้นในมิคทะยะ ข้อนี้จุดเริ่มต้นลัทธิสรรพเทวนิยมในพระพุทธศาสนา..."

"...พระพุทธศาสนาลัทธิวัชรยานหรือลัทธิตันตระ คือการพัฒนาทางตรรกศาสตร์ของพระพุทธศาสนาลัทธิโยคาจาระ ตามหลักปรัชญาลัทธิโยคาจาระ ปรากฏการณ์ของโลกเป็น "นัตถิภาวะ - ไม่มีจริง" ปรากฏการณ์เป็นดุจความฝันเท่านั้น ปรากฏการณ์คือมโนทัศน์ทางจิตเกิดจากขณิกพิชาน - ความรู้ อารมณ์ เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป มนุษย์ทุกคนเกิดจากกระบวนการขณิกพิชาน ผ่านการเวียนว่ายตายเกิด ในที่สุดก็บรรลุความหลุดพ้น พระพุทธศาสนาลัทธิวัชรยานหรือลัทธิตันตระ รวมไว้ซึ่งสิ่งที่ดีที่สุดของศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนา จนได้รับความนับถืออย่างกว้างขวาง แต่เมื่อเป็นเพียง "ลัทธิ" จึงขาด "ความบริสุทธิ์" และ "ความเด่น" จึงก้าวไปสู่ความเป็นลัทธิไสยศาสตร์ พระพุทธศาสนาลัทธิวัชรยาน - ตันตระ เจริญรุ่งเรือง ณ สารนาถจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๐ ต่อจากนั้นก็ถูกครอบงำโดยลัทธิเก่า ๆ ภาพพระพุทธศาสนาจึงลบเลือนหายไป...ลบเลือนหายไป ปรากฏมีแต่ภาพพระโพธิสัตว์นับร้อยในดวงจิตของมหาชน..."

"...ด้วยสาเหตุดังกล่าวข้างต้นนี้ เราจึงได้พบฉากทั้งหมดที่ปรากฏแก่สายตาของเราทั้งหลายว่า..นับแต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเทศนาปฐมเทศนาธรรมจักกัปปวัตนสูตร ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี...ลัทธิหลากหลายของพระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นมา เพียงเพื่อเรียกร้องความสนใจของมหาชน กาลผ่านไป...พระสัจธรรมอันบริสุทธิ์ของพระพุทธศาสนาเลือนหายไป...เลือนหายไป...จนเสื่อมสูญไปจากประเทศอินเดีย - ดินแดนมาตุภูมิอย่างสมบูรณ์แบบ..."

ข้อสรุป

การขาดพระบรมราชูปถัมภ์จากกษัตริย์ผู้นับถือพระพุทธ-ศาสนา ถือได้ว่าเป็นสาเหตุสำคัญยิ่งประการหนึ่ง ของการเสื่อมสูญของพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย เป็นเวลานานกว่า ๒๐๐ ปี พระพุทธศาสนามีรากแก้วหยั่งลึกลงไปในดินแดน

อินเดีย เป็นขบวนการสำคัญยิ่งใหญ่ในการปลดปล่อยความกดขี่ทางชนชั้น สร้างรูปใหม่แห่งสังคมที่ "เสมอภาค" และ "ภราดรภาพ" เหตุการณ์เช่นนี้ได้อุบัติขึ้น ในยุคของพระเจ้าอโศกมหาราช แต่หลังจากที่พระเจ้าอโศกมหาราชสวรรคตไปแล้ว ๕๐ ปี ราชวงศ์โมรยะของพระองค์ล่มสลาย พระพุทธศาสนาขาดสถานภาพการมีพระบรมราชูปถัมภ์ ได้สถานภาพนี้กลับคืนมาอีกครั้งหนึ่งใน ค.ศ.๑๗๘ ซึ่งเป็นยุคทองของพระเจ้ากนิษกะ ราชวงศ์พระเจ้ากนิษกะหมดอำนาจในการปกครองอินเดียเมื่อ ค.ศ. ๒๐๐ กงล้อพระพุทธศาสนาได้หมุนกลับมาสู่ไร้ราชูปถัมภ์อีกครั้ง เมื่อราชวงศ์คุปตะมีอำนาจในแคว้นมคธ กษัตริย์ราชวงศ์นี้นับถือศาสนาพราหมณ์ ยุคนี้เป็นยุครุ่งโรจน์ของศาสนาพราหมณ์ กษัตริย์ผู้จงรักภักดีและเปี่ยมด้วยศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาองค์สุดท้ายคือพระเจ้าฮารษะครองราชสมบัติเมื่อ ค.ศ. ๖๑๖ หลังจากพระเจ้ากนิษกะสวรรคตนานถึง ๕๐๐ ปี พระเจ้าฮารษะแผ่อำนาจครองดินแดนภาคเหนือทั้งหมด พระองค์สวรรคตใน ค.ศ. ๖๔๗ จากกาลนั้นเป็นต้นมา พระพุทธศาสนาโดดเดี่ยวท่ามกลางศัตรูคู่แค้น - ศาสนาฮินดู ไร้ราชูปถัมภ์ที่จะเข้ามาปกป้องภยันตรายทั้งปวง

เมื่อพระพุทธศาสนาสูญสิ้นราชูปถัมภ์ มวลกษัตริย์ต่างศาสนาพากันใช้อำนาจมหาศาลที่ตนมีเข้าทำลายล้างผลาญโดยไม่ยั้งมือ จนเกือบจะสิ้นซาก กองทัพอิสลามเข้าอินเดีย...กาลนั้น พระพุทธศาสนายังคงเจริญรุ่งเรืองไพศาลอยู่ในแคว้น

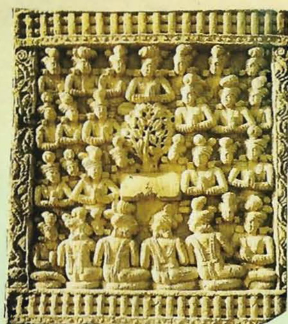
พิหารและเบงคอล...กองทัพอิสลามเผาผลาญทำลายล้างวัดวาอาราม พระสถูปเจดีย์ องค์พระพุทธปฏิมา เหลือแต่กองเถ้าถ่านเกลี่ยดิน กองทัพอิสลามเข่นฆ่าพระภิกษุสงฆ์จำนวนไม่ถ้วน เลือดนองปฐพีอินเดีย มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาใหญ่โต นักศึกษาจำนวนนับพัน เช่น มหาวิทยาลัยนาลันทา มหาวิทยาลัยวิกรมศิลา คัมภีร์พระพุทธศาสนา ถูกทำลายหมดสิ้น...สิ่งใดที่เรียกนามว่า "พระพุทธศาสนา" ที่พวกฮินดูทำลายล้างไม่หมด กองทัพอิสลามได้ทำลายสิ่งนั้นจนหมดสิ้น... สิ่งอันยังคงเหลืออยู่คือ ...กองเถ้าถ่าน ซากกองกระดูกพระภิกษุสงฆ์ ความสลักหักพังของวัดวาอารามและสถูปเจดีย์ เป็นซากเหลือบ่งบอกให้มนุษยชาติรุ่นหลังได้ทราบว่า...ดินแดนนี้อดีตกาลโพ้น พระพุทธศาสนาเคยเจริญรุ่งเรืองเป็นประทีปชีวิตที่แท้จริงของชาวอินเดีย...

พระพุทธศาสนาได้เสื่อมสูญไปจากประเทศอินเดีย จะด้วยประการใดก็ตามที ข้ออันประจักษ์ชัดแน่นอนประการหนึ่งก็คือ พระพุทธศาสนาได้สูญไปแล้วจากประเทศอินเดีย ! ความเจริญทางประวัติศาสตร์บ่งบอกไว้ชัดเจนว่า กาลเมื่อพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง เป็น "ศาสนาที่มีชีวิต" อยู่นั้น สังคมอินเดียเจริญรุ่งเรืองด้วย ครั้นเมื่อพระพุทธศาสนาเสื่อมสูญไปจากอินเดีย อินเดียกลายเป็น "ข้าทาส" ประเทศอังกฤษ ไร้ซึ่งศักดิ์ศรี ความก้าวหน้าของอินเดียในอนาคตถูกทำลายย่อยยับ

...ประเทศอินเดียได้ใช้หนี้นี้ ด้วยราคาอันหาค่ามิได้...

บรรณานุกรม

1. มิลินท์ปัญหา (ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย). กรุงเทพ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕.
2. D.C. Ahira. How and Why Buddhism Declined in India. Delhi : J.R. Printing Press, 1978.
3. Hirakawa Ahira, A History of Indian Buddhism. Delhi : Motilal Banarsidass (P) Ltd, 1993.
4. Nalinaksha Dutt, Buddhist Sects in India. Delhi : Motilal Banarsidass, 1978.
5. 2,500 Years of Buddhism. Delhi : The Publication Division, 1956.

“ ...ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความตั้งมั่น ไม่ลบเลือนเสื่อมสูญแห่งพระสัทธรรม ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัย...

ฟังธรรมโดยเคารพ

เล่าเรียนธรรมโดยเคารพ

ทรงจำธรรมโดยเคารพ

ใคร่ครวญอรรถแห่งธรรมที่ทรงจำไว้โดยเคารพ

รู้อรรถรู้ธรรมแล้ว ปฏิบัติธรรมโดยสมควรแก่ธรรมโดยเคารพ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความมั่นคง ไม่ลบเลือนเสื่อมสูญแห่งพระสัทธรรม... ”

(ปัญจกนิบาต อังคุตตรนิกาย)

ISBN 974-580-960-8

